

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Diplomová práce

Fiskální politika a její vliv na vývoj ekonomiky

Bc. Lucie Šrajerová

© 2017 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Lucie ŠrajEROVÁ

Podnikání a administrativa

Název práce

Fiskální politika a její vliv na vývoj ekonomiky

Název anglicky

Fiscal Policy and its Importance in Development of Economy

Cíle práce

Cílem této práce je rozbor nástrojů fiskální politiky, jejich principy a jejich možnosti ovlivnění vývoje ekonomiky v České republice a zaměření na ekonomické ukazatele výkonnosti.

Metodika

Práce bude zpracována na základě prostudování odborné literatury a internetových zdrojů. Bude provedena analýza a syntéza vývoje ekonomiky v čase a její možnosti ovlivnění.

Doporučený rozsah práce

50 – 70 stran

Klíčová slova

HDP, inflace, nezaměstnanost, fiskální politika, expanzivní fiskální politika, restriktivní fiskální politika, státní rozpočet

---

Doporučené zdroje informací

- BRČÁK, J. *Česká republika ve světle ekonomických teorií*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-369-8.
- BRČÁK, J. – SEKERKA, B. *Makroekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-245-5.
- HOLMAN, R. *Makroekonomie : středně pokročilý kurz*. Praha: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7179-861-3.
- JUREČKA, V. *Makroekonomie*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4386-8.
- NEZVAL, P. – TULEJA, P. – MAJEROVÁ, I. *Základy makroekonomie*. V Brně: BizBooks, 2012. ISBN 978-80-265-0007-0.
- NORDHAUS, W D. – SAMUELSON, P A. – GREGOR, M. *Ekonomie : 18. vydání*. Praha: NS Svoboda, 2007. ISBN 978-80-205-0590-3.
- PAVELKA, T. *Makroekonomie : základní kurz*. Praha: Melandrium, 2007. ISBN 978-80-86175-52-2.
- SEKERKA, B. *Makroekonomie*. Praha: Profess Consulting, 2007. ISBN 80-7259-050-2

Předběžný termín obhajoby

2016/17 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. Ing. Josef Brčák, CSc.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 20. 10. 2016

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 24. 10. 2016

Ing. Martin Pelíkán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 28. 03. 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Fiskální politika a její vliv na vývoj ekonomiky" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30.3.2017

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala doc. Ing. Josefu Brčákovi, CSc., za pomoc při zpracování diplomové práce, za poskytnutí cenných rad, informací a také za čas, který mi věnoval při konzultacích. Dále bych také chtěla poděkovat své rodině za podporu během studia a při psaní této práce.

Fiskální politika a její vliv na vývoj ekonomiky

Souhrn

Diplomová práce se zabývá fiskální politikou a jejím vlivem na vývoj ekonomiky. V první řadě jsou v teoretické části vysvětleny jednotlivé ukazatele výkonnosti ekonomiky, kterými jsou hrubý domácí produkt, inflace a nezaměstnanost. Na tyto ukazatele je navázáno vysvětlení hospodářského cyklu a jeho fází. V další fázi je rozebrána hospodářská politika, následně také fiskální politika a její nástroje. Teoretickou část uzavírá popis státního rozpočtu, jeho příjmů, výdajů a následného salda, ale také i vysvětlení veřejného dluhu.

V praktické části je v první řadě práce zaměřena na sledování vývoje ekonomiky, právě pomocí makroekonomických ukazatelů. Tyto ukazatele jsou následně srovnány se sousedními zeměmi České republiky a s průměrem zemí Evropské unie. V další části jsou nejdříve popsány příjmy a výdaje státního rozpočtu a také jejich saldo. Následně je analyzován vývoj vládního dluhu. Pro porovnání se sousedními státy jsou použita Maastrichtská kritéria, tedy podíl salda sektoru vládních institucí na objemu hrubého domácího produktu a podíl vládního dluhu na objemu hrubého domácího produktu. Všechny tyto ukazatele jsou sledovány za časové období od roku 2005 do roku 2015 nebo 2016, dle dostupnosti dat.

Klíčová slova: hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, hospodářský cyklus, finanční krize, hospodářská politika, fiskální politika, státní rozpočet, Maastrichtská kritéria, vládní dluh

Fiscal Policy and its Importance in Development of Economy

Summary

The thesis deals with fiscal policy and its impact on economic development. First of all, there is a theoretical explanation of economy performance indicators, namely gross domestic product, inflation and unemployment. On the indicators basement is established an explanation of the business cycle and its individual phases. In the next phase, there is discussion of economic policy, fiscal policy and its instruments. The theoretical part concludes the description of the state budget's revenues, expenditures and subsequent balance, but also an explanation of public debt.

The practical part is primarily focused on the monitoring the development of the economy, using macroeconomic indicators. Then these ratios are compared with neighboring countries of Czech Republic and the EU average. The next section describes the revenues and expenditures of the state budget and its balance. Then follows the analysis of evolution of government debt. For comparison with neighboring countries are used the Maastricht criteria, the share of general government balance to the gross domestic product and the ratio of government debt to the gross domestic product. All these indicators are monitored for the period from 2005 to 2015 or 2016, according to data availability.

Keywords: gross domestic product, inflation, unemployment, economic cycle, financial crisis, economic policy, fiscal policy, national budget, Maastricht criteria, government debt

Obsah

1	Úvod.....	11
2	Cíl práce a metodika	12
2.1	Cíl práce	12
2.2	Metodika	12
3	Teoretická východiska	14
3.1	Hrubý domácí produkt (HDP).....	14
3.1.1	Nominální a reálný produkt	14
3.1.2	Metody měření domácího produktu.....	15
3.1.3	Čistý domácí produkt.....	16
3.1.4	Hrubý národní produkt.....	17
3.2	Inflace.....	17
3.2.1	Měření inflace	17
3.2.2	Závažnost inflace	18
3.3	Nezaměstnanost.....	18
3.3.1	Druhy nezaměstnanosti	20
3.3.2	Přirozená míra nezaměstnanosti	20
3.4	Hospodářský cyklus	21
3.4.1	Fáze cyklu	21
3.4.2	Druhy cyklů	22
3.4.3	Mechanismus cyklu	23
3.5	Hospodářská politika.....	24
3.5.1	Podstata hospodářské politiky	24
3.5.2	Cíle hospodářské politiky	24
3.5.3	Nástroje hospodářské politiky	26
3.5.4	Typy hospodářské politiky.....	28

3.5.5	Kaldorův magický čtyřúhelník	29
3.6	Fiskální politika.....	30
3.6.1	Cíle fiskální politiky	31
3.6.2	Nástroje fiskální politiky	31
3.6.3	Typy fiskální politiky.....	34
3.6.4	Poptávkově zaměřená fiskální politika	35
3.6.5	Nabídkově zaměřená fiskální politika	36
3.6.6	Multiplikátory fiskální politiky.....	37
3.6.7	Problémy fiskální politiky	38
3.7	Rozpočtová soustava.....	39
3.7.1	Veřejné rozpočty	40
3.7.2	Státní rozpočet	42
3.7.3	Příjmy a výdaje státního rozpočtu	44
4	Analytická část.....	52
4.1	Vývoj ukazatelů ekonomické výkonnosti v České republice	52
4.1.1	Vývoj hrubého domácího produktu	52
4.1.2	Míra inflace	61
4.1.3	Míra nezaměstnanosti	65
4.2	Státní rozpočet.....	70
4.2.1	Příjmy státního rozpočtu	70
4.2.2	Výdaje státního rozpočtu	73
4.2.3	Saldo státního rozpočtu.....	76
4.2.4	Saldo sektoru vládních institucí v mezinárodním srovnání	80
4.3	Vládní dluh.....	82
4.3.1	Vývoj vládního dluhu	82
4.3.2	Vývoj vládního dluhu v mezinárodním srovnání	84

5	Zhodnocení výsledků.....	87
6	Závěr	90
7	Zdroje.....	93
7.1	Literární zdroje.....	93
7.2	Elektronické zdroje	94
8	Seznam obrázků a tabulek	96
8.1	Seznam obrázků	96
8.2	Seznam tabulek	96

1 Úvod

Stát má v rukou velké množství fiskálních nástrojů, kterými může působit na různé oblasti trhu národní ekonomiky, které nedokáží vždy vyřešit své problémy efektivně. Přesto, že existuje mnoho sporů mezi ekonomy, zda jsou tato působení správná, nebo by bylo lepší nastavit pravidla, kterými se trh bude řídit sám, vlády jsou svým fungováním vždy součástí národní hospodářské politiky. Rozpočtová politika, jako jeden z hlavních nástrojů se řídí Zákonem č. 218/200 Sb. o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů. Vláda tak pomocí ovlivňování svých příjmů a výdajů státního rozpočtu vymezuje svůj hospodářský vliv, který má nemalý dopad na celkový ekonomický rozvoj.

Několika individuálními rozhodnutími jsou vládní zástupci schopni redukovat dopady výkyvů hospodářského cyklu, nebo naopak sledovat své politické záměry. Toto rozpočtové řízení se dotýká všech občanů a to nejen svou rozpočtovou politikou, ale také například sociálními a politickými vlivy, které jsou odrazem hospodaření státu. Správné řízení hospodářské politiky je v České republice úkolem ministerstva financí, které má za úkol také složitý úkol predikce ekonomického vývoje a jeho následné naplňování. Vzhledem k různorodosti zájmů a představ o správném hospodářském řízení státu, je tento úkol opravdu nelehký.

Aby bylo možné se zabývat vývojem ekonomiky, je nutné chápat a sledovat makroekonomické ukazatele, ze kterých vychází hospodářská situace státu. Těmito ukazateli jsou hrubý domácí produkt, inflace a nezaměstnanost. Pro pochopení souvislosti ekonomického výkonu a fiskální politiky je nutné znát její nástroje a cíle, proto je součástí vysvětlení i rozpočtová soustava, především veřejný a státní rozpočet, jeho příjmy a výdaje a nakonec také veřejný dluh.

Principem ukazatelů je jejich srovnatelnost, která se v případě České republiky nejvíce nabízí se sousedními státy a průměrem zemí Evropské unie. Jako ukazatele tohoto srovnání můžou velmi dobře posloužit kromě hrubého domácího produktu, inflace a nezaměstnanosti i Maastrichtská kritéria, která stanovuje Evropská unie, jejíž součástí všechny sousední státy jsou.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je nejprve vysvětlit jednotlivé makroekonomické ukazatele, kterými jsou hrubý domácí produkt, inflace a nezaměstnanost. Na tyto ukazatele bude pak navázáno vysvětlení hospodářského cyklu a jeho fází. V další části bude také objasněna charakteristika hospodářské politiky, její nástroje a cíle. Důležité je rovněž seznámení s hlavním tématem práce, tedy fiskální politikou a jejím hlavním nástrojem ve formě státního rozpočtu, ale také s jejími druhy a záměry. Fungování rozpočtové soustavy bude vysvětleno nejen pomocí rozpočtového procesu, ale také důležitými položkami, kterými jsou příjmy a výdaje státního rozpočtu, na základě kterých je určováno saldo státního rozpočtu. Jako významná položka výdajů státního rozpočtu bude také objasněn pojem veřejný dluh a vše, co je v něm zahrnuto.

V praktické části je prvním cílem analýza vývoje ekonomiky v České republice pomocí hrubého domácího produktu, inflace a nezaměstnanosti a jakým způsobem byl tento vývoj ovlivněn. Na základě makroekonomických ukazatelů bude vyvozen hospodářský cyklus České republiky za dané období. Následně pro určení salda státního rozpočtu bude rozebrána struktura příjmů a výdajů státního rozpočtu. V poslední části bude analyzováno zadlužení České republiky pomocí vývoje veřejného dluhu. Tyto ukazatele budou sledovány od roku 2005 do roku 2015 nebo 2016, dle dostupnosti dat a následně budou porovnány se sousedními státy České republiky a průměrem zemí Evropské unie. Významným cílem práce bude tedy posoudit, jak fiskální politika ovlivňuje vývoj ekonomiky a jak jsou vzájemně propojeny.

2.2 Metodika

Diplomová práce je rozdělena na dva celky, tedy na teoretická východiska a analytickou část. Teoretická východiska budou zpracována na základě odborné literatury nejen českých, ale i zahraničních autorů. První část praktického celku se bude zabývat analýzou makroekonomických ukazatelů a jejich porovnání se sousedními státy České republiky a průměrem zemí Evropské unie. V další části budou zjištěna data týkající

se státního rozpočtu, tedy jeho příjmů, výdajů a salda a následně pak vývoj veřejného dluhu. Tyto ukazatele budou rovněž porovnány s hodnotami sousedním států České republiky, stejně jako makroekonomické ukazatele. Veškeré hodnoty budou zjištěny z databází Českého statistického úřadu, Eurostatu, Ministerstva financí a také České národní banky. Tyto údaje budou zkoumány za konkrétní časové období. Ke zpracování dat a tvorbu doplňujících tabulek a grafů budou využity kancelářské aplikace Microsoft Excel a Google Docs.

3 Teoretická východiska

3.1 Hrubý domácí produkt (HDP)

Nejběžnějším a nejdůležitějším makroekonomickým agregátem, který nám pomáhá změřit a posoudit výkon ekonomiky a její vývoj je hrubý domácí produkt.

„HDP vyjadřuje tržní hodnotu finální produkce vytvořenou během určitého období pomocí výrobních faktorů, které jsou k dispozici na daném území během tohoto období a ve vlastnictví rezidentů i nerezidentů.“ (J. Krameš, 2007, s. 14)

Hrubý domácí produkt jako výstup konkrétní ekonomiky za dané období je nutné správně vyjádřit. Vzhledem k rozmanitosti produktu není možné provádět jejich fyzický součet jednotek, a proto se hrubý domácí produkt vyjadřuje v peněžních jednotkách.

Při výpočtu je potřeba se vyhnout dvojímu započítávání, které může vzniknout při opomenutí rozlišení finálního produktu a meziprojektu. Finální produkt představuje statky, které slouží k finální spotřebě, investici nebo exportu, vyjádřené v tržních cenách. Na rozdíl od finálního produktu se meziprojekt do výpočtu hrubého domácího produktu nezahrnuje. Jako meziprojekt jsou chápány všechny statky, které byly v daném období vyprodukovány, ale zároveň byly v daném období využity pro další zpracování. Patří mezi ně například polotovary, materiály, suroviny, energie, služby firmám a další.

Hrubý domácí produkt odpovídá sumě celkové produkce všech spotřebních a investičních statků, vládních nákupů a čistého vývozu v tržních cenách, které platí pro finální spotřebitele. (P. A. Samuelson, W. D. Nordhaus, 2007, s. 424)

3.1.1 Nominální a reálný produkt

Hrubý domácí produkt se považuje za součin množství produktů a jejich cen. Vzhledem k růstu ceny však vypočítaný hrubý domácí produkt může růst, přestože produkce zůstává stejná, nebo dokonce klesá. Pro odlišení růstu produkce a cen jednotlivých produktů sledujeme odlišné ukazatele v podobě nominálního a reálného hrubého domácího produktu. (V. Jurečka a kol., 2013, s. 29)

Pro získání nominálního hrubého domácího produktu, neboli hrubého domácího produktu v současných cenách je využíváno tržních cen daného roku. Tento ukazatel v sobě ale zahrnuje právě i růst tržních cen oproti minulému období. Proto je více zajímavým ukazatelem reálný hrubý domácí produkt, který je očištěn od vlivu změny cen produktů, nebo inflace. Podíl mezi nominálním a reálným hrubým domácím produktem, neboli deflátor pak slouží pro eliminaci cenových změn.

3.1.2 Metody měření domácího produktu

Pro měření dosaženého hrubého domácího produktu ekonomiky je využívána jakákoliv ze tří následujících metod, které jsou založeny na různých výchozích hlediscích. Výsledná hodnota hrubého domácího produktu však musí vyjít vždy stejná za použití výrobní, výdajové i důchodové metody.

3.1.2.1 Výrobní metoda

„Výrobní metodou je hrubý domácí produkt zjišťován jako součet hrubé přidané hodnoty jednotlivých institucionálních sektorů nebo odvětví a čistých daní na produkty, které ovšem nejsou zohledněny podle sektorů či odvětví.“ (J. Brčák, B. Sekerka, D. Stará, 2014, s. 15)

3.1.2.2 Výdajová metoda

„Výdajovou metodo se hrubý domácí produkt počítá jako součet konečného užití výrobků a služeb rezidentskými jednotkami (skutečná, konečná spotřeba a tvorba hrubého kapitálu) a salda vývozu a dovozu výrobků a služeb.“

$$\text{HDP} = C + I + G + \text{NX}$$

(J. Brčák, B. Sekerka, D. Stará, R. Svoboda, 2012 s. 58-59)

3.1.2.3 Důchodová metoda

„Důchodovou metodou se hrubý domácí produkt počítá jako součet prvotních nákladů za národní hospodářství celkem, náhrad zaměstnancům, daní z výroby a dovozu snížených o dotace a hrubého provozního přebytku a smíšeného důchodu (resp. čistého provozního přebytku a smíšeného důchodu a spotřeby fixního kapitálu).“ (J. Brčák, B. Sekerka, D. Stará, R. Svoboda, 2012, s. 59)

$$\text{HDP} = w + \pi + r + i + a + \text{ND} - s$$

w = mzdy

π = zisky

r = renty

i = úroky

a = odpisy

ND – s = nepřímé daně zmenšené o dotace

(T. Pavelka, 2007, s. 24)

3.1.3 Čistý domácí produkt

Rozdíl mezi hodnotou hrubého a čistého domácího produktu tvoří opotřebení fixního kapitálu, který se vyznačuje dlouhodobou životností, během které postupně ztrácí na své funkčnosti a hodnotě, jelikož podléhá fyzickému nebo morálnímu opotřebení. (J. Krameš, 2007, s. 15)

Při tvorbě produkce v rámci sledovaného období dochází z důvodu opotřebení fixního kapitálu k poklesu jeho hodnoty, proto je část investic využita jako obnovovací. Při výpočtu čistého domácího produktu musí pak být odečteny od hrubého domácího produktu celkové hrubé investice.

3.1.4 Hrubý národní produkt

„Hrubý národní produkt představuje hodnotu všech finálních statků a služeb, které byly za určité období (zpravidla jeden rok) vyrobeny za použití národních výrobních faktorů.“ (J. Brčák, B. Sekerka, D. Stará, 2014, s. 19)

Jedná se o celkovou produkci země s přihlédnutím k vlastnictví výrobních faktorů za dané období. Tyto faktory musí být z pohledu hrubého národního produktu využity národními firmami pro tvorbu celkové produkce, ať je produkce realizována v dané zemi nebo v zahraničí. Zároveň není do tohoto ukazatele započítávána produkce zahraničních firem v rámci dané země.

3.2 Inflace

Inflace patří mezi nejvíce užívané a také nejvíce sledované ekonomické ukazatele.

„Inflace je definována jako projev ekonomické nerovnováhy, jehož vnějším znakem je růst cenové hladiny. Inflace je nepřetržitý růst agregátní cenové hladiny v čase, který zachycuje všechna zboží a služby.“ (B. Sekerka, 2007, s. 259)

Inflace tedy představuje růst cenové hladiny, proto se měří pomocí cenových indexů, tedy průměrných cen všech výrobků a služeb. Opakem inflace je pak deflace, která představuje pokles cenové hladiny.

3.2.1 Měření inflace

Kvantitativním vyjádřením růstu spotřebitelských cen je právě míra inflace, která představuje procentuální změnu cenové hladiny, tedy podíl cenové hladiny oproti předchozím obdobím. Mezi tři základní indexy, pomocí kterých je možné zjistit růst cenové hladiny, patří index spotřebitelských cen, index cen výrobců a implicitní cenový deflátor.

Index spotřebitelských cen patří mezi nejvíce užívané indexy a zabývá se vyjádřením velikosti změny výdajů domácností na nákup spotřebitelských statků a služeb, které jsou obsaženy ve spotřebním koši.

Dalším ze tří ukazatelů je index cen výrobců, neboli také index velkoobchodních cen. K jeho sestavení je však využíván jiný spotřební koš. Pomocí tohoto indexu lze odhadnout i vývoj cen spotřebitelského koše, tedy inflace. (J. Brčák, B. Sekerka, D. Stará, 2014, s. 127-130)

Na základě podílu nominálního a reálného hrubého domácího produktu se vypočítává implicitní cenový deflátor. Tento index v sobě nezahrnuje pouze ceny statků ve spotřebním koši, nýbrž cenu všech statků v ekonomice, proto by se dalo říci, že by tento ukazatel měl být zároveň přesnější. (V. Jurečka, 2013, s. 118)

3.2.2 Závažnost inflace

Inflace může nabývat různých úrovní intenzity závažnosti, které lze rozdělit do tří základních skupin.

Jako nízký růst cenové hladiny, který lze předpovědět označujeme mírnou inflaci. Ceny jsou v této situaci relativně stabilní a není očekávána cenová změna v nejbližším období. Za takovou lze považovat každou inflaci v rámci jednociferných hodnot.

Inflace, která dosahuje dvou, až tříciferných hodnot se nazývá pádivou inflací. Taková inflace narušuje vážné fungování ekonomiky, jelikož peníze ztrácí rychle svojí hodnotu a finanční trhy tak ochabují.

Za kritickou je považována hyperinflace, při které dosahuje růst cen milionových hodnot procent ročně. Při hyperinflaci dochází k nahrazení peněžního systému barterovým obchodem. Tyto hodnoty jsou ovšem reálně téměř nedosažitelné. (P. A. Samuelson, W. D. Nordhaus, 2007, s. 671)

3.3 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost je pro veřejnost velmi významným ukazatelem a zároveň patří mezi hlavní problémy světových ekonomik. Důležité je hned od začátku rozlišit, koho lze vnímat jako opravdu nezaměstnaného.

V prvním kroku se obyvatelstvo v rámci dané ekonomiky rozdělí na ekonomicky aktivní a ekonomicky neaktivní část. Ekonomicky neaktivní obyvatelstvo se nebude do předpokladů zahrnovat, jelikož není možné zaměstnání těchto osob. Mezi takové se řadí například děti ve věku do 15 let, studenti, důchodci, osoby na rodičovské dovolené a další.

Ekonomicky aktivní obyvatelstvo se dále dělí na část zaměstnaných a nezaměstnaných. Zaměstnaní jsou osoby starší 15 let, které vykonávají placené zaměstnání, anebo jsou samoživitelé. Toto rozdělení slouží k výpočtu míry nezaměstnanosti, tedy podílu počtu nezaměstnaných obyvatel k počtu obyvatel ekonomicky aktivních.

$$u = \frac{U}{L + U} * 100$$

(T. Pavelka, 2007, s. 117)

„Mezi nezaměstnané patří osoby, které jsou v produktivním věku a současně naplňují tři základní podmínky:

- *osoba je práce schopna, ale je bez placené práce, včetně sebezaměstnání;*
- *osoba práce aktivně hledá. Tím se rozumí, že se zaregistruje na úřadu práce či v soukromé zprostředkovatelně práce, navštěvuje podniky a instituce za účelem zaměstnání, usiluje o založení vlastní firmy, podá si žádost o pracovní povolení, případně hledá práci jiným způsobem;*
- *osoba je schopna a ochotna do zaměstnání okamžitě (či krátké lhůtě) nastoupit.“*

(J. Krameš, 2007, s. 75)

V České republice jsou sledovány tři různé druhy ukazatelů nezaměstnanosti, kterými jsou registrovaná míra nezaměstnanosti, obecná míra nezaměstnanosti a míra dlouhodobé nezaměstnanosti.

Dle aktualizované metodiky Českého statistického úřadu, došlo od roku 2013 k nahrazení míry registrované nezaměstnanosti novým druhem ukazatele, který získáme z podílu nezaměstnaných osob na obyvatelstvu ve věku 15 – 64 let.

„Čítatel (tj. počet evidovaných lidí bez práce) zůstane nezměněn, pouze se přizpůsobí věková skupina jmenovateli (15 – 64 let). Ve jmenovateli bude pracovní síla nahrazena celkovým počtem obyvatel v tomto věku z bilance obyvatel. Data z tohoto zdroje jsou

dostupná podle pohlaví až do úrovně obcí. Nový ukazatel bude vyjadřovat podíl nezaměstnaných ze všech obyvatel v daném věku, zatímco míra nezaměstnanosti poměruje uchazeče o zaměstnání pouze k ekonomicky aktivním osobám, což je obtížněji interpretovatelné.“ (ČSÚ, 2012 [online])

3.3.1 Druhy nezaměstnanosti

Pro přehlednost se rozlišují 3 základní druhy nezaměstnanosti dle jejich příčiny.

Frikční nezaměstnanost vzniká na základě neustálého pohybu obyvatel mezi pracovními místy, regiony a podobně. Tato skupina v sobě zahrnuje například absolventy vysokých škol nebo zaměstnance, kteří obdrželi výpověď. Vzhledem k pohybu mezi pracovními místy lze frikční nezaměstnanost chápat jako dobrovolnou.

Strukturální nezaměstnanost je způsobena vyrovnáváním nabídky a poptávky v jednotlivých pracovních odvětvích nebo regionech. K nesouladu nabídky a poptávky pracovní síly dochází z důvodu nutnosti rekvalifikace a regionálního přesídlování.

Cyklická nezaměstnanost je spojena s poklesem poptávky po pracovní síle ve všech odvětvích ekonomiky. Její vývoj je přímo závislý na fázi ekonomického cyklu a je tedy přímo spojena s dalšími ekonomickými ukazateli, jako je například hrubý domácí produkt. (P. A. Samuelson, W. D. Nordhaus, 2007, s. 655)

3.3.2 Přirozená míra nezaměstnanosti

„Přirozená míra nezaměstnanosti je specifikována tak, že při ní je skutečná a očekávaná míra inflace stejná a tedy neexistuje tendence k akceleraci ani k deceleraci inflace.“ (B. Sekerka, 2007, s. 286)

Nachází-li se ekonomika na svém potenciálním produktu, existuje vždy určitý počet nezaměstnaných, kteří hledají lepší zaměstnání nebo jsou absolventy a podobně. Tyto skupiny jsou řazeny do frikční a strukturální nezaměstnanosti a vytváří tak přirozenou míru nezaměstnanosti, která se vyvíjí v čase.

3.4 Hospodářský cyklus

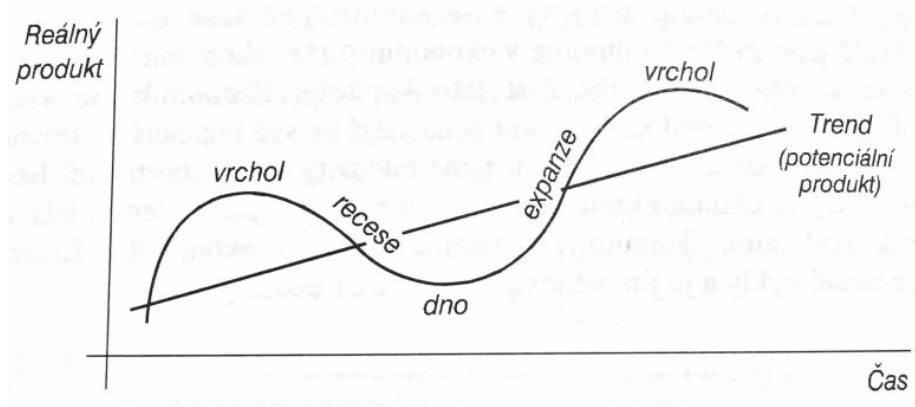
„Empirická pozorování hospodářských cyklů vedla k jednomu zjištění: hospodářské cykly nemají žádnou pravidelnou periodu. Někdy přijdou recese v krátké době za sebou, jindy je mezi nimi dlouhé období růstu. Nejedná se tedy o „cykly“ v pravém slova smyslu, ale spíše o nepravidelné fluktuace.“ (R. Holman, 2010, s. 323)

Hospodářský cyklus je neustálý koloběh fluktuace vývoje reálného produktu okolo produktu potenciálního, ve kterém se postupně střídají jeho fáze. Hospodářské cykly neboli fluktuace znázorňují jednotlivé krátkodobé výkyvy ekonomické výkonnosti, konkrétně výkyvy v hrubém domácím produktu, zaměstnanosti nebo spotřebě. V dlouhodobém horizontu však lze sledovat rostoucí trend křivky.

3.4.1 Fáze cyklu

Hospodářský cyklus se skládá z několika posoupně navazujících fází. Tyto cykly mohou pak mít různou délku, rychlost a hloubku. Celý koloběh můžeme rozdělit do čtyř fází.

Obrázek 1: Graf hospodářského cyklu

(T. Pavelka, 2007, s. 100)

3.4.1.1 Expanze

Fáze expanze neboli konjunktury je všeobecně vnímána jako pozitivní, jelikož dochází k růstu spotřeby domácností a i vlády, a s tím spojených zisků, růstu zaměstnanosti a investic. Růst těchto ukazatelů je úzce spojen s růstem reálného hrubého domácího produktu země v tomto období. (V. Jurečka, 2013, s. 244)

3.4.1.2 Vrchol

Po fázi konjunktury se dostává výkon ekonomiky na svůj vrchol, při kterém se začíná projevovat přehřátí ekonomiky a nastupuje postupné zpomalování ekonomické aktivity. Přesto, že je vyvíjen stálý tlak na produkci, odbyt již není dostatečný. (V. Jurečka, 2013, s. 244)

3.4.1.3 Kontrakce

Kontrakce neboli recese přichází jako reakce na přílišný optimismus a rozmach spotřeby i výroby z předcházejícího období hrubého domácího produktu a ostatní ekonomické ukazatele postupně oslabují. Domácnosti omezují dlouhodobou spotřebu, klesají investice a dochází k růstu nezaměstnanosti. (V. Jurečka, 2013, s. 245)

3.4.1.4 Dno

Fáze dna neboli sedlová fáze je bodem zvratu, kdy klesající ceny výrobků a služeb přivádí ekonomiku do deprese. Celková situace podporuje averzi k riziku a celkový pesimismus. Racionalizace podnikatelských aktivit je ovšem příznivým východiskem do budoucnosti a k nastartování opětovného růstu celé ekonomiky. (V. Jurečka, 2013, s. 245)

3.4.2 Druhy cyklů

Pro základní specifikaci hospodářských cyklů je užíváno časové hledisko, pomocí kterého jsou cykly rozděleny do tří skupin, krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé.

Krátkodobé kolísání reálného produktu v jednotlivých odvětvích vzniká pod vlivem sezónních událostí, ale také změny zásob, včetně rozpracované výroby. Tyto cykly se nazývají Kitchinovy a trvají v rozmezí 36-40 měsíců.

Střednědobé se pak nazývají Juglarovy a trvají 10-11 let. Jsou ovlivňovány investicemi firem a jedná se tak o hospodářské cykly neboli také konjunkturální kolísání.

Kondratěvovy vlny jsou dlouhodobými cykly o délce 50-60 let a jsou vysvětlovány významnými změnami, jako jsou války, objevy a technologie, klimatické změny, rozšiřování světového trhu a změny infrastruktury. (J. Brčák, B. Sekerka, 2010, s. 278)

3.4.3 Mechanismus cyklu

Přesto, že nejsou známy příčiny vzniku hospodářských cyklů, ani jejich atributů (délka, hloubka a podobně), je jisté, že příčin je několik současně. Vznik cyklických výkyvů je dán nerovnoměrným vývojem agregátní nabídky a agregátní poptávky, ale také vývojem jednotlivých odvětví. Na straně nabídky může být příčinou například surovinový šok, který zvýší náklady na materiál a tím dojde ke snížení nabídky. Pesimismus spotřebitelů a snížení jejich důvěry ve vládu pak může být příčinnou na straně poptávky a povede k omezení spotřeby domácností. (J. Brčák, B. Sekerka, D. Stará, 2014, s. 193-194)

Při pohledu na ekonomiku jako systém lze vysvětlit cyklický vývoj pomocí vnějších a vnitřních příčin.

Mezi vnější nebo také externí příčiny se řadí například války, embarga, vynálezy, nové zdroje, růst obyvatelstva, ale také výkyvy počasí a přírodní katastrofy.

Příčiny, které vyvolávají cykly zevnitř ekonomického systému, nazýváme také interní, patří mezi ně rozsáhlé snižování mezd, nebo kolísání investičních výdajů způsobené pesimistickými a optimistickými odhady firem. (J. Klíma, 2006, s. 63)

3.5 Hospodářská politika

„Hospodářská politika se zabývá zkoumáním a sledováním ekonomických cílů a nástrojů potřebných pro dosažení těchto cílů.“ (P. Tuleja, I. Majerová, P. Nezval, 2012, s. 171)

3.5.1 Podstata hospodářské politiky

Hospodářskou politiku státu lze tedy souhrnně vymezit jako cíle, o které v hospodářství stát usiluje pomocí nástrojů rozhodovacích procesů a opatření v jednotlivých oblastech ekonomiky.

Naplňování hospodářské politiky musí být založeno na určité koncepci, která na sebe bere zodpovědnost za politická rozhodnutí. V praxi je ovšem využíván spíše kompromis těchto koncepcí podle rozložení politických sil v zemi a podle národní situace.

Nositeli hospodářské politiky jsou stát, který se skládá z různých institucí, které sledují různé cíle, avšak navzájem se ovlivňují. Základními složkami jsou parlament a vláda, které řídí další instituce, jako například ministerstva, vládní úřady, expertní organizace a podobně. Státní aparát je mimo jiné ovlivňován i různými zájmovými skupinami a zájmy pracovníků aparátu. Dalším nositelem hospodářské politiky jsou mezinárodní organizace, vytvořené na základě dohod mezi státy, které jako samostatné subjekty realizují vlastní hospodářskou politiku, ale navzájem se ovlivňují. Část rozhodovacích pravomocí státu přebírají regionální integrační uskupení a národní orgány, které prosazují svou hospodářskou politiku. (B. Sekerka, 2007, s. 29)

3.5.2 Cíle hospodářské politiky

Úkolem státu v tržní ekonomice je plnit nikoliv vzájemně propojených funkcí, které pomáhají redukovat důsledky tržního selhání.

Stát by proto měl:

- Prostřednictvím tržního mechanismu usilovat o maximální zvýšení efektivity alokace výrobních faktorů, například pomocí odvětvové politiky nebo antimonopolní regulace, která má i svůj mikroekonomický aspekt.
- Ovlivňovat rozdělení důchodu pomocí jejich přerozdělování tržním subjektům. Touto činností stát vyrovná důchodové rozdíly, které společnost nemusí považovat za přijatelné a mění tak jejich pozici na trhu.
- Podporovat celkový stabilní rozvoj národního hospodářství, překonávat hospodářské výkyvy vzniklé uvnitř i mimo ekonomiky pomocí rozvíjení schopností tržního mechanismu. Takové druhy politiky jsou například politika ekonomického růstu nebo krátkodobá stabilizační politika, které pomáhají mechanismu vracet se do rovnovážného stavu.

Stát proto sleduje:

- Cíl zajištění cenové stability, která se zakládá na minimalizaci neočekávaných cenových šoků.
- Cíl podpory zaměstnanosti, tedy spíše udržení hladiny nezaměstnanosti na úrovni přirozené míry nezaměstnanosti.
- Cíl růstu reálného produktu, tak aby byla zajištěna stabilita cen a úroveň zaměstnanosti.
- Cíl vyváženosti mezinárodních hospodářských vztahů pomocí působení na stabilitu měnových kurzů a rovnováhu platební bilance i v dlouhodobém horizontu. (J. Brčák, B. Sekerka, 2010, s. 38-39)

Zásahy státu ovšem nemůžou v mnoha případech dokonale zabránit všem negativním vlivům. Právě naopak mnohdy může zásah státu situaci ještě zhoršit. Vzniká tedy mnoho názorů, jakým způsobem a jak moc má stát hospodářství ovlivňovat, zda má nechat regulaci hospodářství na tzv. neviditelné ruce trhu nebo má kompletně převzít řízení ekonomiky. Mnoho teorií se přiklání ke kombinaci obou možností a liší se pouze jejich poměrem.

3.5.3 Nástroje hospodářské politiky

Pro ovlivňování ekonomického vývoje a udržování tržní makroekonomické stability má stát k dispozici čtyři následující nástroje hospodářské politiky.

3.5.3.1 Fiskální politika

Pojem fiskální neboli rozpočtová politika vyjadřuje čerpání rozpočtu státními orgány, který byl získán od ostatních tržních subjektů určitým způsobem. Způsob jakým státní orgány v tomto případě postupují, mění tržní signály, pomocí kterých se výrobci a domácnosti rozhodují a přizpůsobují. (J. Brčák, B. Sekerka, D. Stará, 2014, s. 30)

Mění se tak například tempo ekonomického růstu nebo úroveň zaměstnanosti v celém národním hospodářství. Fiskální politika v sobě zahrnuje způsob zdanění tržních subjektů, který umožňuje kontrolovat růst jednotlivých odvětví. Jejím dalším nástrojem jsou výdaje státních orgánů, které konkrétním způsobem zvyšují výši agregátní poptávky, která se pak projeví na změně produktu spotřebitelských cen či zaměstnanosti. Fiskální politiku můžeme také rozdělit dle jejího směru na expanzivní a restriktivní, podle toho, zda je cílem zvýšení produktu či jeho snížení.

3.5.3.2 Monetární politika

Monetární politika se zakládá na ovlivňování agregátní poptávky pomocí množství nabízených peněz v ekonomice a jejich vlivu na úrokovou míru. Centrální banka jako výhradní emitent peněz ovlivňuje dynamiku ekonomického růstu a rovnováhu platební bilance a měnových kurzů. (J. Brčák, B. Sekerka, D. Stará, 2014, s. 30)

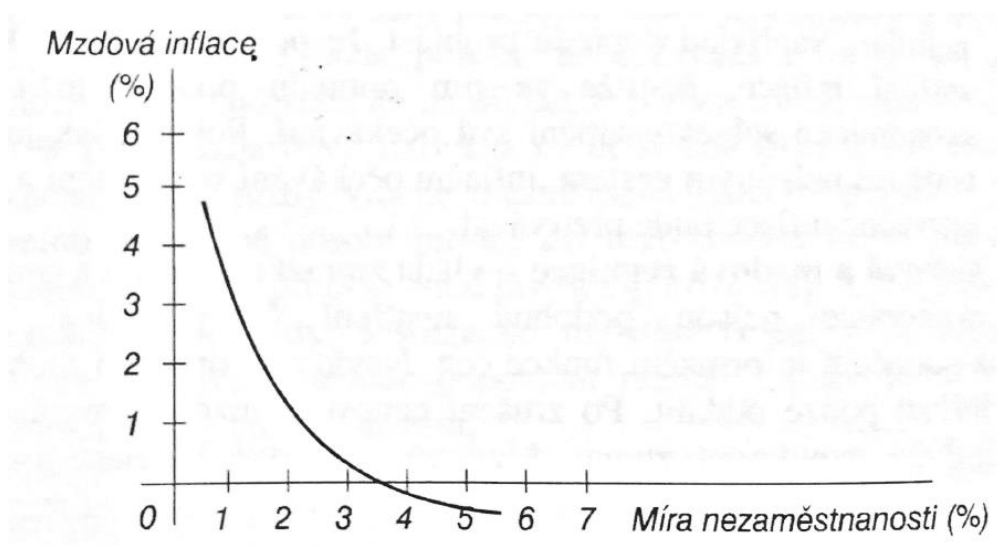
Veškeré změny úrokové míry se v konečném důsledku projeví na tržních cenách a na úrovni zaměstnanosti. Mezi nástroje centrální banky patří míra povinných minimálních rezerv, operace na volném trhu nebo diskontní politika či pravidla likvidity. Monetární politiku můžeme také rozdělit dle jejího směru na expanzivní a restriktivní, podle toho, zda se využívá ke zvýšení produktu pomocí zvýšení peněžní zásoby či k jeho snížení.

3.5.3.3 Důchodová politika

Úkolem důchodové politiky státu je analyzovat a zároveň eliminovat nevyváženost při rozdělování důchodů tržních subjektů. (P. Tuleja, I. Majerová, P. Nezval, 2012, s. 172)

Jejími hlavními nástroji jsou vyjednávání mezi zaměstnavateli, odbory a vládou, které mají za úkol vzájemnou kontrolu a společný cíl, tedy minimalizaci nezaměstnanosti a stabilní úroveň inflace. Tento poměr a souvislost mezi inflací a nezaměstnaností vyjadřuje Phillipsova křivka, ze které je zřejmé, že snižování nezaměstnanosti a míry inflace jsou protichůdné cíle.

Obrázek 2: Phillipsova křivka

(T. Pavelka, 2007, s. 150)

3.5.3.4 Vnější hospodářská politika

Vnější hospodářská politika se skládá z vnější obchodní a měnové politiky. Jejím cílem je zajištění rovnovážných vztahů národní ekonomiky se zahraničím. (B. Sekerka, 2007, s. 32)

Tato snaha má ovšem ve většině případů výrazný dopad na cenovou stabilitu, růst národního hospodářství a také na míru zaměstnanosti. Stát pomocí soustavy přímých

i nepřímých nástrojů obchodní politiky, jako například celní politika, dovozní nebo vývozní kvóty, reguluje toky výrobků a služeb přes hranice země. Pomocí vnější měnové politiky pak reguluje příliv a odliv kapitálu a tím i toky výrobků a služeb.

3.5.4 Typy hospodářské politiky

V ekonomických názorech na způsoby udržení stabilního rozvoje ekonomiky a s ním spojenou cenovou stabilitu a vysokou úroveň zaměstnanosti dochází k mnoha odlišnostem, podle toho v jakém poměru je vztah tržního mechanismu a státní regulace. Na jedné straně stojí liberální ekonomové, odmítající omezování svobodného obchodu a na opačné straně pak ekonomové, kteří prosazují centrální řízení národního hospodářství. Na základě různých kombinací těchto dvou extrémních nástrojů vznikly následující typy hospodářské politiky.

3.5.4.1 Keynesiánský typ

Tento typ hospodářské politiky vychází z modelu určení důchodu, který vypracoval J. M. Keynes v 30. letech minulého století. V tomto modelu mají státní orgány reagovat na vývoj ekonomiky a svými zásahy plynule korigovat ekonomické poruchy. Jejich zásah je tedy neustálý. Hlavním cílem keynesiánské hospodářské politiky je vysoká míra zaměstnanosti a to do takové úrovně, aby všichni lidé, kteří chtějí pracovat, měli možnost práci nalézt. Stát tedy musí podporovat růst agregátní poptávky a soukromé výdaje doplňovat státními. Proto jsou v tomto modelu za nejvýznamnější považovány fiskální nástroje politiky. (J. Brčák, B. Sekerka, 2010, s. 42)

3.5.4.2 Klasický a neoklasický typ

Tento model je založený na dlouhodobě státem stanovených a platných pravidlech pro tržní subjekty, při minimalizaci permanentní státní regulace. Úkolem státu je tak vytvořit optimální podmínky pro fungování tržního mechanismu. Hlavním cílem klasiků a neoklasiků je cenová stabilita, která umožňuje tržním subjektům racionální chování, tedy maximalizaci jejich zisku. Cenová stabilita má podle této teorie být podporována stálým růstem nabídky peněz proto je hlavním nástrojem státní regulace monetární politika. Dobře

fungující tržní mechanismus s sebou pak přináší dosažení i vysoké míry zaměstnanosti. (J. Brčák, B. Sekerka, 2010, s. 42)

3.5.4.3 Neokeynesiánský typ

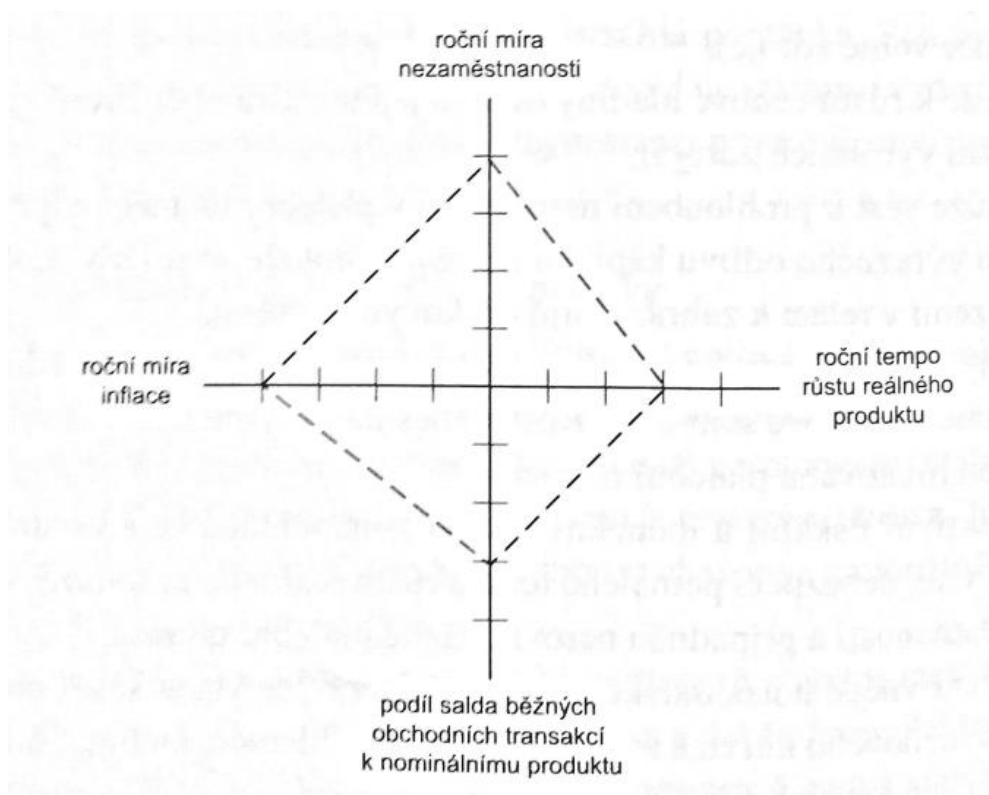
Stejně jako keynesiánský typ považuje tento model za nejdůležitější cíl dostatečnou míru zaměstnanosti. K dosažení cíle je zde ovšem věnována pozornost i cenové stabilitě, na kterou působí stát pomocí monetární politiky. V tomto modelu je tedy počítáno s vhodnou kombinací fiskální i monetární politiky. (J. Brčák, B. Sekerka, 2010, s. 43)

3.5.5 Kaldorův magický čtyřúhelník

Konflikt čtyř základních úkolů vlády, tedy udržení stabilní cenové hladiny, zajištění dostatečného tempa růstu reálného produktu, snižování nezaměstnanosti, udržení rovnovážné platební bilance odráží zobrazení pomocí Kaldorova magického čtyřúhelníku. Těchto cílů dosahuje stát pomocí expanzivní a restriktivní hospodářské politiky. Každá varianta ovšem vytváří protichůdné vlivy na jednotlivé cíle a není tak možné dosáhnout všech čtyř cílů najednou.

Vláda tedy stanovuje priority podle svých potřeb v rámci stabilizační hospodářské politiky. Ukazatele jsou zobrazeny v rámci magického čtyřúhelníku v procentech a jsou konstruovány následujícím způsobem. Ze středu čtyřúhelníku vychází kolmé polopřímky, kdy každá odpovídá jednomu ze čtyř ukazatelů. Spojnice bodů na těchto polopřímkách vytváří čtyřúhelník, který je v případě jejich nejlepších hodnot ideální. Plocha tohoto čtyřúhelníku hodnotí hospodářskou situaci země a to v intervalu $\langle 0, 1 \rangle$. Čím je toto číslo vyšší, tím je ekonomická situace země lepší. Deformace čtyřúhelníku směrem k některému z cílů pomáhá určit zaměření a účinnost konkrétní hospodářské politiky. (B. Sekerka, 2007, s. 36-37)

Obrázek 3: Magický čtyřúhelník

(J. Brčák, B. Sekerka, 2010, s. 44)

3.6 Fiskální politika

„Fiskální politikou rozumíme využívání takových nástrojů, jako jsou výdaje ze státního rozpočtu, daně, cla, pravidla amortizace a podobně k ovlivňování ekonomických procesů. Jde zejména o záměrné změny ve výdajích ze státního rozpočtu a v daních s cílem uvést ekonomiku do rovnováhy a podporovat její růst.“ (V. Jurečka, 2013, s. 188)

Cílem fiskální politiky je za pomoci ovlivňování veřejných rozpočtů zajistit makroekonomickou stabilitu a ne pouze zajistit prostředky pro krytí státních výdajů, jako bylo jejím původním smyslem. Fiskální politiku lze také považovat za nástroj ovlivňování ekonomického chování obyvatel dle představ vlády.

„Fiskální politika státu je vytvářena skupinou orgánů, které se zabývají hospodařením s veřejnými financemi. Tyto institutu členíme na:

- *státní rozpočet*
- *rozpočty orgánů místní zprávy*
- *finance státních podniků*
- *speciální fondy, které jsou vytvářeny k přesně vymezeným účelům“ (J. Klíma, 2006, s. 117)*

3.6.1 Cíle fiskální politiky

Za cíle fiskální politiky považujeme udržení hospodářské stability, která je dána udržením ekonomického růstu, cenovou stabilitou a vysokou mírou zaměstnanosti. Jelikož není pro ekonomiku příliš pozitivním jevem její propad ani enormní růst, je dalším významným cílem vyrovnávání výkyvů hospodářského cyklu. (J. Brčák, B. Sekerka, D. Stará, R. Svoboda, 2012, s. 105)

Ukazatelé jako hrubý domácí produkt, míra zaměstnanosti, a další makroekonomické ukazatele jsou výsledkem nejen svobodné vůle ekonomických subjektů, ale aktivní hospodářskou politikou, která má za cíl stabilizaci a rozvoj těchto ukazatelů.

3.6.2 Nástroje fiskální politiky

Dle způsobu jakým je fiskální politika aplikována můžeme rozdělit její nástroje na dva základní typy, vestavěné neboli automatické a diskreční neboli vědomé, podle toho zda je v případě konkrétního zásahu nutné jednorázové rozhodnutí daného orgánu.

3.6.2.1 Vestavěné stabilizátory

Automatické neboli vestavěné nástroje fiskální politiky spontánně pomáhají redukovat výkyvy hospodářských cyklů. Tyto stabilizátory nevyžadují aktivní zásah příslušných orgánů, jelikož se projeví automaticky při nutnosti stabilizace, sami o sobě nijak tedy do ekonomiky nezasahují, dokud to není žádoucí. Mezi takové stabilizátory řadíme

například systém pojištění v nezaměstnanosti a sociální dávky, konstrukce progresivních sazeb příjmových daní, nebo výkupy a prodeje zemědělské produkce, případně transfery zemědělským producentům. (V. Liška, 2004, s. 490)

V případě pojištění v nezaměstnanosti spočívá vestavěnost nástroje v předpokladu, že roste-li zaměstnanost a ekonomika je ve fázi expanze, vytváří zaměstnaní občané jistý fond ze zaplaceného pojistného, o které se snižuje agregátní poptávka. Dojde-li ovšem k ekonomické recesi, může být tento fond čerpán a sníží se tak negativní výkyv agregátní poptávky.

Princip progresivní daně z příjmu, jako vestavěného stabilizátoru spočívá v pravidle, že sazba daně roste rychleji než samotný příjem. Samotné schválení takového daňového zákona je na počátku diskrečním opatřením, jakmile ale začne být uplatňován, funguje jako vestavěný nástroj. Fungování je podobné jako v předchozím případě, jelikož v období expanze, kdy reálné důchody rostou, roste i jejich zdanění, avšak rychleji. Díky tomu je pak snižován objem disponibilních důchodů a je omezená agregátní poptávka. Naopak v období recese se daňové zatížení snižuje rychleji, než klesají reálné důchody. (V. Jurečka, 2013, s. 191)

Nástroj garantovaného výkupu zemědělské produkce pomáhá vyrovnávat problémy s prodejem zemědělských produktů v období recese. Stát provádí výkupy ze zvláštního fondu a tím zajistí zmírnění poklesu agregátní poptávky po této produkci. V případě expanze dochází k naplňování tohoto fondu. Určité množství zboží odkoupené v období recese může stát buď uskladnit, případně prodat do zahraničí, ovšem některé takové odkupy zůstanou nevyužity. (V. Liška, 2004, s. 491)

3.6.2.2 Diskreční opatření

Záměrné nástroje fiskální politiky může vláda uplatňovat dle svého rozhodnutí a zcela záměrně, proto jsou také nazývány jako nástroje s volností rozhodování. Ovlivňování ekonomiky má tak čistě exogenní povahu. Důležité ovšem je, že i tyto nástroje jsou určitým způsobem omezeny zákonem. Tento způsob ovlivňování ekonomiky je založený na předpokladu, že vláda je schopná reagovat na makroekonomické výkyvy ekonomiky dané země, včas je rozpoznat a následně reagovat.

Mezi záměrná opatření, která vyžadují rozhodnutí příslušného orgánu, patří změna daňových sazeb, změna struktury výdajů státního rozpočtu nebo změna výše jednotlivých položek rozpočtových výdajů. Opatření pomocí daňových sazeb probíhá na základě schvalování výše sazby v parlamentu a jde o ovlivňování na straně příjmů státního rozpočtu. Stejným způsobem probíhá i schvalování výdajů státního rozpočtu, jehož struktura byla přitom sestavena a v odpovídající výši navržena na základě potřeb státu a výdajového programu. (J. Brčák, B. Sekerka, 2010, s. 216)

Na užívání diskrečních opatření existují dva rozdílné názory. Pohled monetaristů zastává kritický názor na daňové zákony, strukturu vládních výdajů a další rozpočtová opatření, která ovlivňují rozhodování domácností a firem. Časté změny prostředí zvyšují míru nejistoty a narušují svou stabilitu při rozhodování ekonomických subjektů. Veškeré rozhodování vlády je založeno na prognózách ekonomického vývoje a jeho analýzách. Jejich nepřesnosti mohou vést k špatným opatřením, která vedou naopak k prohloubení ekonomického výkyvu, stejně tak jako další vlivy působící na konečné rozhodnutí orgánu. Opačný názor prosazují keynesiánci. Vychází z předpokladu, že trh není schopen se sám regulovat a je nutné poruchy v ekonomice odstraňovat pomocí diskrečních opatření. (J. Brčák, B. Sekerka, D. Stará, 2014, s. 200)

Kritici zásahu fiskální politiky upozorňují na bariéry, které mohou výrazně omezit jejich účinnost. Za takové jsou považovány efekt vytěsnění, veřejný dluh a časové zpoždění. Principem efektu vytěsnění je vliv expanzivní fiskální politiky na nominální produkt, který ovšem ovlivňuje i trh peněz a tedy způsobuje růst úrokové míry. Tyto změny působí na pokles výdajů domácností, vlády a hlavně pokles investic, které zapříčiní zpomalení růstu produktu. Dochází tak ke zpětnému pohybu produktu proti původním expanzivním krokům vládních orgánů.

Problém časového zpoždění má několik forem. První zpoždění, ke kterému dochází, je informační. Jde o rozdíl momentu, kdy dochází v ekonomice k určitým změnám a momentu, kdy jsou tyto změny identifikovány a zpracovány. Na toto zpoždění navazuje zpoždění rozhodovací, které stojí na straně tvůrců fiskální politiky. Toto zpoždění vzniká na základě nutnosti přijmout nutná opatření příslušnými orgány. S tímto zpožděním je také spojeno legislativní, které vzniká z nutnosti podrobit rozhodnutí veškerým legislativním krokům jako je například formulace návrhu, jeho schválení a vyhlášení. Podobným druhem

zpoždění ze strany vládních orgánů je zpoždění transmisní, které vzniká ze skutečnosti, že čas, který je nutný pro reálné zavedení opatření, je poměrně dlouhý. Na straně příjemce tohoto opatření tedy hlavně domácností a firem vzniká určité období, během kterého se opatření projeví na jejich chování, proto se toto zpoždění nazývá reakční. Všechna tato zpoždění v součtu znamenají poměrně dlouhou dobu od nutnosti zavedení opatření po jeho skutečné uplatnění. Proto v situaci, kdy všechna aplikovaná opatření začínají působit, již může být pozdě a vzniká opačný efekt. V tomto případě se může jevit samoregulační mechanismus jako efektivnější díky své rychlosti, než diskreční politika vlády. (V. Liška, 2004, s. 494 – 495)

3.6.3 Typy fiskální politiky

Jako reakci na fázi hospodářského cyklu, ve které se aktuálně ekonomika nachází, uplatňuje vláda fiskální politiku expanzivní či restriktivní. Obecněji jde o přímé ovlivňování agregátní poptávky pomocí vládních výdajů, daní a transferových plateb.

3.6.3.1 Účinek fiskální politiky

Expanzivní fiskální politika

- Růst vládních výdajů
- Růst transferových plateb
- Snižování daní

Restriktivní fiskální politika

- Snižování vládních výdajů
- Snižování transferových plateb
- Růst daní

3.6.3.2 Expanzivní fiskální politika

Expanzivní fiskální politika má za cíl růst agregátní poptávky, jde tedy o stimulaci výkonu ekonomiky. V krátkém období působí veškerá opatření stimulačním způsobem, ať už jde o snižování daní, růst vládních výdajů a podobně. Způsobený růst peněžní zásoby stimuluje subjekty ekonomiky k vyšším výdajům a dochází tak k růstu agregátní poptávky a jako vedlejší účinek například klesá nezaměstnanost. Tento růst ovšem způsobuje i změnu cenové hladiny, která v dlouhodobém horizontu vytváří vytěšňovací efekt. Důležité pro celkový efekt tak je, aby růst agregátní poptávky byl větší než růst cenové hladiny. (P. Tuleja, I. Majerová, P. Nezval, 2012, s. 180-185)

3.6.3.3 Restriktivní fiskální politika

Restriktivní fiskální politika se naopak snaží o omezení výkonu ekonomiky. V krátkém období tedy jde o snižování agregátní poptávky, která se v dlouhém období projeví jako pokles cenové hladiny. Efekt vtahování ovšem může způsobit, že například pokles vládních výdajů nahradí výdaje soukromé a způsobí protichůdný účinek. (P. Tuleja, I. Majerová, P. Nezval, 2012, s. 185)

3.6.4 Poptávkově zaměřená fiskální politika

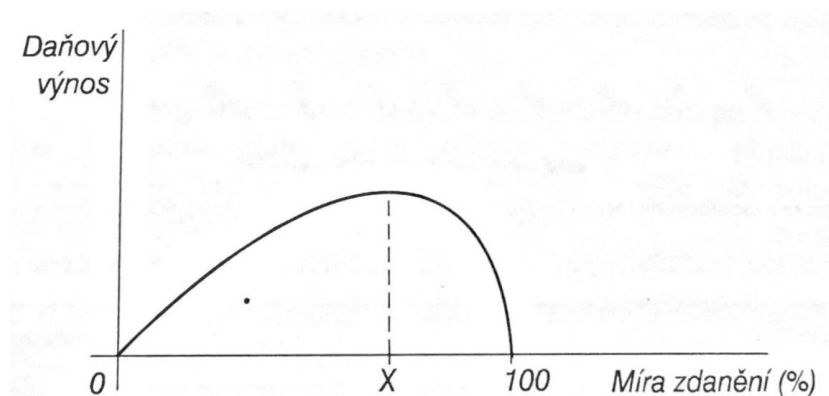
Vláda může ovlivňovat aktivně fiskální politikou všechny čtyři existující složky agregátní poptávky, tedy spotřebu, investice, vládní výdaje a čistý export. Opatření, která využívá, jsou dělena na daňová a výdajová, která pak podle směru ovlivnění ekonomiky lze rozlišit na restriktivní a expanzivní. Prostřednictvím úrovně hrubého domácího produktu ovlivňují vládní orgány pomocí těchto nástrojů agregátní poptávku. Z pohledu výdajové politiky vláda využívá záměrného zvyšování či snižování výdajů státního rozpočtu. Tyto výdaje přímo ovlivňují svou poptávkou i poptávku trhu po práci a dalších výrobních faktorech. Dochází tak ke snížení nezaměstnanosti, růstu produktu a s ním i dalších složek. V období recese tato nebo podobné stimulační vládní výdaji mohou pomoci vyplnit recesní mezeru. Opačným způsobem funguje daňová politika, kdy snížení daní má za účinek zvýšení například spotřebitelských důchodů, které mohou využívat na své výdaje. Jelikož jsou tyto výdaje součástí agregátní poptávky, dochází k ovlivnění hrubého domácího produktu

a následně i všech dalších ukazatelů. Ke správnému směřování ekonomiky můžou vládní orgány samozřejmě využívat kombinaci obou nástrojů podle aktuálních okolností národní a světové ekonomiky. (V. Jurečka, 2013, s. 197–201)

3.6.5 Nabídkově zaměřená fiskální politika

Dle ekonomie strany nabídky, která se svým způsobem reakcí na poptávkově zaměřenou teorii, je nutné maximálně podporovat veškeré procesy subjektů, které se týkají rozšiřování hospodářského bohatství a zároveň minimalizovat státní zásahy do národních ekonomických procesů. Reálně se vliv daňového zatížení především na zisky firem, výnosy a osobní důchody podle teorie nabídky má co nejvíce snížit, jelikož právě tyto aktivity utváří reálný produkt. Místo daňového omezování by mělo docházet k podpoře technologií rozvoje pokrokových firem. Hlavní kritika je tedy zaměřena na daňovou politiku a její důsledky na produkční potenciál ekonomiky a teorii, že vyšší daňové sazby mohou vést k nižším daňovým výnosům. Vztah daňové sazby a celkového daňového příjmu vyjadřuje Lafferova křivka. (V. Izák, 2005, s. 170–174)

Obrázek 4: Lafferova křivka

(T. Pavelka, 2007, s. 234)

Interpretace křivky vychází z definice krajních bodů, kde při výši průměrné daňové sazby na hodnotě 0% vláda nemá žádné daňové příjmy a na hodnotě 100% daňové sazby

k příjmům také nedochází, jelikož veškerý zisk z produkce výrobců přechází do vlastnictví vlády a ti pak nemají stimul k výrobě. Mezi těmito body jsou rozděleny všechny úrovně sazeb daňového zatížení a jim odpovídající daňové výnosy. Křivka v určitém bodě dosahuje svého maxima, kdy poměr daňových příjmů a průměrné daňové sazby již nemůže být vyšší a následně klesá. Z této definice je pak zřejmá interpretace, tedy že příliš vysoká daňová zátěž omezuje výrobce a snižuje jejich motivaci.

3.6.6 Multiplikátory fiskální politiky

V ekonomice fungují určité mechanismy, které násobí účinky fiskální politiky. Znamená to, že účinky expanze či restrikce vyvolají odpovídající změnu agregátní poptávky v ekonomice, které ovšem nemusí být stejného rozsahu. Proto existují multiplikátory fiskální politiky, které říkají, jakým poměrem se rozsah účinku zvětšuje.

- Jednoduchý multiplikátor vládních výdajů říká, jak se změní výše agregátního důchodu vyvolaná změnou vládních výdajů. Vychází z mezního sklonu ke spotřebě, který je ovšem determinován soukromou spotřebou. Fungování tohoto multiplikátoru vychází zpravidla růstu veřejných statků způsobeného vládními výdaji, které se odráží na růstu příjmu domácností a firem.

$$\frac{\delta Y}{\delta G} = \frac{1}{1 - mpc}$$

- Upravený výdajový multiplikátor vychází z předchozího multiplikátoru, počítá ovšem s rostoucím daňovým výnosem při uplatňování fiskální expanzivní politiky. Tento multiplikátor je proto nižší o tento daňový výnos a tlumí vliv expanze.

$$\delta Y / \delta G = 1 / (1 - mpc (1 - t))$$

- Multiplikátor paušální daně vyjadřuje vliv fiskálního zásahu prostřednictvím změny paušální daně, tedy příjmu státního rozpočtu. Zvýšením paušální daně dosáhne vláda větších příjmů do státního rozpočtu, sníží ovšem v poměru disponibilní důchod soukromého sektoru.

$$\delta Y / \delta T = -mpc / (1 - mpc)$$

- Multiplikátor důchodové daně upravuje výši příjmu státního rozpočtu z daní, které jsou závislé na výši důchodu poplatníka. Hodnota multiplikátoru je tedy přímo závislá na výši počátečního důchodu poplatníka před zdaněním. Tvoří hlavní příjmovou složku státního rozpočtu.

$$\delta Y / \delta t = - mpc Y_0 / (1 - mpc) (1 - t_1)$$

- Multiplikátor vyrovnaného rozpočtu vychází ze situace, kdy vláda usiluje o vyrovnaný státní rozpočet, tedy kdy všechny své dodatečné výdaje kompenzuje zvýšenými příjmy z daní. Porovnává tedy vliv zvýšení vládních výdajů na jedné straně a úbytek důchodu způsobený vlivem zvýšení daní na druhé straně.

$$\delta Y = 1 / (1 - mpc) \cdot \delta G - mpc / (1 - mpc) \cdot \delta G$$

(V. Liška, 2004, 481–485)

3.6.7 Problémy fiskální politiky

Zásahy fiskální politiky užívané k naplnění svých hlavních cílů se setkávají s určitými problémy a nedostatky, které jsou označovány jako selhání zásahů státních orgánů. Kromě problémů zmíněných v předchozích kapitolách, které jsou časové zpoždění, vytěšňovací efekt a veřejný dluh je důležité se zaměřit na konkrétní příčiny.

- Problém rovnosti, nebo také problém hledání kompromisu se zakládá na vztahu mezi efektivností a spravedlností jednotlivých opatření. Každý zásah státu, který jako cíl sleduje spravedlnost, vyvolává určitou ztrátu efektivnosti. Opačným příkladem je přerozdělování, které má za následek demotivační působení.
- Účinnost a důsledek všech fiskálních zásahů je velmi složité přesně předpovědět. Soukromý sektor nereaguje na zásahy státních orgánů vždy stejným způsobem a snaží se tyto zásahy různými způsoby obcházet a omezovat tak jejich účinnost. Úkolem státních orgánů je toto chování správně zhodnotit a včasné zareagovat.
- Státní orgány, které mají za úkol vydávat hospodářská opatření, mají často pouze omezené informace. Významnou roli v jejich rozhodovacím procesu hraje právě i časové zpoždění, které činí informace ještě méně dostatečnými. Nedostatek

informací se projevuje i při zavádění opatření do praxe, jelikož výkonné orgány jsou různé od rozhodujících.

- Nad celým procesem fiskálních opatření probíhá řada byrokratických aktivit. Tyto aktivity znesnadňují práci rozhodčím orgánům, významně je ovlivňují a celý proces výrazně zpomalují. Z pohledu členů byrokratického aparátu, pak je vcelku logickým cílem proces přizpůsobit pro svůj prospěch, který nemusí být v souladu s cíli daných opatření.
- Schopnost orgánů úspěšně zasáhnout je také závislá na správné volbě ukazatelů, které navíc omezují zkreslující vlivy, jako jsou například demografické změny. Stejně tak je složité vymodelovat chování ekonomiky a vlivů hospodářských opatření. (L. Tetřevová, 2008, s. 92–97)

3.7 Rozpočtová soustava

„Rozpočtovou soustavou rozumíme soustavu veřejných rozpočtů (včetně rozpočtových vztahů fungujících uvnitř této soustavy) a institucí, které zabezpečují tvorbu, rozdělování, užití a kontrolu toků jednotlivých okruhů finančních prostředků v rámci této soustavy.“ (B. Hamerníková, A. Maaytová a kol., 2010, s. 165)

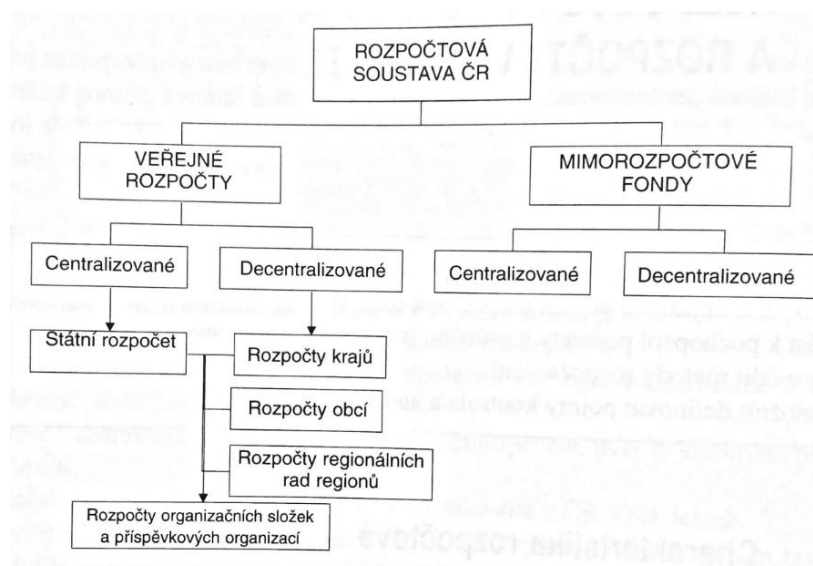
Hlavní nástroj fiskální politiky, prostřednictvím kterého jsou realizovány vlivy vlády na hospodářství, je státní rozpočet, který vyjadřuje soustava peněžních fondů, rozpočtové vztahy uvnitř soustavy a soustava právních orgánů, jako například ministerstvo financí, finanční úřady a podobně. Soustavu peněžních fondů lze podrobněji rozdělit na soustavu veřejných rozpočtů, mimorozpočtových peněžních fondů a rozpočty veřejnoprávních neziskových organizací, které fungují na základě principu nedobrovolnosti, neekvivalence a nenávratnosti. Přerozdělování veřejných financí v rámci rozpočtu probíhá v podobě výdajů, které jsou financovány pomocí příjmů rozpočtu.

Součástí soustavy veřejných rozpočtů jsou jednotlivé, relativně samostatné druhy nadnárodních rozpočtů, ústřední státní rozpočet, rozpočty jednotlivých částí územní samosprávy a rozpočty veřejnoprávních podniků a neziskových organizací veřejného sektoru. Na základě principu jednotnosti příjmů a výdajů je soustava budována z vlastní

příjmové základny, která může být posilována ze sdílených rozpočtů a dochází tak k procesu přerozdělování.

Do mimorozpočtových fondů jsou pak z pravidla zahrnovány účelové státní fondy, fondy sociálního zabezpečení, fondy zdravotního pojištění, svěřenecké fondy, a případně i neúčelové mimorozpočtové fondy. Všechny tyto fondy hospodaří s veřejnými finančními prostředky a jsou zřizovány na základě zákonných zásad. (J. Peková, J. Pilný, M. Jetmar, 2005, s. 170–172)

Obrázek 5: Soustava rozpočtu ČR

(B. Hamerníková, A. Maaytová a kol., 2010, s. 166)

3.7.1 Veřejné rozpočty

Veřejný rozpočet sestavuje ministerstvo financí na rozpočtové období, které odpovídá jednomu kalendářnímu roku a plní funkci kontrolní, řídicí a informační. Hlavními funkcemi jsou ovšem funkce alokační, stabilizační a redistribuční, které utváří formu aktivní fiskální politiky státu. Ve vyspělých zemích však dochází k vytváření střednědobých i dlouhodobých rozpočtových prognóz. Při konstrukci státního rozpočtu jsou dodržovány rozpočtové zásady, které plynou z požadavků a historických zkušeností.

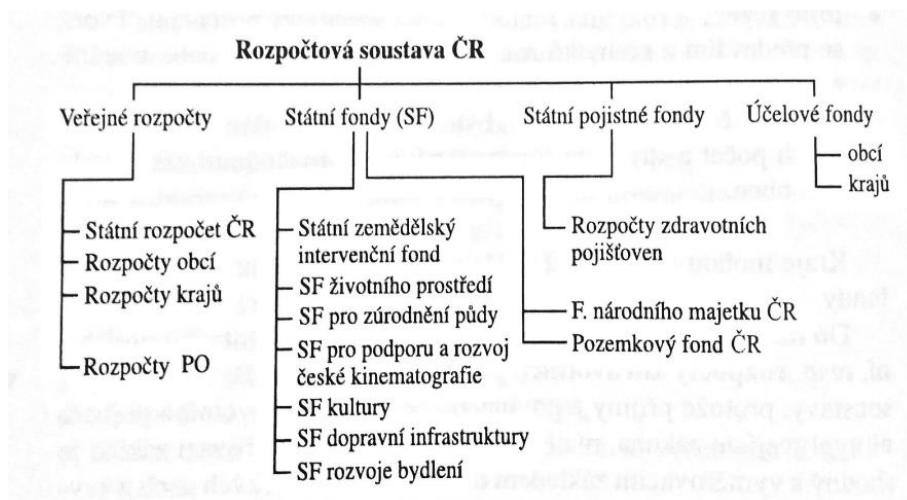
Těmito zásadami by se měl řídit celý rozpočtový proces.

- Zásada úplnosti: vyžaduje, aby státní rozpočet obsahoval všechny příjmy a výdaje, zachycené v úplných částkách a nebyl oslabován existencí mimorozpočtových fondů.
- Zásada jednotnosti: uplatňuje povinnost účetního zaznamenávání všech příjmů a výdajů pomocí centrálního rozpočtu. Systém dílčích rozpočtů je pak uplatňován při decentralizaci rozpočtové soustavy pod pojmem zásady rozpočtové plurality.
- Zásada reálnosti a pravdivosti: omezuje provádění přesunů a úhrad, které nejsou zajištěny v rozpočtu na určitou míru a za jasně stanovených podmínek.
- Zásada každoročního sestavování a schvalování: přispívá k větší úrovni kontroly a přehlednosti struktury rozpočtu a určuje její sestavování na jedno rozpočtové období, které je v české republice shodné s kalendářním rokem.
- Zásady vyrovnanosti: vyžaduje vyrovnanost rozpočtu ze strany příjmů k výdajům. Tato zásada je ovšem v krátkodobém horizontu nahrazována deficitním financováním.
- Zásada publicity: neboli zásada veřejnosti zabraňuje utajovanému hospodaření díky nutnosti zveřejňování návrhu státního rozpočtu a jeho plnění.
- Zásada přehlednosti: určuje věcnou strukturu pro rozpočtovou skladbu a logiku řazení příjmů a výdajů.
- Zásada efektivnosti a hospodárnosti: vyžaduje co nejvíce efektivní využití rozpočtových prostředků, které jsou v rámci hospodaření organizací účelové využívány.
- Zásada přednosti výdajů před příjmy: představuje zajištění ekonomického růstu pomocí přísunu příslušných prostředků v podobě účelových výdajů.

(B. Hamerníková, A. Maaytová a kol., 2010, s. 167–168)

Obrázek 6: Rozpočtová soustava ČR

(J. Peková, J. Pilný, M. Jetmar, 2005, s. 176)

3.7.2 Státní rozpočet

„Státním rozpočtem se rozumí centralizovaný fond peněžních prostředků, soustředěných do působnosti státu na principu nenávratnosti a neekvivalentního způsobu rozdělování.“ (B. Hamerníková, A. Maaytová a kol., 2010, s. 170)

Státní rozpočet lze vnímat mnoha způsoby, například z pohledu účetního jako bilanci státních příjmů a výdajů či finanční plán. Z právního pohledu jde o zákonnou normu, která byla stanovena zákonodárným sborem a umožňuje její výkon. Normy stanovené schváleným rozpočtem očekávaných příjmů a výdajů jsou pevně stanovené a lze se od nich odchýlit jen v přesně definovaných případech. Ukazatelé, které stanovují užití státních prostředků, se dělí na souhrnné, průřezové a specifické podle úrovní, ve kterých se užívají.

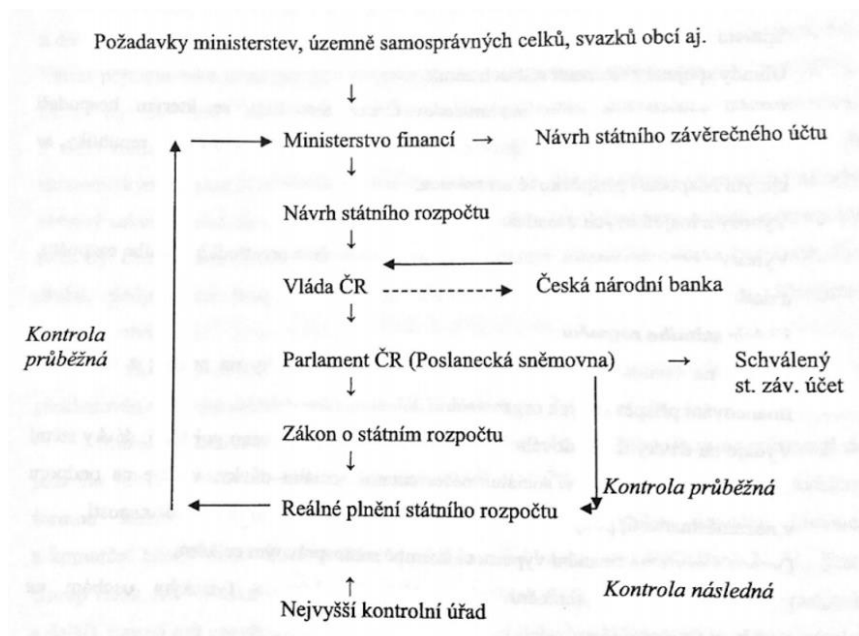
3.7.2.1 Rozpočtový proces

Proces tvorby státního rozpočtu má formu návrhu zákona, který v sobě zahrnuje rozhodnutí, která se týkají veřejných výdajů a příjmů. Celý proces trvá přibližně dva roky. Návrh je sestavován pro střednědobý výhled, tedy na období dvou let, které následuje rok po jeho předložení. Kromě očekávaných příjmů a výdajů rozpočtu a státních fondů včetně

předpokladů, na základě kterých jsou tyto obraty očekávány, obsahuje výhled i schodek státního rozpočtu a jeho předpokládaný způsob financování.

V České republice schvaluje návrh vláda, který vytvořilo konkrétně ministerstvo financí a předkládá ho poslanecké sněmovně. Návrh zákona sestavuje ministerstvo financí na základě podkladů jednotlivých ústředních orgánů, které mají vymezen okruh své působnosti na jednotlivé kapitoly. Schvalování navrženého rozpočtu probíhá ve vládě ve třech čteních, která jsou zakončena přijetím návrhu prostou většinou přítomných poslanců. Přijatý zákon pak může vrátit do 15 dnů prezident republiky. Pokud nestihne poslanecká sněmovna zákon přijmout do konce roku, nastává rozpočtové provizorium, které dočasně nahrazuje systém hospodaření. Za plnění a průběh státního rozpočtu nese odpovědnost poslanecká sněmovna. Celý proces státního rozpočtu je uzavírán státním závěrečným účtem, který zajišťuje následnou kontrolu a je sestavován ministerstvem financí. Tento účet obsahuje návrh užití přebytku nebo úhrady případného schodku rozpočtového hospodaření a podléhá auditu Nejvyššího kontrolního úřadu. (E. Lajtkepová, 2013, s. 73–76)

Obrázek 7: Proces sestavování, schvalování a kontroly státního rozpočtu

(E. Lajtkepová, 2013, s. 77)

3.7.3 Příjmy a výdaje státního rozpočtu

3.7.3.1 Příjmy státního rozpočtu

Základní zdroj krytí veřejných výdajů představují veřejné příjmy. Příjmy státního rozpočtu lze dělit dle několika hledisek, například dle hlediska návratnosti na nenávratné a návratné, dle míry závaznosti na obligatorní a fakultativní, nebo dle časového hlediska na běžné a kapitálové. V České republice upravuje pravidla užití státního rozpočtu zákon o rozpočtových pravidlech.

„Příjmy státního rozpočtu:

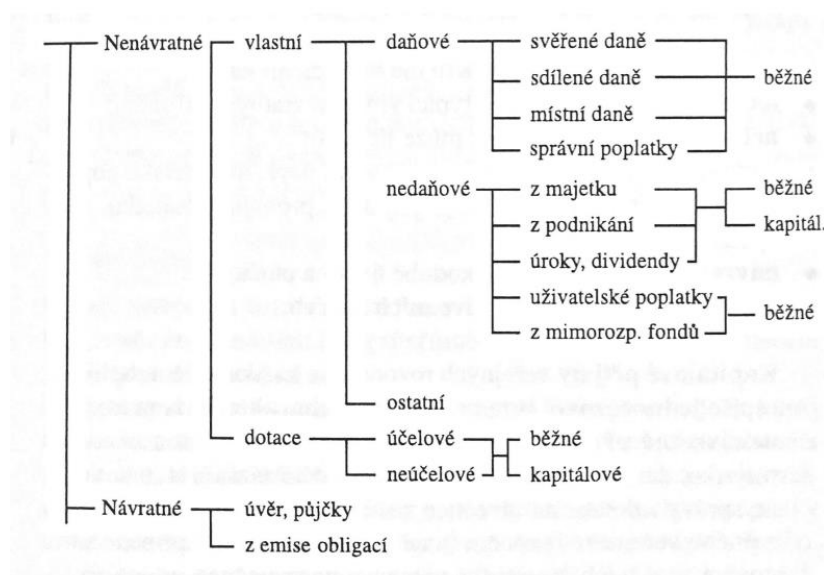
- *daně: jednak přímé (daně z příjmu fyzických a právnických osob, majetkové daně, silniční daně, dědické a darovací daně a další), jednak nepřímé daně (daň z přidané hodnoty a spotřební daně)*
- *cla*
- *sociální pojištění (důchodové pojištění, nemocenské pojištění, příspěvky na státní politiku zaměstnanosti, zdravotní pojištění a další)*
- *příjmy z dříve poskytnutých úvěrů*
- *příjmy z prodeje státního majetku*
- *přijaté dotace*
- *ostatní“ (T. Pavelka, 2006, s. 219)*

Z hlediska návratnosti příjmů státního rozpočtu je většina nenávratného charakteru. Takové příjmy plynou v podobě daní, dávek, uživatelských poplatků, příjmu z pronájmů a podobně do fondu rozpočtu od různých subjektů. Naopak návratné příjmy mají charakter zápůjčky v podobě krátkodobých, střednědobých a dlouhodobých bankovních úvěrů.

Z hlediska časového jsou děleny příjmy na každoročně se opakující, tedy běžné příjmy a kapitálové, které mají jednorázový, nedaňový charakter. Do běžných příjmů se řadí daňové příjmy, včetně povinných příspěvků na sociální zabezpečení, sociální politiku zaměstnanosti, celní daně a správní poplatky. Jako nedaňové příjmy jsou označovány například příjmy z pronájmu majetku, dary a podobně, nebo krátkodobé úvěry a půjčky, které mají návratnou formu příjmu. Nenávratné kapitálové příjmy jsou zastoupeny příjmy

z prodeje státního majetku, dary, dotacemi a podobně. Návrtné kapitálové příjmy pak zastupují čerpání střednědobého a dlouhodobého investičního úvěru nebo příjmy z emise střednědobých a dlouhodobých cenných papírů.

Obrázek 8: Členění veřejných příjmů

(J. Peková, J. Pilný, M. Jetmar, 2005, s. 192)

3.7.3.1.1 Daňový systém ČR

Daňové příjmy státního rozpočtu jsou typickým běžným nenávratným příjmem. Jde o formu povinné platby, za které nejsou poskytnuta ekvivalentní protiplnění a jejich základ je ukotven přímo v zákonu. Tvoří nejvýznamnější složku veškerých veřejných příjmů ve vyspělých zemích až 95%.

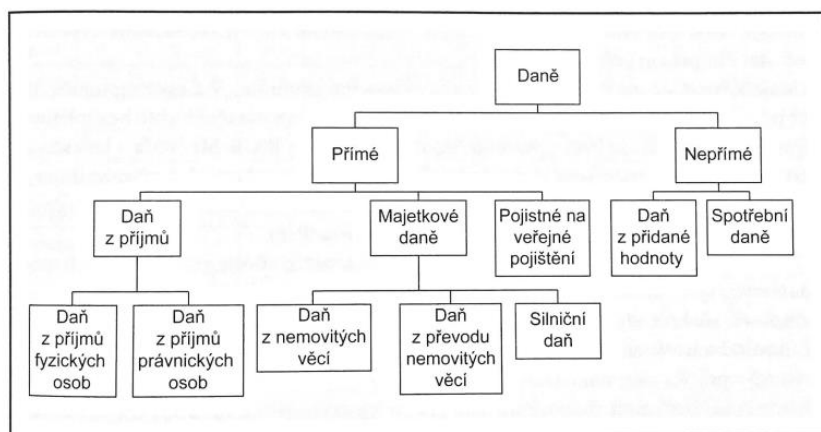
„Daňový systém ČR tvoří následující daně:

- daň z příjmu fyzických osob
- daň z příjmu právnických osob
- pojistné na veřejné zdravotní pojištění
- pojistné na nemocenské pojištění
- pojistné na důchodové pojištění

- *příspěvek na státní politiku zaměstnanosti*
- *pojistné na úrazové pojištění zaměstnanců*
- *daň z přidané hodnoty*
- *spotřební daně z minerálních olejů, z lihu, z piva, z vína, z tabákových výrobků*
- *clo*
- *daň silniční*
- *daň z nemovitostí*
- *daň dědická*
- *daň darovací*
- *daň z převodu nemovitostí*
- *ekologické daně“ (F. Ochrana, J. Pavel, L. Víték a kol., 2010, s. 171-179)*

K základnímu rozdělení daní se využívá klasifikace na přímé a nepřímé daně. Zástupci přímých daní jsou daně důchodové a majetkové. Nepřímé daně vyjadřují univerzální daň z přidané hodnoty a specifické spotřební daně. Uvalená daň může mít formu jednotkovou, tedy například částka z každé jednotky výrobku nebo procentní. Za zdaňovací období je v České republice obvykle považován kalendářní rok. Obrázek členění daní v České republice znázorňuje zmíněné rozdělení daní na přímé a nepřímé a jejich další větvení.

Obrázek 9: Členění daní v České republice

(A. Maaytová, F. Ochrana, J. Pavel a kol., 2015, s. 109)

3.7.3.2 Výdaje státního rozpočtu

Finanční prostředky, které stát vynaloží v rámci rozpočtové soustavy na realizaci fiskálních cílů státu. Funkce veřejných výdajů je založena na principu nenávratnosti a neekvivalence. Výdaje státního rozpočtu nejsou pouze finanční pohyby, ale také ekonomické procesy s různými dopady na hospodářství státu.

„Výdaje státního rozpočtu:

- *transfery domácnostem (důchody, podpory v nezaměstnanosti, sociální dávky a podobně)*
- *subvence podnikům*
- *běžné a investiční výdaje jednotlivých kapitol (doprava, školství, armáda, policie a podobně)*
- *dotace*
- *úroky ze státního dluhu*
- *ostatní“ (T. Pavelka, 2006, s. 219)*

Výdaje lze členit z několika hledisek. Z hlediska plánovanosti výdajů na plánovatelné, které lze předem odhadnout a neplánovatelné, které odhadnout nelze, ale není možné se jim vyhnout. Z hlediska území na centrální, tedy státního rozpočtu a decentralizované, u územně samosprávných celků. Dle hlediska návratnosti na návratné a nenávratné. Dle hlediska sektoru na civilní a obranné, které se v posledních letech využívá pro rozdělení veřejných výdajů. Z hlediska rozpočtu na výdaje rozpočtové a mimorozpočtové, tedy z mimorozpočtových fondů. Nejčastěji se však člení dle hlediska časového na běžné, tedy provozní nebo také mandatorní výdaje a kapitálové, které jsou určeny k financování investičních potřeb státu a mají jednorázový charakter. (Lajtkepová, 2013, s. 49–52)

Schéma rozdělení výdajů veřejného rozpočtu dle časového hlediska znázorňuje diagram výdaje veřejného rozpočtu.

jakého období se rozpočet týká. V průběhu rozpočtového období je nutné počítat se změnami odhadu deficitu, který byl proveden před započítáním tohoto období a bývá velmi odlišný od deficitu po ukončení rozpočtového období, který je zároveň výsledkem hospodaření vlády.

Rozpočtový deficit lze dle určitých kritérií klasifikovat na deficit skutečný nebo také strukturální a deficit cyklický podle příčin jejich vzniku. Strukturální rozpočet vyjadřuje úroveň státních příjmů, výdajů a tedy i deficitu v případě, kdy se ekonomika státu pohybuje na hladině svého potenciálního produktu. Skutečný deficit je tak očištěn od vlivu cyklické složky. Cyklický deficit pak znázorňuje vliv způsobený hospodářským cyklem a kvantifikuje jeho dopad.

Dle příčiny vzniku rozpočtového deficitu je možné klasifikovat na aktivní a pasivní deficit. Na základě vlivu expanzivní fiskální politiky vládního populismu nebo snahy o rozložení důsledků výdajového šoku a daňové zátěže na více let, vzniká takzvaný aktivní deficit. Pasivní deficit je pak způsobován faktory, které nejsou příslušné orgány schopny ovlivnit nebo předpokládat a patří mezi ně například hospodářské výkyvy, růst inflace, zvýšení veřejných výdajů a rostoucí úrok z veřejného dluhu. (F. Ochrana, J. Pavel, L. Vitek a kol., 2010, s. 137-140)

Z krátkodobého finančního hlediska je deficit hodnocen kladně, jelikož zmírňuje dopady vládního rozpočtového omezení. Z hlediska dlouhodobého je deficit hodnocen naopak negativně, jelikož se projevuje na růstu veřejného dluhu, který má pak zpětně vliv na další rozpočtovou rovnováhu. V zásadě spočívá negativní dopad veřejného dluhu a jeho rozšiřování v nutnosti jeho krytí formou monetizace státního dluhu, které vede k navyšování množství peněz v ekonomice. To má pak za následek rostoucí úrokovou zátěž, růst cenové hladiny a s ním spojenou inflaci.

Z makroekonomického hlediska je pak hodnocen vliv deficitu na změnu hrubého domácího produktu, inflace, nezaměstnanost a platební bilance. Vnímání tohoto vlivu je velmi odlišné v závislosti na ekonomické škole. Proto nelze přesně říci, jestli je pozitivní (keynesiánská teorie) negativní (neoklasická teorie) nebo neutrální (neoricardiánská teorie). (P. Dvořák, 2008, s. 65–67)

3.7.3.4 Veřejný dluh

Pojem veřejný dluh označuje souhrn všech současných i minulých závazků jednotlivých institucí, které tvoří soustavu veřejných financí. Může být také vnímán jako kumulace daňové povinnosti obyvatelstva dané země. Skladba veřejného dluhu vychází ze státního dluhu, dluhu mimorozpočtových fondů, z dluhů zdravotních pojišťoven a dluhů místních rozpočtových celků.

Přesto, že je vznik veřejného dluhu vymezován jako součet rozpočtových deficitů, je také důležité zohlednit i další příčiny jeho vzniku. Mezi takové patří mimorozpočtové příčiny, jako jsou převzetí dluhu a podobně. Důležité je také vnímat veřejný dluh jako stavovou veličinu a vlivy, které pak na něj působí. Příkladem může být inflace, která hodnotu veřejného dluhu může výrazně snížit, stejně jako kurzové a další vlivy. Opačným, tedy negativním směrem vůči dluhu pak působí například vliv úroku. Vzhledem k těmto vlivům pak tedy není možné říci, že se veřejný dluh přesně rovná sumě rozpočtových deficitů. (P. Dvořák, 2008, s. 81)

„Užitečné je rozlišovat mezi celkovým veřejným dluhem a čistým dluhem, který uvádí pouze objem vládních závazků, které drží soukromé subjekty, domácnosti, banky, firmy a další nestátní subjekty. Hrubý dluh se naopak rovná čistému dluhu plus závazkům, které drží vláda, zejména pomocí fondu sociálního pojištění.“ (P. A. Samuelson, W. D. Nordhaus, 2007, s. 710)

Nejvýznamnější součástí veřejného dluhu je státní dluh, který je definován jako celkové zadlužení vlády dané země. Skládá se převážně z přijatých úvěrů zahraničních půjček, vydaných státních dluhopisů a dalších státních závazků. Státní dluh lze dělit podle místa jeho vzniku na domácí dluh a zahraniční dluh a dle obchodovatelnosti na obchodovatelný a neobchodovatelný dluh. Forma neobchodovatelného dluhu standardně tvoří v evropských zemích minimální část celkového státního dluhu.

Dle maastrichtských kritérií je míra zadlužení měřena u zemí Evropské unie na základě kritéria schodku vládního sektoru k hrubému domácímu produktu v tržních cenách a kritéria hrubého veřejného dluhu k hrubému domácímu produktu. (A. Maaytová, F. Ochrana, J. Pavel a kol., 2015, s. 190)

„Hlavním cílem politiky Ministerstva financí při řízení státního dluhu je zajištění výpůjčních potřeb centrální vlády a jejich platebních závazků při dosahování co možná nejnižších nákladů, dluhové služby ve střednědobém a dlouhodobém horizontu a při uvážlivém stupni rizika.“ (J. Brčák, B. Sekerka, D. Stará, R. Svoboda, 2012, s. 177)

Řízení státního dluhu zajišťuje Ministerstvo financí pomocí strategických cílů, neboli targets, které vychází z finančních analýz dluhového portfolia, zkušeností zemí OECD a alternativních dluhových strategií. Kritériem strategií je minimalizace nákladů za podmínky dlouhodobě udržitelných limitů a přijatelných rizik. Tato kritéria pomáhají minimalizovat negativní dopady dluhového portfolia. Nástroji řízení státního dluhu jsou státní dluhopisy, státní pokladniční poukázky, střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy, repooperace, derivátové operace a přímé úvěry státu. Podle doby své splatnosti jsou rozdělovány na střednědobé, se splatností do pěti let a dlouhodobé, se splatností do deseti let. Snížení deficitního rozpočtu a tedy i státního dluhu lze dosáhnout však pouze snižováním státních výdajů nebo zvyšováním státních příjmů.

4 Analytická část

V této části se práce bude zabývat vývojem jednotlivých makroekonomických ukazatelů, na jejichž základě bude stanoven vývoj ekonomiky v České republice a jeho příčiny. Následně budou tyto ukazatele pro ověření, zda ekonomický vývoj odpovídá evropskému trendu porovnány s vývojem sousedních států, tedy se Slovenskem, Německem, Rakouskem a Polskem. V další části se práce zaměří na státní rozpočet, tedy na vývoj příjmů a výdajů v České republice a tím vyplývajícího rozpočtového salda. Poslední část bude věnována vývoji vládního dluhu. Tyto typy ukazatelů budou rovněž srovnány se sousedními státy.

4.1 Vývoj ukazatelů ekonomické výkonnosti v České republice

Vývoj ekonomické výkonnosti bude znázorněn pomocí tří makroekonomických ukazatelů, kterými jsou hrubý domácí produkt, míra inflace a míra nezaměstnanosti od roku 2005 do roku 2015 nebo 2016, dle dostupnosti dat.

4.1.1 Vývoj hrubého domácího produktu

4.1.1.1 V České republice

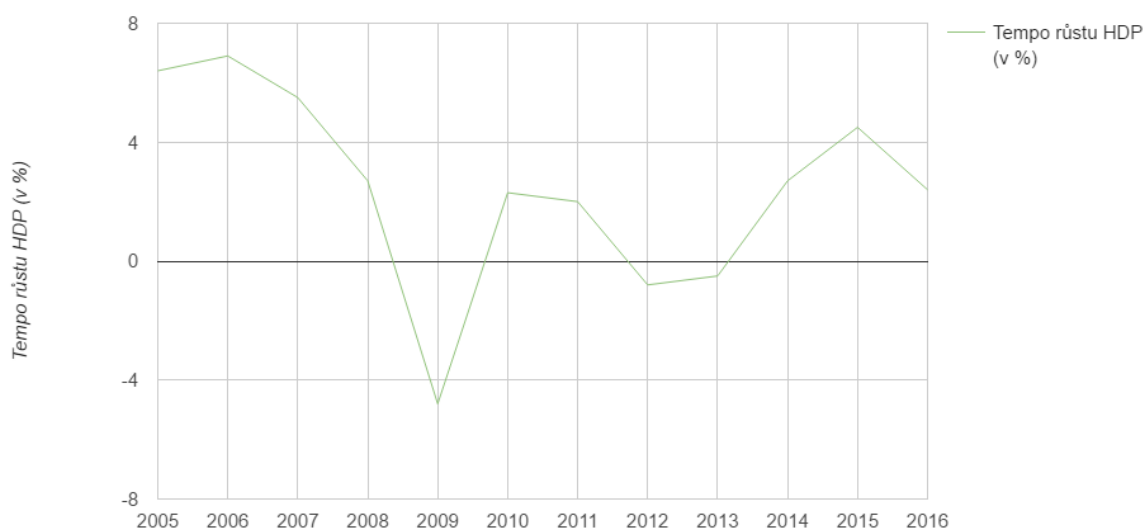
Nejvýznamnější ukazatel ekonomické výkonnosti je právě hrubý domácí produkt. Pro zjištění vývoje hrubého domácího produktu budou využity dva ukazatele, kterými jsou tempo růstu hrubého domácího produktu a objem hrubého domácího produktu v běžných cenách.

Tabulka 1: Vývoj hrubého domácího produktu v letech 2005 až 2016

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Tempo růstu HDP (v %)	6,4	6,9	5,5	2,7	-4,8	2,3	2	-0,8	-0,5	2,7	4,5	2,4
HDP (v mld. Kč)	3258	3507	3832	4015	3922	3954	4034	4060	4098	4314	4555	n.a.

(Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z Eurostatu)

Obrázek 11: Vývoj tempa růstu hrubého domácího produktu v letech 2005 až 2016 (v %)

(Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z Eurostatu)

V roce 2005, tedy v prvním roce sledovaného období se ekonomika nacházela v expanzi a tempo růstu hrubého domácího produktu se pohybovalo na 6,4%. Ekonomice se dařilo, přesto, že v roce 2002 zemi zasáhly nečekané povodně, které byly považovány za největší povodně za několik století. Ale jelikož se podobná situace stala již v roce 1997, obyvatelé na ni byli dostatečně připraveni. Navíc dle určitých předpokladů může mít katastrofa podobného druhu naopak pro ekonomiku povzbuzující vliv, jelikož dochází k rozsáhlým investicím pro odstranění škod způsobených povodněmi.

Na pokračující expanzi a zároveň vrcholu, který nastal v roce 2006, mohl mít vliv i vstup České republiky do Evropské unie, ke kterému došlo 1. května 2004, není to ovšem

jediný důvod, proč se ekonomice dařilo, ale pouze jeden z mnohých. V roce 2006 tedy tempo růstu hrubého domácího produktu dosahovalo vrcholové hodnoty 6,9% a hrubý domácí produkt vykazoval 3507 miliard korun, tedy oproti předchozímu roku růst o 249 miliard korun. Volby konané v tomtéž roce velký vliv na vývoj ekonomiky nejspíše neměly, stejně jako další vlna živelné pohromy, opět v podobě povodní, které nedosahovaly tak rozsáhlých rozměrů. Docházelo k růstu ekonomického výkonu pomocí růstu domácí poptávky, díky které vzrostly jak výdaje domácností, tak tvorba hrubého kapitálu.

V následujícím roce, tedy v roce 2007 po vrcholu nastala recese, která trvala několik let. Tempo růstu hrubého domácího produktu pokleslo na hodnotu 5,5%. V roce 2008 pokračoval pokles tempa růstu hrubého domácího produktu na hodnotu 2,7%, jelikož již v druhém pololetí se začínala projevovat krize. V tomto roce také došlo poprvé od doby, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie k poklesu obratu zahraničního obchodu oproti předchozímu roku v důsledku poklesu vývozu.

V dalším roce, tedy v roce 2009 se tempo růstu hrubého domácího produktu dostalo dokonce do záporných hodnot, tedy na hodnotu -4,8% a hrubý domácí produkt dosahoval pouze 3922 miliard korun. V tomto roce ekonomika se nacházela až na samotném dnu cyklu a přesto, že se počítalo v důsledku Celosvětové finanční krize s poklesem, takto významný propad nikdo neočekával. Toto období recese od roku 2007 až do roku 2009 bylo mnohem hlubší a významnější, než kdykoli v předchozích letech od vzniku samostatné České republiky. Původní prognóza vývoje ekonomiky dokonce předpovídala růst hrubého domácího produktu až o 3%.

Tato Celosvětová krize zasála téměř všechna odvětví. K obratu došlo už v roce 2010, kdy tempo růstu hrubého domácího produktu začalo dosahovat opět kladných hodnot, konkrétně 2,3% a hrubý domácí produkt vzrostl o 32 miliard korun oproti předchozímu roku. Česká republika se v tomto roce poměrně rychle vzpamatovala z krize předchozího roku. Zahraniční obchod dosahoval nejvyššího obratu od vzniku České republiky. Na růstu zahraničního obchodu měla podíl především zahraniční poptávka po zpracovatelském průmyslu. Růst byl i přesto pozvolný, jelikož strach z dalších dopadů Celosvětové finanční krize přesvědčil společnost k omezení spotřeby a tvorbě úspor. Dalším negativním faktorem pro růst produktu, který byl zapříčiněn finanční krizí, mohla být fiskální konsolidace, jejímž

cílem bylo zamezení zvyšování rozpočtového deficitu a zadlužování pomocí restriktivních opatření.

V následujícím roce 2011 začaly na vývoj ekonomiky dopadat důsledky protikrizových opatření vlády, domácností i firem a tempo růstu hrubého domácího produktu opět kleslo na 2%. Obavy z návratu krize a prohloubení veřejného dluhu až k situaci ve které se nacházelo například Řecko, přesvědčili Českou republiku ke stabilizačnímu přístupu k veřejným financím a omezení vládních výdajů. Kroky, které vláda učinila úsporným směrem, ovšem proběhly v rychlém sledu a poměrně zásadním způsobem, což mohlo mít významný vliv na vnímání veřejnosti a poklesu investičních aktivit. V konečném důsledku tak opatření, která měla stabilizovat ekonomiku, nejspíše částečně přibrzdila její ozdravný proces i přes pozitivní vývoj objemu zahraničního obchodu.

V roce 2012 se tempo růstu dostalo opět do záporných hodnot, konkrétně -0,8% a hrubý domácí produkt vykazoval 4060 miliard korun. Vliv na tento vývoj by mohla mít předchozí snaha o oddlužení. Pro tento rok a další roky nebylo předpokládáno výrazné zlepšení situace. Negativní dopad fiskální konsolidace společně se strachem z dalšího krizového vývoje pravděpodobně podpořila snížení spotřeby domácností a investic. Nepříznivý vývoj nedokázal obrátit ani objem zahraničního obchodu. I přes růst exportního podílu zahraničního obchodu nedocházelo ke kompenzaci domácí poptávky a domácnosti raději zvyšovaly své úspory. Velký podíl na snižujících se výdajích domácností mělo i zvyšování daňového zatížení, které bylo součástí fiskální konsolidace. Tento propad byl označován za nejdéle trávající od vzniku České republiky.

V dalším roce, tedy v roce 2013 tempo růstu hrubého domácího produktu nepatrně vzrostlo, ačkoliv se nacházelo stále v záporných hodnotách, konkrétně -0,5% a hrubý domácí produkt vzrostl o 38 miliard korun. Přesto, že investice i v tomto roce poklesly, výdaje domácností nepatrně vzrostly a to i když nebyly podpořeny pozitivní vývoje mezd. Rok 2013 znamenal konec fiskálním restrikcím a díky tomu byl růst hrubého domácího produktu podpořen i růstem vládních výdajů. Dle nepatrného pozitivního vývoje tempa růstu hrubého domácího produktu lze vysledovat postupné zlepšení situace i důvěry obyvatel v další ozdravný vývoj ekonomiky.

V roce 2014 se tempo růstu hrubého domácího produktu dostalo do kladných hodnot a ekonomika se nacházela v expanzi. Tempo růstu hrubého domácího produktu bylo

na úrovni 2,7% a hrubý domácí produkt byl 4314 miliard korun. Již první kvartál naznačil optimistický vývoj, který ekonomice vydržel po celý rok. Domácí poptávka sice snížila saldo zahraničního obchodu, ten však v celkové hodnotě vzrostl stejně jako tvorba hrubého kapitálu. Společně s upuštěním vlády od fiskálních restrikcí a podporou investic se zlepšila celková důvěra k odeznívání krizového období.

V následujícím roce 2015 bylo tempo růstu hrubého domácího produktu 4,5%, ekonomika pokračovala v expanzi. Tento rok tak následoval trend pozitivního vývoje předchozího roku a posunul ekonomiku na relativně vysokou úroveň. Růst dovozu i nadále převýšil růst vývozu, což mělo za následek pokles salda zahraničního obchodu, který je úzce spojen s vysokou domácí poptávkou. Menším dílem pak k růstu hrubého domácího produktu přispěly vládní výdaje. Pozitivní vývoj zasáhl většinu odvětví, nejvíce se však projevil ve zpracovatelském průmyslu. Tato expanze definitivně odstranila strach z krize, který mohl brzdit ekonomiku.

V posledním roce sledovaného období se tempo růstu hrubého domácího produktu pohybovalo na úrovni 2,4%. Přesto, že dynamika ekonomického rozvoje mírně zpomalila to hlavně v posledním čtvrtletí, lze mluvit o stálém zvyšování výkonnosti. Významným dílem se na této situaci podílela spotřeba domácností a zahraniční obchod. Z druhého pohledu pak docházelo k růstu zpracovatelského průmyslu a dalších odvětví národního hospodářství, které jsou se spotřebou úzce spojené. Pokračující migrační krize, které zasáhla Evropu, v roce 2016 nedosáhla řešení. V České republice se ovšem její důsledky neprojeví, jak bylo očekáváno a jak tomu je v sousedních zemích, jako například v Německu. V průběhu roku 2015 došlo ke schválení zvýšení minimální mzdy na 9 900 korun od počátku roku 2016. Jelikož se ovšem změna týká pouze mizivého procenta pracujících, vliv na chod ekonomiky nelze jednoznačně určit. Závěrem roku došlo k zavedení 1. vlny elektronické evidence tržeb. Tento zásadní krok se ovšem nejspíš projeví až v následujícím letech, společně s dalšími vlnami. Nízké ceny pohonných hmot na počátku roku se neudržely a v jeho průběhu se postupně zvyšovaly až přes hranici 30 korun. Tento poměrně rychlý nárůst se projeví v růstu nákladů na přepravu a v budoucnu nejspíš růstu cen.

Dle prognózy ministerstva financí pro rok 2017 se očekává nepatrné zvýšení tempa růstu hrubého domácího produktu na 2,6%. Na straně domácí poptávky by mělo dojít k hlavní změně v podobě obnovení růstu tvorby hrubého fixního kapitálu. Zároveň by mělo

také dojít k postupnému čerpání nových fondů Evropské unie na podporu investic. Vývoj trhu práce, který přinesl růst mezd a zvýšení minimální mzdy na 11 000 korun by se měl pozitivně projevit na spotřebě domácností. Motorem rozvoje zpracovatelského průmyslu zůstane nejspíše i tento rok výroba automobilů, jelikož poptávka koncem roku 2016 naznačovala rostoucí trend. Pokračující růst cen pohonných hmot by však mohl působit negativně na řízení nákladů firem a celkový ekonomický rozvoj. Elektronická evidence tržeb, která byla zavedena koncem roku 2016 a pro kterou jsou plánovány další vlny v roce 2017, by měla podle očekávání vlády na daňové příjmy. Negativně však může působit na podnikatele, kteří budou touto administrativou omezováni. Proto do budoucna nelze jasně definovat, zda bude tento vliv pozitivní či negativní a v jaké míře.

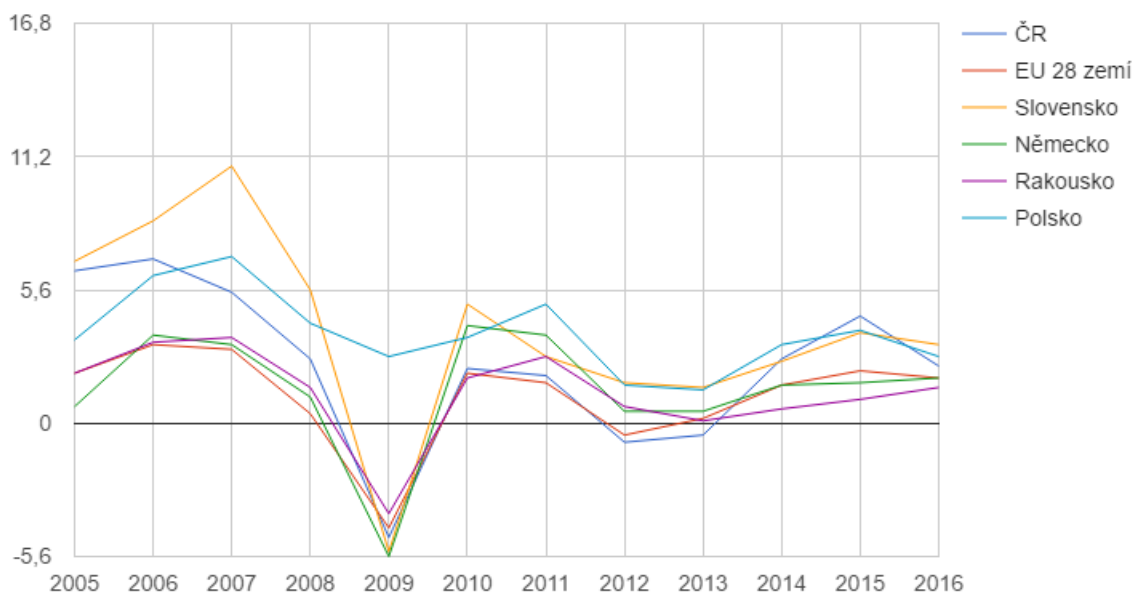
4.1.1.2 V mezinárodním srovnání

Tabulka 2: Vývoj tempa růstu hrubého domácího produktu v letech 2005 až 2016 (v%)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ČR	6,4	6,9	5,5	2,7	-4,8	2,3	2	-0,8	-0,5	2,7	4,5	2,4
EU 28 zemí	2,1	3,3	3,1	0,4	-4,4	2,1	1,7	-0,5	0,2	1,6	2,2	1,9
Slovensko	6,8	8,5	10,8	5,6	-5,4	5	2,8	1,7	1,5	2,6	3,8	3,3
Německo	0,7	3,7	3,3	1,1	-5,6	4,1	3,7	0,5	0,5	1,6	1,7	1,9
Rakousko	2,1	3,4	3,6	1,5	-3,8	1,9	2,8	0,7	0,1	0,6	1	1,5
Polsko	3,5	6,2	7	4,2	2,8	3,6	5	1,6	1,4	3,3	3,9	2,8

(Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z Eurostatu)

Obrázek 12: Vývoj tempa růstu hrubého domácího produktu v letech 2005 až 2016 (v%)

(Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z Eurostatu)

Pro mezinárodní srovnání České republiky a sousedních států bude použit jako ukazatel tempo růstu hrubého domácího produktu.

Vývoj tempa růstu hrubého domácího produktu podle průměru Evropské unie 28 zemí byl v prvním roce sledovaného období 2,1%. V roce 2006 tempo růstu hrubého domácího produktu vzrostlo na 3,3%. V dalším roce mírně pokleslo a dále klesalo až do roku 2009, kdy se dostalo až záporných hodnot, konkrétně -4,4%. Hned následující rok se tempo růstu hrubého domácího produktu dostalo zpět do kladných hodnot a to na hodnotu 2,1%. Další rok však tempo růstu hrubého domácího produktu opět kleslo a v roce 2012 byly zaznamenány jeho záporné hodnoty, tedy -0,5%. V roce 2013 se tempo růstu hrubého domácího produktu dostalo do kladných hodnot, lehce nad nulovou hodnotu, 0,2%. Tempo růstu dále rostlo až do roku 2015, kdy dosahovalo hodnot 2,2%. Změna nastala v roce 2016 a tempo růstu hrubého domácího produktu kleslo na úroveň 1,9%.

Na Slovensku v roce 2005 bylo tempo růstu hrubého domácího produktu na úrovni 6,8%, tedy podobné jak v České republice. Další rok vzrostlo a rostlo i v roce 2007, kdy se dostalo až na vysokou hodnotu 10,8%. V následujícím roce tempo růstu hrubého

domácího produktu kleslo až na 5,6%. V roce 2009 i na Slovensko dopadla Celosvětová finanční krize a tempo růstu se propadlo až do záporných hodnot, konkrétně -5,4%. Další rok zde však bylo zaznamenáno kladné tempo růstu hrubého domácího produktu, 5%. Od roku 2011 až do roku 2013 tempo růstu hrubého domácího produktu postupně klesalo, kdy v roce 2013 dosahovalo 1,5%. V následujícím roce byl zaznamenán růst tempa růstu hrubého domácího produktu, konkrétně na 2,6% a růst se zachoval i do dalšího roku. K poklesu tempa růstu hrubého domácího produktu došlo v roce 2016 a dostalo se tak na úroveň 3,3%.

V prvním roce sledovaného období, v roce 2005 se tempo růstu hrubého domácího produktu v Německu nacházelo na hodnotě 0,7%, což je podstatně nižší hodnota například oproti České republice. V dalším roce tempo růstu hrubého domácího produktu vzrostlo na hodnotu 3,7%. V roce 2007 byl zaznamenán pokles tempa růstu hrubého domácího produktu a dále klesalo až do roku 2009, kde i v Německu nastal propad až k -5,6%. V roce 2010 se tempo růstu hrubého domácího produktu vrátilo ke kladným hodnotám 4,1%. V dalším roce byl zaznamenán pokles tempa růstu hrubého domácího produktu na hodnotu 3,7%, který trval až do roku 2012 a v roce 2013 se tempo růstu hrubého domácího produktu od předchozího roku nezměnilo a dosahovalo 0,5%. V roce 2014 tempo růstu hrubého domácího produktu vzrostlo na 1,6% a v dalším roce bylo téměř stejné. V roce 2016 byl dále zaznamenán pozitivní vývoj tempa růstu hrubého domácího produktu, konkrétně na hodnotu 1,9%.

V Rakousku v roce 2005 bylo tempo růstu hrubého domácího produktu na úrovni 2,1%, tedy stejné jako byl průměr zemí Evropské unie. V dalších letech, až do roku 2007 tempo růstu hrubého domácího produktu rostlo, kdy v roce 2007 dosahovalo 3,6%. Následující rok došlo k poklesu tempa růstu hrubého domácího produktu na 1,5%. V roce 2009 na Rakousko dopadla Celosvětová finanční krize a tempo růstu hrubého domácího produktu se nacházelo na úrovni -3,8%. V dalším roce i zde tempo růstu hrubého domácího produktu dosahovalo kladných hodnot a postupně vzrostlo na 1,9%. Růst pokračoval i v roce 2011. V roce 2012 byl však zaznamenán pokles tempa růstu hrubého domácího produktu na 0,7% a tento pokles trval i následující rok. V roce 2014 tempo růstu hrubého domácího produktu od předchozího roku vzrostlo na 0,6% a dále rostlo až do roku 2016, kdy se dostalo na hodnotu 1,5%.

V prvním roce sledovaného období bylo tempo růstu hrubého domácího produktu v Polsku na úrovni 3,5%. V dalších letech, až do roku 2007 tempo růstu hrubého domácího produktu rostlo a v roce 2007 dosahovalo až 7%. V roce 2008 však došlo k poklesu tempa růstu hrubého domácího produktu na 4,2%. Následující rok, tedy v roce 2009 došlo k opakovanému poklesu tempa růstu hrubého domácího produktu, ale oproti ostatním zemím v Polsku nedošlo k propadu a tempo růstu si udrželo kladnou hodnotu, konkrétně 2,8%. V roce 2010 vzrostlo tempo růstu hrubého domácího produktu na 3,6% a růst si zachovalo i v roce 2011. Následující rok byl zaznamenán pokles tempa růstu hrubého domácího produktu na hodnotu 1,6% a pokles trval i v roce 2013. V roce 2014 však tempo růstu hrubého domácího produktu vzrostlo na 3,3% a růst pokračoval i následující rok. V posledním roce sledovaného období byl zaznamenán pokles tempa růstu hrubého domácího produktu na 2,8%.

Výše zmíněné sousední státy České republiky jsou navzájem velmi podobné jak po geografické, tak po politické a kulturní stránce. Z toho vychází i výkyvy ve výkonech jednotlivých ekonomik, které se vzájemně velmi kopírují. Jedinou výjimkou mezi sledovanými státy je Polsko, jehož křivka tempa růstu hrubého domácího produktu nevykazuje příliš velké výkyvy. V období, kdy se ostatní státy propadaly do krize, zaznamenalo Polsko pouze snížení tempa růstu hrubého domácího produktu. Hlavním důvodem mohla být vysoká domácí poptávka, stabilní bankovní systém a pokračující místní investice. Opačným případem je Slovensko, které zažívalo nejvýraznější ekonomické výkyvy a proto i jeho propad v krizovém období byl nejdramatičtější. Hlavním důvodem byla nedostatečná domácí poptávka a výrazný pokles exportu.

Výkony ekonomik ostatních států s menšími rozdíly kopírovaly trend, který udávala probíhající Celosvětová finanční krize a dokazovaly vzájemnou provázanost těchto ekonomik. Přesto, že se s krizí jednotlivé země vyrovnávaly různými způsoby a hlavním tématem byly fiskální restrikce, výsledný vývoj byl opět velmi podobný. Odchylnou od společného trendu sledovaných států byl opakovaný propad tempa růstu hrubého domácího produktu České republiky mezi lety 2012 až 2013. V tomto období dopadly na českou ekonomiku následky fiskálních restrikcí a jako u jediné ze sledovaných zemí byl zaznamenán mírný propad.

V následujících letech se ekonomiky sledovaných států postupně vymanily z finanční krize a trend tempa růstu hrubého domácího produktu nabral pozitivní směr pro všechny státy. Ekonomika se oživila v celé Evropské unii a České republice se dokonce podařilo překonat průměr zemí Evropské unie.

4.1.2 Míra inflace

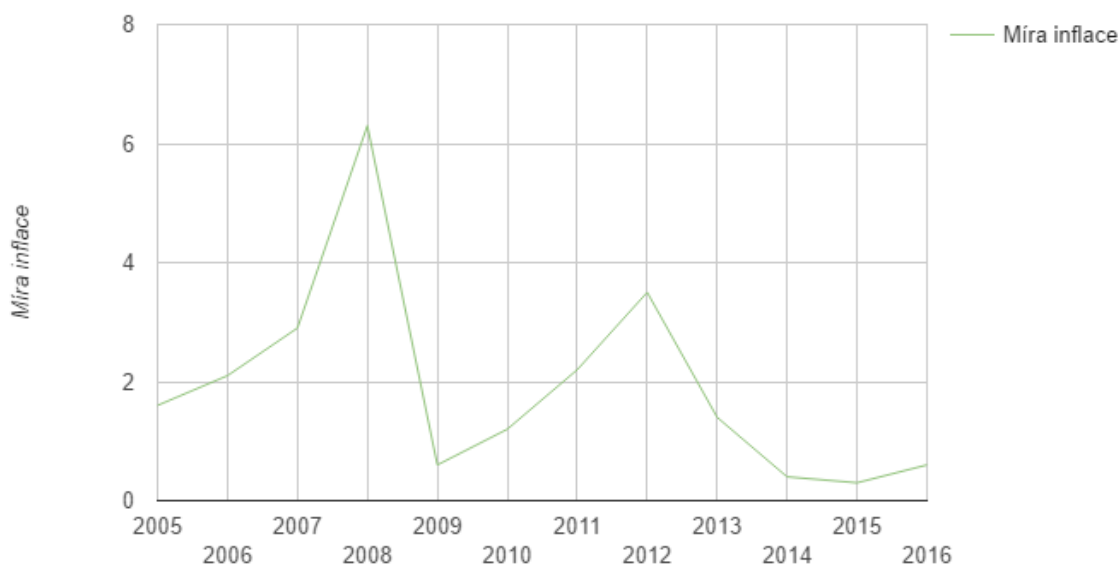
4.1.2.1 V České republice

Tabulka 3: Vývoj míry inflace v letech 2005 až 2016 (v %)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Míra inflace	1,6	2,1	2,9	6,3	0,6	1,2	2,2	3,5	1,4	0,4	0,3	0,6

(Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z Eurostatu)

Obrázek 13: Vývoj míry inflace v letech 2005 až 2016 (v %)

(Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z Eurostatu)

Míra inflace bude sledována od roku 2005 do roku 2016. V roce 2005 byla míra inflace na úrovni 1,6%. V následujících letech míra inflace rostla, v roce 2006 o 0,5% a v roce 2007 o dalších 0,8. V roce 2008 vzrostla dokonce až na hodnotu 6,3%. V roce 2009, kdy se u nás projevíly důsledky Celosvětové finanční krize, byla míra inflace na hodnotě 0,6%. V dalším roce hodnota však opět vzrostla a to na 1,2%. Míra inflace rostla i v dalších letech, v roce 2011 na 2,2% a v roce 2012 na 3,5%. V následujícím roce byl zaznamenán pokles inflace na hodnotu 1,4%, který nebyl konečný a pokračoval v dalších letech, tedy v roce 2014 na hodnotu 0,4% a v roce 2015 na hodnotu 0,3%. Dle aktuálních výsledků v roce 2016 míra inflace mírně vzrostla, konkrétně o 0,3%.

Rokem ve kterém bylo dosaženo nejvyšších hodnot míry inflace za sledované období byl rok 2008, kdy se hodnoty vyšplhaly až na 6,3%. Podíl na změnách v České republice má hned několik faktorů, například výrazný růst cen potravin, změny ve spotřební dani a dani z přidané hodnoty, růst cen energií, nebo i zavedení regulačních poplatků ve zdravotnictví. Tento výkyv se objevil společně s vypuknutím Celosvětové finanční krize a vyžádal si několik protiinflačních opatření České národní banky. Cenová hladina se v následujících letech vyrovnávala s drobnými výkyvy a do současné doby, kdy čelí opačné situaci, kdy jsou hodnoty míry inflace velmi nízké. Konkrétně v roce 2015 byla nejnižší za sledované období, tedy 0,3%. Aby Česká republika zabránila případné deflaci, zavedla již v roce 2013 devizové intervence, které trvají do současnosti. Podíl na takto nízkých hodnotách mají pokračující snižování cen potravin, nízké ceny pohonných hmot a zrušení regulačních poplatků. Aktuální vývoj míry inflace působí pozitivně na úrokové sazby, které dosahují velmi nízkých hodnot. Firmy jsou tak motivovány k vyšším investicím a tedy i k ziskovosti. Zároveň jsou nízkou úrokovou mírou podpořeny i výdaje domácností.

Pro rok 2017 očekává ministerstvo financí zvýšení míry inflace z 0,6% na hodnotu cílovou 2%. Inflační nárůst se projevoval již koncem roku 2016 a bankovní rada České národní banky tak bude nejspíše přesvědčena o ukončení devizových intervencí dříve, než v původně plánované půlce roku. Očekávaný pokračující růst pohonných hmot, ale také běžného spotřebního zboží přirozeně zvýší cenovou hladinu a devizové intervence, kterými Česká národní banka uměle udržovala přijatelnou inflační úroveň, již nebudou nutné.

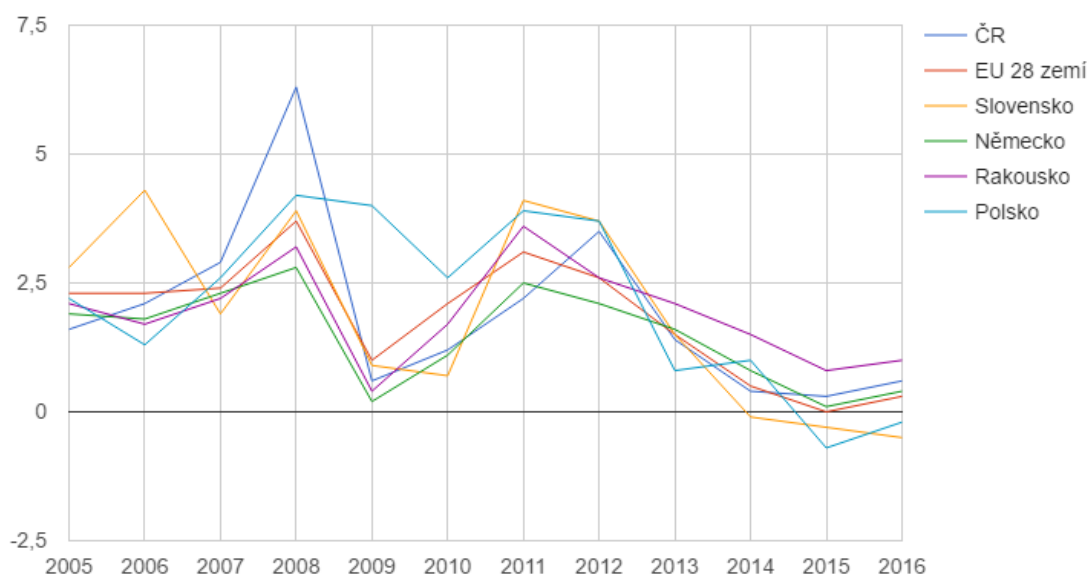
4.1.2.2 V mezinárodním srovnání

Tabulka 4: Vývoj míry inflace v letech 2005 až 2016 (v %)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ČR	1,6	2,1	2,9	6,3	0,6	1,2	2,2	3,5	1,4	0,4	0,3	0,6
EU 28 zemí	2,3	2,3	2,4	3,7	1	2,1	3,1	2,6	1,5	0,5	0	0,3
Slovensko	2,8	4,3	1,9	3,9	0,9	0,7	4,1	3,7	1,5	-0,1	-0,3	-0,5
Německo	1,9	1,8	2,3	2,8	0,2	1,1	2,5	2,1	1,6	0,8	0,1	0,4
Rakousko	2,1	1,7	2,2	3,2	0,4	1,7	3,6	2,6	2,1	1,5	0,8	1
Polsko	2,2	1,3	2,6	4,2	4	2,6	3,9	3,7	0,8	1	-0,7	-0,2

(Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z Eurostatu)

Obrázek 14: Vývoj míry inflace v letech 2005 až 2016 (v %)

(Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z Eurostatu)

Porovnání České republiky se sousedními státy pomocí ukazatele míry inflace bude sledováno od roku 2005 do roku 2016. Podle průměru zemí Evropské unie dosahovala v roce 2005 míra inflace hodnoty 2,3%, tato hodnota zůstala zachována i v roce 2006. V roce 2007 míra inflace nepatrně vzrostla, konkrétně o 0,1% a dále rostla i v roce 2008. V následujícím roce míra inflace poklesla na 1%. V roce 2010 byl zaznamenán nárůst míry inflace

od předchozího roku o 1,1% a tento jev byl zachován i další rok, kdy se dostala na 3,1%. Od roku 2012 až do roku 2015 míra inflace postupně klesala a v roce 2015 se dokonce dostala na 0%. V roce 2016 již však míra inflace vzrostla na hodnotu 0,3%.

Na Slovensku byla v roce 2005 míra inflace na úrovni 2,8%. V dalším roce sledovaného období míra inflace vzrostla na hodnotu 4,3%. V roce 2007 byl zaznamenán pokles míry inflace o 2,4%. Následující rok však míra inflace znovu vzrostla na 3,9%. V roce 2009 došlo k poklesu míry inflace o 3% oproti předchozímu roku a míra inflace se příliš neodchylovala od průměru zemí Evropské unie a následně dále klesala i v roce 2010. V dalším roce, tedy v roce 2011 však míra inflace vzrostla na hodnotu 4,1%. V roce 2012 byl zaznamenán pokles míry inflace, který trval až do roku 2016. Od roku 2014 míra inflace dokonce vykazovala záporné hodnoty a docházelo tedy k deflaci, konkrétně v roce 2014 hodnoty -0,1%, v roce 2015 hodnoty -0,3% a v roce 2016 až -0,5%.

V prvním roce sledovaného období, v roce 2005 byla míra inflace v Německu 1,9%, tedy jen o něco vyšší oproti České republice. V dalším roce míra inflace nepatrně klesla o 0,1%, ale hned v roce 2007 byl zaznamenán nárůst míry inflace oproti předchozím roku na 2,3% a tento růst trval i další rok. V dalším roce, tedy v roce 2009 míra inflace poklesla na hodnotu 0,2%. Od roku 2010 do roku 2011 míra inflace postupně rostla a v roce 2011 dosahovala hodnoty 2,5%. V dalším roce sledovaného období, tedy v roce 2012 míra inflace klesla a tento jev byl zachován až do roku 2015, kdy míra inflace dosahovala úrovně 0,1%. kdy se příliš neodchylovala od průměru zemí Evropské unie. V roce 2016 byl pak zaznamenán nárůst míry inflace oproti předchozímu roku na hodnotu 0,4%.

V Rakousku byla v roce 2005 míra inflace na úrovni 2,1% a svou hodnotou se držela blízko hodnoty průměru zemí Evropské unie. V následujícím roce, tedy v roce 2006 došlo k poklesu míry inflace na 1,7%. V roce 2007 míra inflace vzrostla a tento růst trval až do roku 2008, kdy dosahovala hodnoty 3,2%. V dalším roce míra inflace klesla o 2,8% a byla tak na úrovni 0,4% a příliš se neodchylovala od České republiky. V roce 2010 byl zaznamenán růst míry inflace a tento jev trval až do roku 2011, kdy byla na úrovni 3,6%. Od roku 2012 až do roku 2015 docházelo k postupnému poklesu míry inflace, kdy v roce 2015 dosahovala hodnot 0,8%. V roce 2016 nastal mírný růst míry inflace o 0,2% oproti předchozímu roku a dosahovala tak hodnoty 1%.

V roce 2005 dosahovala míra inflace v Polsku hodnoty 2,2%, tedy opět podobné průměru zemí Evropské unie. V dalším roce sledovaného období došlo k poklesu míry inflace na 1,3%. V roce 2007 míra inflace vzrostla a dále rostla i v roce 2008, kdy dosahovala 4,2%. V následujícím roce byl zaznamenán lehký pokles míry inflace o 0,2% oproti předchozímu roku a dále klesala i v roce 2010. V roce 2011 došlo k růstu míry inflace na úroveň 3,9%. V dalším roce sledovaného období, tedy v roce 2012 však míra inflace poklesla a dále klesala i v roce 2013 až na hodnotu 0,8%. V dalším roce byl zaznamenán růst míry inflace na hodnotu 1%. V roce 2015 míra inflace dokonce vykazovala záporných hodnot, konkrétně -0,7% a v Polsku tak docházelo k deflaci. V následujícím roce deflace stále trvala a míra inflace se nacházela na úrovni -0,2%.

Křivky míry inflace jednotlivých zemí vykazují přibližně stejný vývoj, pouze s různou intenzitou výkyvu. V tomto ohledu se jako země s nejméně stabilní cenovou hladinou ukazuje Česká republika, která v předkrizovém období dosahovala hodnot 6,3%, tedy o 2,6% nad průměrem zemí Evropské unie. Následný propad byl také nejdramatičtější u České republiky a srovnal tak její křivku s ostatními sledovanými zeměmi. Jedinou zemí, která v krizovém období nezaznamenala výrazně nízkou cenovou hladinu, bylo Polsko. V posledních letech sledovaného období se však vývoj inflace u sousedních zemí velmi srovnal na společnou trendovou křivku, přestože se mezi lety 2014 a 2016 dostaly některé země k deflaci.

4.1.3 Míra nezaměstnanosti

4.1.3.1 V České republice

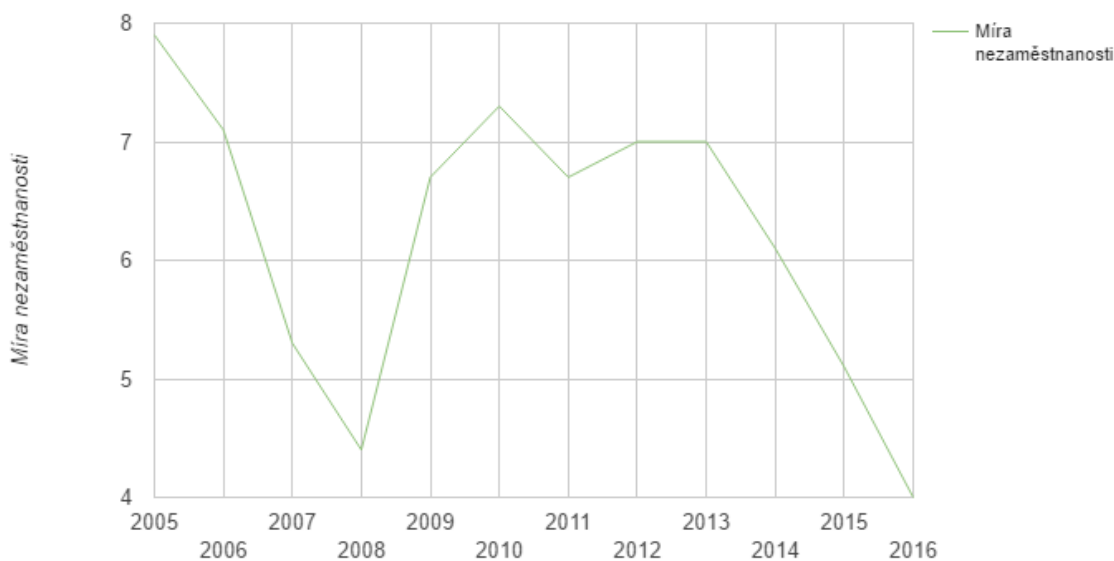
Pro zjištění vývoje nezaměstnanosti byla jako ukazatel vybrána obecná míra nezaměstnanosti. Tento ukazatel bude sledován od roku 2005 do roku 2016.

Tabulka 5: Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v letech 2005 až 2016 (v %)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Míra nezaměstnanosti	7,9	7,1	5,3	4,4	6,7	7,3	6,7	7	7	6,1	5,1	4

(Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z Eurostatu)

Obrázek 15: Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v letech 2005 až 2016 (v %)

(Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z Eurostatu)

V prvním roce sledovaného období, tedy v roce 2005 se míra nezaměstnanosti pohybovala na hodnotě 7,9%. V následujícím roce míra nezaměstnanosti klesla o 0,8%. Míra nezaměstnanosti dále klesala i v dalších letech. V roce 2007 klesla na hodnotu 5,3% a v roce 2008 až na hodnotu 4,4%. V dalším roce, tedy v roce 2009 míra nezaměstnanosti změnila svůj trend a vzrostla, konkrétně na hodnotu 6,7%. Tento nárůst jistě souvisí s Celosvětovou finanční krizí, kdy docházelo k úsporným opatřením firem a tedy k propouštění. Míra nezaměstnanosti dále rostla a v roce 2010 dosáhla na hodnotu 7,3%. V roce 2011 míra nezaměstnanosti začala opět klesat, konkrétně o 0,7%, ale v letech 2012 a 2013 opět dosáhla na hodnoty 7%. V roce 2014 hodnota klesla o 0,9% a klesala i v dalších letech, v roce 2015 na 5,1% a v roce 2016 až na 4% nezaměstnanosti.

Za sledované období bylo nejvyšších hodnot míry nezaměstnanosti dosaženo v roce 2005. Od tohoto období však docházelo k postupnému snižování této hodnoty až do předkrizových let, díky pozitivnímu ekonomického vývoji. V následujících letech sice nárůst nezaměstnanosti nebyl nejvyšší ve sledovaném období, ale spojení s dopady krize způsobilo setrvačnost vyšší míry nezaměstnanosti do dalších let. Dle údajů vychází míra nezaměstnanosti v roce 2016 jako jedna z nejnižších hodnot od vzniku samostatné České

republiky. Tato skutečnost odpovídá probíhajícímu pozitivnímu ekonomickému rozvoji. Vznik nových pracovních míst vytváří dobré podmínky pro zaměstnance, kteří snáze nacházejí pracovní místa. Negativní dopad má však tato situace na firmy, které hůř shánějí kvalifikované zaměstnance, převážně technických oborů a díky tomu jim rostou mzdové náklady.

Přesto, že v celé Evropě probíhala uplynulém roce migrační krize, na Českou republiku přílišný dopad neměla. Vývoj nezaměstnanosti tak nebyl nijak výrazně ovlivněn přílivem levné pracovní síly. Zároveň byla v tomto roce také zavedena elektronická evidence tržeb. Její dopady zatím nejsou příliš zřejmé, lze ale očekávat, že několik drobných podnikatelů do budoucna ukončí svou činnost, jelikož nebudou schopni pokrýt nově vzniklé náklady. Lze ovšem očekávat přísun nových financí do státního rozpočtu.

Stejně jako pro předchozí rok, i pro rok 2017 došlo ke schválení minimální mzdy na hodnotu 11 000 korun. Dle ministerstva financí je očekávaný další nárůst mezd. Zároveň se také předpokládá, že i v tomto roce bude míra nezaměstnanosti nadále klesat a to až k hranici přirozené míry nezaměstnanosti, okolo hodnoty 3,9%. Situace může působit firmám problémy vlivem nedostatku kvalifikovaným zaměstnanců.

4.1.3.2 V mezinárodním srovnání

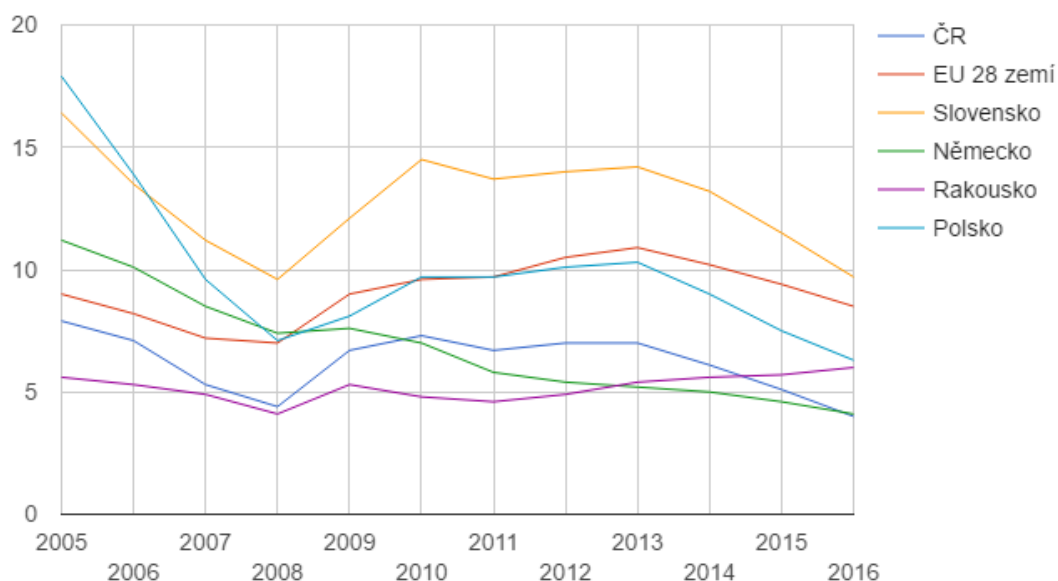
Porovnání České republiky se sousedními státy bude provedeno pomocí obecné míry nezaměstnanosti. Tento ukazatel bude sledován od roku 2005 do roku 2016.

Tabulka 6: Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v letech 2005 až 2016 (v %)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ČR	7,9	7,1	5,3	4,4	6,7	7,3	6,7	7	7	6,1	5,1	4
EU 28 zemí	9	8,2	7,2	7	9	9,6	9,7	10,5	10,9	10,2	9,4	8,5
Slovensko	16,4	13,5	11,2	9,6	12,1	14,5	13,7	14	14,2	13,2	11,5	9,7
Německo	11,2	10,1	8,5	7,4	7,6	7	5,8	5,4	5,2	5	4,6	4,1
Rakousko	5,6	5,3	4,9	4,1	5,3	4,8	4,6	4,9	5,4	5,6	5,7	6
Polsko	17,9	13,9	9,6	7,1	8,1	9,7	9,7	10,1	10,3	9	7,5	6,3

(Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z Eurostatu)

Obrázek 16: Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v letech 2005 až 2016 (v %)

(Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z Eurostatu)

Míra nezaměstnanosti byla v roce 2005 podle průměru zemí Evropské unie na úrovni 9%. V dalších letech, až do roku 2008 míra nezaměstnanosti postupně klesala, kdy dosahovala hodnoty 7%. Od roku 2009 míra nezaměstnanosti postupně rostla a tento jev trval až do roku 2013, kdy míra nezaměstnanosti podle průměru zemí Evropské unie dosahovala až hodnoty 10,9%. Od roku 2014 však začala míra nezaměstnanosti klesat, až do roku 2016 kdy byla zaznamenána hodnota 8,5%.

Na Slovensku byla v prvním roce sledovaného období míra nezaměstnanosti 16,4%, což je podstatně vyšší hodnota, než byla zaznamenána například v České republice. V dalších letech, až do roku 2008 míra nezaměstnanosti již klesala a v roce 2008 dosáhla až hodnoty 9,6%. V dalším roce míra nezaměstnanosti vrostla o 2,5% oproti předchozímu období a dále rostla i v roce 2010. Následně byl zaznamenán pokles míry nezaměstnanosti na hodnotu 13,7% z 14,5%. V roce 2012 míra nezaměstnanosti vzrostla o 0,3% a v roce 2013 o dalších 0,2%. Následující rok nastal pokles míry nezaměstnanosti a trval až do roku 2016, kdy dosahovala 9,7%.

V prvním roce sledovaného období, tedy v roce 2005 byla míra nezaměstnanosti v Německu na úrovni 11,2%. V dalším roce míra nezaměstnanosti klesla o 1,1% a dále klesala až do roku 2008, kdy dosahovala hodnoty 7,4%. Následně byl však zaznamenán růst míry nezaměstnanosti o 0,2%. V dalším roce, tedy v roce 2010 míra nezaměstnanosti klesla na 7% a svou hodnotou se příliš neodchylovala od České republiky. Míra nezaměstnanosti dále klesala až do roku 2016, kdy dosahovala hodnoty 4,1% a opět se blížila hodnotě České republiky.

V Rakousku byla v roce 2005 míra nezaměstnanosti na úrovni 5,6%, která hned v následujících letech začala klesat. Pokračující pokles míry nezaměstnanosti se zastavil až v roce 2008 na hodnotě 4,1%, která podobná hodnotě vykazované například Českou republikou. V dalším roce pak míra nezaměstnanost vzrostla na úroveň 5,3%. V roce 2010 byl zaznamenán pokles míry nezaměstnanosti oproti předchozímu roku o 0,5% a dále klesala i v roce 2011. V dalším roce, tedy v roce 2012 však míra nezaměstnanosti vzrostla na hodnotu 4,9% a růst pokračoval až do roku 2016, kdy dosáhla hranice 6%.

V roce 2005 byla v Polsku míra nezaměstnanosti na úrovni 17,9%, což byla nejvyšší hodnota mezi sledovanými státy. V dalším roce a až do roku 2008 však míra nezaměstnanosti postupně klesala, stejně jako v ostatním sledovaných zemích a v roce 2008 dosahovala 7,1%, což se příliš neodchylovalo od průměru zemí Evropské unie. V následujícím roce, tedy v roce 2009 míra nezaměstnanosti vzrostla o 1% a dále rostla i v roce 2010. V roce 2011 se míra nezaměstnanosti nezměnila od předchozího roku a dosahovala tedy hodnoty 9,7%. V následujícím roce byl opět zaznamenán nárůst míry nezaměstnanosti, který pokračoval až do roku 2013, kdy míra nezaměstnanosti dosahovala úrovně 10,3%. Od roku 2014 až do roku 2016 začala míra nezaměstnanosti postupně klesat a v roce 2016 se dostala na hodnotu 6,3%.

Na rozdíl od tempa růstu hrubého domácího produktu vykazuje největší výkyvy u míry nezaměstnanosti Polsko, jelikož mezi lety 2005 a 2008 zaznamenalo pokles nezaměstnanosti o 10,8%. Tato skutečnost byla nejspíše způsobena vstupem Polska do Evropské unie, který zapříčinil zlepšení investičního prostředí a tak i vznik nových pracovních míst. Slovensko v tomto období zaznamenalo také opravdu významný pokles, ne ovšem tak dramatický. Za celé období však Slovensko vykazuje nejvyšší průměrnou nezaměstnanost. Na vině je především neefektivně nastavená sociální politika založená na

vysokých odvodech sociálního a zdravotního pojištění a vysokých sociálních dávek, které mají za následek past neaktivity, tedy neochotu pracovat. Tyto vlivy se převážně odrážejí u méně kvalifikovaných obyvatel, kteří nejsou motivováni dalším vzděláváním. Právým opakem je Rakousko, které si za sledované období udrželo stabilní a zároveň nejnižší průměrnou hodnotu míry nezaměstnanosti mezi 4% až 6%. Takto skutečnost potvrzuje dlouhodobou stabilitu trhu práce v Rakousku a stejně tak vyváženou politikou zaměstnanosti, která cílí na plnohodnotná pracovní místa. Tlakem na kvalifikaci a vzdělávání občanů si Rakousko zajišťuje podobný vývoj míry nezaměstnanosti i do dalších let. Německo ve sledovaném období vykazovalo stálý pokles hodnoty nezaměstnanosti, kromě nepatrného výkyvu v krizovém období. Vývoj této hodnoty by mohl v budoucnu být narušen zahrnutím nově přichozí pracovní síly v podobě imigrantů z posledních let do výpočtu míry nezaměstnanosti. Česká republika svou křivku vývoje míry nezaměstnanosti takřka kopírovala křivku průměru zemí Evropské unie, avšak nacházela se vždy pod ní.

4.2 Státní rozpočet

V této části se práce bude zabývat sledováním příjmů a výdajů státního rozpočtu a analýzou jeho následného rozpočtového salda. Následně bude v práci toto zkoumání porovnáno s jednotlivými kroky vlády a její rozpočtové politiky, které byly ovlivněny Celosvětovou finanční krizí. V další části bude porovnáno saldo vládních institucí České republiky se sousedními státy. Tyto údaje budou sledovány za časové období mezi lety 2005 až 2015/2016, dle dostupnosti dat.

4.2.1 Příjmy státního rozpočtu

Příjmy státního rozpočtu se skládají ze dvou hlavních skupin, z daňových a nedaňových příjmů. Daňové příjmy tvoří daň z příjmu právnických osob, daň z příjmu fyzických osob, daň z přidané hodnoty, spotřební daň, pojistné na sociální zabezpečení, majetková daň, clo, správní poplatky a ostatní daňové příjmy. Nedaňové příjmy tvoří příjmy z úroků, přijaté splátky půjček, kapitálové příjmy, přijaté transfery/dotace. Daňové příjmy do roku 2011 obsahovaly také cla, ovšem od roku 2012 se začala tato položka vykazovat

mezi příjmy nedaňovými. Příjmy státního rozpočtu budou sledovány od roku 2005 do roku 2016.

Tabulka 7: Struktura příjmů státního rozpočtu v letech 2005 až 2016 (v mld. Kč)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Příjmy celkem	866,46	923,06	1025,88	1063,94	974,62	1000,38	1012,76	1051,39	1091,86	1133,82	1234,52	1281,62
Daňové příjmy	770,37	801,61	900,66	929,91	832,97	863,52	889,90	911,83	921,88	951,79	1002,13	1071,49
- DzP PO	100,27	95,47	114,75	127,17	83,34	86,31	82,30	89,19	81,48	89,37	99,57	111,19
- DzP FO	94,77	91,59	102,14	94,96	85,65	87,49	90,61	92,59	94,49	98,22	103,05	112,95
- DPH	146,82	153,52	166,63	177,82	176,72	187,82	191,89	199,72	219,97	230,25	236,63	245,68
- SD	103,63	112,56	131,59	125,54	123,84	130,86	139,22	139,61	136,45	134,02	142,97	150,34
- Pojistné na SZ	311,20	333,73	367,16	385,52	347,92	355,84	366,82	371,50	372,24	382,75	404,77	428,47
- majetkové daně	8,11	8,52	10,58	10,41	8,06	7,68	11,72	11,10	9,08	9,42	6,79	12,53
- cla	1,25	1,22	1,44	2,20	1,40	1,66	1,73	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
- správní poplatky	3,73	3,95	4,12	4,12	2,47	2,52	2,43	2,60	1,17	1,13	1,61	1,72
- ostatní daňové příjmy	0,60	1,06	2,26	2,18	3,59	3,35	3,19	5,53	7,00	6,65	6,74	8,61
Nedaňové příjmy	96,09	121,45	125,23	134,03	141,64	136,85	122,86	139,56	169,98	182,03	232,39	210,13
- příjmy z úroků	4,62	5,24	4,15	8,61	10,76	14,00	11,59	16,76	7,90	8,20	9,43	1,03
- přijaté splátky půjček	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	1,42	1,28
- kapitálové příjmy	0,85	2,31	1,00	1,04	2,10	2,91	2,37	2,54	0,98	0,97	7,91	6,53
- přijaté transfery/dotace	41,80	91,94	100,17	105,51	108,07	100,83	93,42	102,18	124,66	131,94	185,88	169,71

(Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z České národní banky)

V prvním roce sledovaného období byly příjmy státního rozpočtu na úrovni 866,46 miliard korun. V roce 2006 příjmy státního rozpočtu vzrostly na 923,06 miliard korun. Následující rok příjmy státního rozpočtu opět vzrostly o 102,82 miliard korun a tento nárůst byl díky celkové prosperitě ekonomiky největší za sledované období, konkrétně o 11,14%. V roce 2008 byl zaznamenán nárůst o dalších 38,06 miliard korun. V roce 2009, tedy v roce, kdy i na Českou republiku dopadla Celosvětová finanční krize, došlo k poklesu příjmů státního rozpočtu na 974,62 miliard korun, kdy daňové příjmy klesly, ale nedaňové příjmy vzrostly oproti předchozímu roku. V dalším roce došlo opět k růstu příjmů státního rozpočtu na 1000,38 miliard korun a na růstu se podílely především daňové příjmy, jelikož nedaňové příjmy poklesly. Růst příjmů státního rozpočtu pokračoval i v roce 2011 a dosahovaly tak hodnoty 1012,76 miliard korun, stejně jako předchozí rok se na růstu podílely především daňové příjmy, jelikož nedaňové příjmy dále klesaly. V roce 2012 docházelo k dalšímu růstu příjmů státního rozpočtu o dalších 38,63 miliard korun. Tento rok již vzrostly jak daňové, tak nedaňové příjmy. V následujícím roce, tedy v roce 2013 byl zaznamenán pokračující nárůst příjmu státního rozpočtu na 1091,86 miliard korun a v roce

2014 na 1133,82 miliard korun. Růst příjmů státního rozpočtu byl zachován i v dalších letech, tedy v roce 2015 kdy vzrostly o 100,7 miliard korun a v roce 2016 o dalších 47,1 miliard korun. V roce 2016 opět rostly pouze daňové příjmy, oproti tomu nedaňové příjmy poklesly oproti předchozímu roku o 22,26 miliard korun.

Za celé sledované období docházelo k růstu příjmů státního rozpočtu, jedinou výjimkou byl rok 2009, kdy příjmy státního rozpočtu poklesly oproti předchozímu roku vlivem probíhající Celosvětové finanční krize. Vláda České republiky v tomto období uplatňovala protikrizová opatření, která měla za následek pokles daně z příjmu právnických i fyzických osob. Poklesu příjmů státního rozpočtu nezabránil ani prodej dlouhodobého majetku, který zvýšil nedaňové příjmy. Nejvyšší příjmy státního rozpočtu byly zaznamenány v roce 2016, kdy příjmy státního rozpočtu dosahovaly hodnoty 1281,62 miliard korun a na tom se podílely daňové příjmy částkou 1071,49 miliard korun a nedaňové příjmy částkou 210,13 miliard korun. Nejnižší příjmy státního rozpočtu byly zaznamenány v prvním roce sledovaného období, tedy v roce 2005 a dosahovaly tak úroveň 866,46 miliard korun, z čehož 770,37 miliard korun tvořily daňové příjmy a 96,09 tvořily nedaňové příjmy.

Daňové příjmy dlouhodobě výrazně převyšují příjmy nedaňové. Největší podíl na příjmech státního rozpočtu má za celé sledované období pojistné na sociální zabezpečení a daň z přidané hodnoty. Daňové příjmy zaznamenaly mezi lety 2005 a 2016 pokles pouze v krizovém období v roce 2009. Nejvýraznější nárůst daňových příjmu byl vykazován v roce 2007, konkrétně téměř o 100 miliard korun. Růstu daňových příjmu bezprostředně po krizi, v roce 2010 bylo dosaženo pomocí zvýšení základní sazby daně z přidané hodnoty z 19% na 20%, ale také zvýšení snížené daně z přidané hodnoty z 9% na 10%. Další změny hladiny daně z přidané hodnoty byly provedeny v roce 2012, kde se snížená sazba daně z přidané hodnoty zvýšila z 10% na 14%, základní sazba zůstala nezměněna. Hned následující rok však došlo k opětovanému navýšení obou sazeb, u snížené daně z přidané hodnoty ze 14% na 15% a u základní z 20% na 21%.

Nejvýznamnější podíl mezi nedaňovými příjmy mají přijaté transfery, které pochází převážně ze zdrojů Evropské unie. Podíl této položky na celkových příjmech roste a v posledních letech paří mezi tři nejdůležitější příjmy.

4.2.2 Výdaje státního rozpočtu

Výdaje státního rozpočtu tvoří dvě hlavní skupiny, kterými jsou běžné a kapitálové výdaje. Do běžných výdajů se řadí neinvestiční nákupy, výdaje na platy, transfery podnikům, transfery veřejným rozpočtům (ústřední, místní), transfery příspěvkovým organizacím, důchody, podpora v nezaměstnanosti, ostatní sociální dávky, státní sociální podpora, odvody do rozpočtu Evropské unie a státní dluh. Do kapitálových výdajů se pak řadí investiční nákupy, transfery podnikům, transfery veřejným rozpočtům a transfery příspěvkovým organizacím. Výdaje státního rozpočtu budou sledovány od roku 2005 do roku 2016.

Tabulka 8: Struktura výdajů státního rozpočtu v letech 2005 až 2016 (v mld. Kč)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Výdaje celkem	922,80	1020,64	1092,28	1083,94	1167,01	1156,79	1155,53	1152,39	1173,13	1211,60	1297,32	1219,84
Běžné výdaje	840,81	912,10	973,85	975,86	1032,78	1021,89	1031,84	1034,82	1069,56	1099,22	1121,66	1135,57
- neinvestiční nákupy	82,61	92,28	81,47	75,73	75,87	72,35	69,46	59,75	56,44	56,89	63,74	59,14
- výdaje na platy	88,07	20,64	95,76	97,33	100,19	97,67	89,60	90,44	92,29	96,19	104,19	109,86
- transfery podnikům	17,66	16,48	16,03	15,73	18,33	17,06	23,59	25,18	35,32	41,51	39,14	44,23
- transfery veřejným rozpočtům - ústřední	68,00	79,99	98,70	80,23	90,49	88,12	80,96	83,13	94,31	105,56	105,67	109,52
- transfery veřejným rozpočtům - místní	101,73	108,48	119,89	116,11	125,35	125,17	126,61	101,21	106,46	112,11	117,50	122,82
- transfery příspěvkovým organizacím	39,54	46,58	40,64	47,64	50,61	49,86	48,92	50,21	62,13	59,22	59,25	58,66
- důchody	247,40	272,93	289,86	312,53	339,79	346,21	368,07	382,03	381,04	385,81	395,22	398,97
- podpora v nezaměstnanosti	7,11	7,36	7,24	7,11	15,08	13,36	10,35	8,74	9,66	9,26	8,28	8,22
- ostatní sociální dávky	38,73	40,47	41,04	39,33	33,34	30,50	29,59	54,79	59,87	63,36	65,26	68,12
- státní sociální podpora	33,14	34,35	49,47	41,97	41,17	40,88	36,09	35,55	37,44	37,54	37,65	37,78
- odvody do rozpočtu EU	26,33	26,17	27,38	30,27	31,39	32,31	36,33	34,85	37,23	39,03	35,73	36,69
- státní dluh	25,43	31,61	34,13	44,73	53,06	48,74	55,63	57,09	57,84	55,90	53,19	40,65
Kapitálové výdaje	81,99	108,54	118,42	108,08	134,23	134,91	123,69	117,57	103,57	112,38	175,66	84,27
- investiční nákupy	27,87	38,39	39,98	22,58	28,43	15,67	14,51	15,67	12,09	11,29	16,10	11,29
- transfery podnikům	1,83	2,74	6,99	16,79	3,24	2,55	3,80	3,52	20,25	27,09	44,31	10,58
- transfery veřejným rozpočtům	3,50	6,64	3,78	2,99	1,89	0,43	0,47	0,44	30,29	35,15	45,78	21,33
- transfery příspěvkovým organizacím	16,30	10,10	8,11	7,51	8,90	7,13	4,57	2,81	12,13	12,87	18,13	8,48

(Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z České národní banky)

V roce 2005, tedy v prvním roce sledovaného období dosahovaly výdaje státního rozpočtu 922,8 miliard korun. V dalším roce došlo k růstu výdajů státního rozpočtu o 97,84 miliard korun. V roce 2007 byl zaznamenán další růst výdajů státního rozpočtu, jak běžných, tak i kapitálových a celkové výdaje státního rozpočtu tak dosahovaly hodnoty 1092,28 miliard korun. Následující rok došlo k poklesu výdajů státního rozpočtu oproti předchozímu roku na hodnotu 1083,94 miliard korun, ovšem běžné výdaje vzrostly a poklesly pouze kapitálové výdaje.

V roce 2009, kdy i v České republice probíhala Celosvětová finanční krize, byl zaznamenán nárůst výdajů státního rozpočtu o 83,07 miliard korun, a vzrostly jak běžné, tak i kapitálové výdaje. V tomto roce také vláda postupně zaváděla opatření, která měla za cíl snižování deficitu, a proto docházelo k postupnému poklesu výdajů státního rozpočtu. Toto opatření se pak projevovalo v následujících letech, převážně na kapitálových výdajích, jelikož taková omezení jsou výrazně jednodušší, než omezení běžných výdajů.

V dalším roce, tedy v roce 2010 došlo k poklesu výdajů státního rozpočtu na 1156,79 miliard korun, pokles se projevil pouze u běžných výdajů, kapitálové nepatrně vzrostly. Reformy připravované od tohoto roku zapříčinily jediný zaznamenaný pokles běžných výdajů za sledované období. Následující rok byl zaznamenán další pokles výdajů státního rozpočtu, konkrétně na 1155,53 miliard korun, ovšem běžné výdaje vzrostly.

Pokles výdajů státního rozpočtu byl zachován i v roce 2012, kdy klesly o dalších 3,14 miliard korun a i tento rok běžné výdaje dále rostly. Významným způsobem v tomto roce zasáhlo uplatnění reformy zdravotnických služeb v České republice. Došlo ke zvýšení poplatků za pobyt v nemocnici a snížení příspěvku na některé druhy léků. Oproti tomu však v dalších letech došlo ke zrušení regulačních poplatků za vyšetření a recept.

Změna nastala až v roce 2013, kdy došlo k růstu výdajů státního rozpočtu na 1173,13 miliard korun, rostly však pouze běžné výdaje, kapitálové výdaje poklesly. V tomto roce byla provedena velmi významná reforma důchodového systému. Jejím hlavním důvodem je růst věkového průměru obyvatelstva. Základní pilíř důchodového systému, který byl založen na příspěvcích ekonomicky aktivních obyvatel, byl oficiálně rozšířen o další dva pilíře, které měly zajistit udržitelnost důchodového systému pro další generace.

Růst výdajů státního rozpočtu trval i v roce 2014, konkrétně na 1211,6 miliard korun. V tomto roce docházelo k postupnému ukončování restriktivních opatření minulých let a přechod na expanzivní politiku. Po krizovém cílem vlády se tak stala podpora ekonomického růstu a snaha o optimální využívání dotací Evropské unie. Ještě v dalším roce sledovaného období, tedy v roce 2015 výdaje státního rozpočtu dále stoupaly a vyšplhaly se až na hodnotu 1297,32 miliard korun. Vysoká hodnota celkových výdajů státního rozpočtu byla založena převážně na výrazném růstu kapitálových výdajů, podpořených expanzivní politikou a celkovým ekonomickým růstem. Meziroční změna kapitálových výdajů

o 63,98% byla založena převážně na výdajích na spolufinancování společných programů Evropské unie a České republiky.

Změna nastala v roce 2016, kdy byl zaznamenán pokles výdajů státního rozpočtu o 77,48 miliard korun a vykazovaly tak hodnoty 1219,84 miliard korun. Došlo však k poklesu pouze kapitálových výdajů zhruba na polovinu, běžné výdaje opět rostly. V tomto roce došlo k úsporám investičních výdajů na společné programy Evropské unie a České republiky a na obsluhu státního dluhu. Běžné výdaje pak oproti očekávání rostly pomalejším tempem.

Za celé sledované období byly nejvyšší výdaje zaznamenány v roce 2015, kdy dosahovaly až hodnoty 1297,32 miliard korun, z čehož běžné výdaje dosahovaly hodnoty 1121,66 miliard korun a kapitálové výdaje hodnoty 175,66 miliard korun. Naopak nejnižších výdajů bylo dosaženo v roce 2005, tedy v první roce sledovaného období, konkrétně 922,8 miliard korun, z čehož běžné výdaje vykazovaly hodnoty 840,81 miliard korun a kapitálové 81,99 miliard korun. Největší zaznamenaný meziroční růst byl vykazován mezi roky 2005 a 2006, kdy výdaje státního rozpočtu vzrostly o 97,84 miliard korun. Na tak významném růstu měly podíl téměř všechny výdajové složky kromě výdajů na platy, které zaznamenaly výrazný pokles.

Na rozdíl od příjmů státního rozpočtu nemá výdajová složka stabilní růstový trend s výkyvem pouze v krizovém období, ale naopak jsou zde znatelné i výkyvy v ostatních letech. Jedinou složkou výdajů státního rozpočtu, která ve sledovaném období vykazovala stabilně rostoucí trendovou funkci s výjimkou drobného výkyvu v roce 2013, jsou výdaje na důchody. Za tento stabilní vývoj může nejspíše demografické hledisko, ze kterého důchodové výdaje vychází, konkrétně stárnoucí populace a valorizace důchodů.

Od roku 2005 až do roku 2016 běžné výdaje převyšovaly kapitálové. Největší podíl na výdajích státního rozpočtu mají důchody, které patří mezi mandatorní výdaje, tedy povinné výdaje a místní transfery veřejným rozpočtům. Do mandatorních výdajů se také řadí dávky sociálního zabezpečení, dávky státní sociální podpory, příspěvky na penzijní připojištění či stavební spoření a podpora v nezaměstnanosti.

4.2.3 Saldo státního rozpočtu

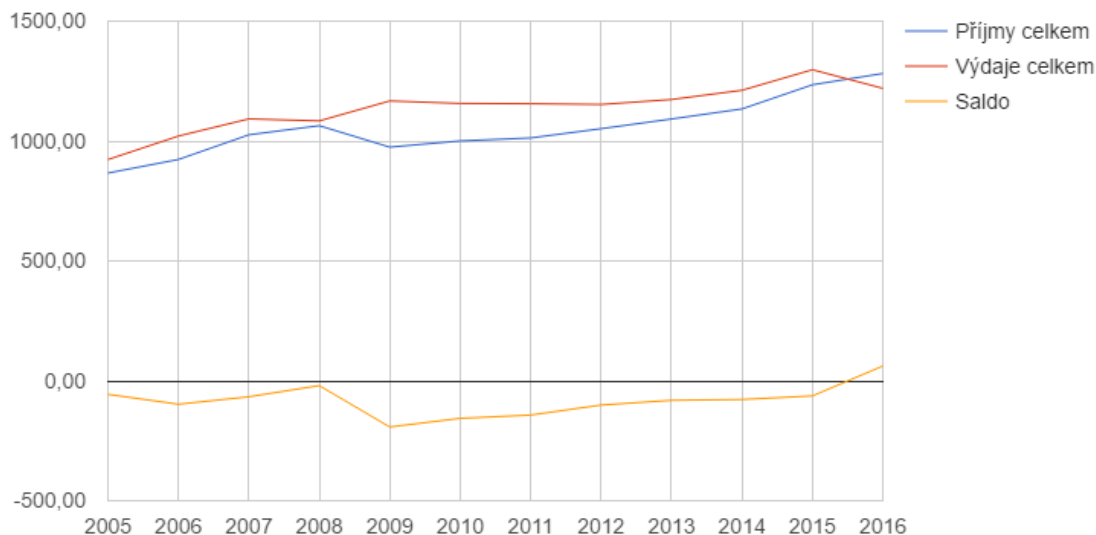
K analýze vývoje státního rozpočtu budou použity dva ukazatelé, kterými jsou saldo státního rozpočtu a podíl salda státního rozpočtu na objemu hrubého domácího produktu v běžných cenách. Saldo státního rozpočtu je zjišťováno jako rozdíl mezi příjmy a výdaji. Pokud příjmy převyšují výdaje, jedná se o přebytek státního rozpočtu a pokud je tomu naopak, jedná se o deficit státního rozpočtu. Tyto ukazatele budou sledovány od roku 2005 do roku 2016.

Tabulka 9: Celkový přehled státního rozpočtu v letech 2005 až 2016 (v mld. Kč)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Příjmy celkem	866,46	923,06	1025,88	1063,94	974,62	1000,38	1012,76	1051,39	1091,86	1133,82	1234,52	1281,62
Výdaje celkem	922,80	1020,64	1092,28	1083,94	1167,01	1156,79	1155,53	1152,39	1173,13	1211,60	1297,32	1219,84
Saldo	-56,34	-97,58	-66,39	-20,00	-192,39	-156,42	-142,77	-101,00	-81,26	-77,78	-62,81	61,77
Saldo/HDP (v%)	-1,7	-2,8	-1,7	-0,5	-4,9	-4,0	-3,5	-2,5	-2,0	-1,8	-1,4	n.a.

(Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z České národní banky)

Obrázek 17: Celkový přehled státního rozpočtu v letech 2005 až 2016 (v mld. Kč)

(Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z České národní banky)

V prvním roce sledovaného období byl zaznamenán deficit státního rozpočtu ve výši 56,34 miliard korun. Ekonomika se nacházela v růstovém období, čemuž odpovídala bilance příjmů a výdajů státního rozpočtu. Hodnota podílu salda na hrubém domácím produktu byla ve výši -1,7%.

Hned následující rok však dosáhl deficit státního rozpočtu hodnoty 97,58 miliard korun a přesto, že došlo souběžně k významnému růstu hrubého domácího produktu, oproti předchozímu období o 6,9%, podíl salda na hrubém domácím produktu dosahoval hodnot -2,8%. Takto vysokého nárůstu deficitu bylo docíleno několika zásadními rozhodnutími o předčasném splacení závazku České republiky, který se skládal hned z několika částí. Prvním z nich bylo předčasné splacení části závazku ze státní záruky ve prospěch České národní banky za pohledávky, vystavené záruky a převzatá aktiva, jejíž vznik souvisel se stabilizačními opatřeními v bankovním sektoru, která byla prováděna v roce 1997. Další částí splacených závazků pak bylo vyrovnaní dluhu ministerstva financí vůči Slovenské národní bance.

V roce 2007 se však podařilo snížit deficit státního rozpočtu na hodnotu 66,39 miliard korun, díky největšímu meziročnímu nárůstu příjmu státního rozpočtu za sledované období. Pomocí dalšího ekonomického růstu se podařilo snížit podíl salda na hrubém domácím produktu zpět na -1,7%.

V následujícím roce ve světě začala propukát Celosvětová finanční krize a v České republice došlo k výraznému zpomalení ekonomického růstu. Pomocí snížení výdajů státního rozpočtu oproti předchozímu období se podařilo dosáhnout zatím nejmenšího deficitu státního rozpočtu, konkrétně 20 miliard korun od začátku sledovaného období. Snížením těchto výdajů dosáhla vláda pomocí krytí rozpočtových výdajů na infrastrukturální projekty z úvěrů Evropské investiční banky. Současně také působilo na snížení deficitu státního rozpočtu několik dalších opatření, jako například snižování mandatorních výdajů a propouštění státních zaměstnanců. Nízký deficit státního rozpočtu se odrážel i na podílu salda na hrubém domácím produktu a pohyboval se tak na hodnotě -0,5%.

Vliv Celosvětové finanční krize zasáhl Českou republiku v roce 2009. Tempo růstu hrubého domácího produktu se poprvé za sledované období dostalo do záporných hodnot, konkrétně na -4,8%. Deficit státního rozpočtu naopak dramaticky vzrostl na nejvyšší hodnotu za sledované období 192,39 miliard korun. Hlavním důvodem tak výrazného

zhoršení bilance státního rozpočtu byl propad daňových příjmů, nejvíce pak u daně z příjmu právnických osob. Naopak výdaje státního rozpočtu i v tomto období výrazným způsobem vzrostly. Hlubokému propadu se nepodařilo zabránit, jelikož vláda místo opatření pro podporu ekonomického růstu sledovala naplnění dluhového plánu České republiky. Podíl salda na hrubém domácím produktu vykazoval úroveň -4,9%.

Následující rok vykazoval podíl salda na hrubém domácím produktu hodnoty -4%. Přesto, že se podařilo ekonomice dosáhnout tempa růstu hrubého domácího produktu 2,3%, deficit státního rozpočtu se pohyboval na 156,42 miliard korun. Kromě mírného poklesu běžných výdajů a růstu daňových příjmů se na snížení deficitu oproti předchozímu roku podepsalo využití naspořených rezerv předchozích let z nespotřebovaných výdajů státního rozpočtu.

V roce 2011 byl zaznamenán deficit státního rozpočtu ve výši 142,77 miliard korun, které bylo o něco nižší oproti předchozímu roku. V tomto roce podíl salda na hrubém domácím produktu byl ve výši -3,5%. Byl také zaznamenán pokles tempa růstu hrubého domácího produktu na 2%. I přes úsporná fiskální opatření byl stanovený rozpočet překročen. K tomuto stavu došlo hned z několika důvodů, které není možné zahrnout do státního rozpočtu. Největší dopad způsobilo zablokování výplaty z příspěvků Evropské unie, které byly ovšem předfinancovány z rozpočtu České republiky. Dalšími vlivy, které zasáhly negativně výši deficitu státního rozpočtu, byly mimořádné odvody do společného fondu Evropské unie a zrušení daně ze státního příspěvku na stavební spoření. Ze strany příjmů státního rozpočtu pak nedošlo k naplnění plánovaných daňových příjmů.

V dalším roce sledovaného období, tedy v roce 2012 bylo zaznamenáno záporné tempo růstu hrubého domácího produktu, konkrétně -0,8% a ekonomika se vracela zpět do recese. Přes nepříznivý vývoj ekonomiky, deficit státního rozpočtu vykazoval hodnoty 101 miliard korun a oproti předchozímu roku se tedy snížil o 41,77 miliard korun. Podíl salda na hrubém domácím produktu dosahoval -2,5%. Díky pokračující restriktivní fiskální politice docházelo k poklesu kapitálových výdajů a současně i růstu příjmů státního rozpočtu. Úspory se v tomto roce dotkly i sociálních dávek a dalších rozpočtových odvodů. Vláda se naopak snažila efektivně čerpat příspěvky z fondů Evropské unie a snižovat tak vysoký deficit státního rozpočtu. Přesto, že v tomto ohledu byla vláda úspěšná, lze nyní pouze odhadnout, zda měly tyto kroky také pozitivní dopad na vývoj ekonomiky.

Vzhledem k tomu, že ozdravný proces po dopadech Celosvětové finanční krize byl velmi pomalý, lze říci, že snižování deficitu bylo vykoupeno zpomalením ekonomického rozvoje České republiky.

V roce 2013 ještě stále Česká republika zažívala propad hrubého domácího produktu, tempo růstu hrubého domácího produktu vykazovalo -0,5%. V tomto roce podíl salda na hrubém domácím produktu vykazoval -2%. Docházelo k dalšímu poklesu deficitu státního rozpočtu, konkrétně na 81,26 miliard korun a také k poklesu kapitálových výdajů. Restriktivní fiskální politika měla v tomto roce podobu úspor u neinvestičních nákupů. Příjmová strana státního rozpočtu byla pak podpořena změnou sazeb daně z přidané hodnoty. Celkové příjmy státního rozpočtu tak přesáhly očekávané hodnoty.

V dalším roce sledovaného období se ekonomika vzpamatovává z recese a vydává se na cestu expanze, tempo růstu hrubého domácího produktu se vrátilo zpět do kladných hodnot, konkrétně na 2,7%. Pokles deficitu státního rozpočtu pokračoval i v tomto roce a dostal se až na hodnotu 77,78 miliard korun. Podíl salda na hrubém domácím produktu vykazoval hodnot -1,8%. V tomto roce došlo k zásadním změnám v řízení rozpočtové politiky směrem k podpoře a stabilizaci ekonomického růstu. Výsledný růst hrubého domácího produktu a zároveň snížení rozpočtového deficitu je významně spojen i s odezníváním krize. Úspora se projevila opět na straně neinvestičních nákupů a sociálních dávek. Naopak vyšší výdaje státního rozpočtu byly zacíleny na investiční transfery podnikatelským subjektům, což bylo podpořeno rostoucími daňovými příjmy.

V roce 2015 pokračuje pozitivní vývoj ekonomiky a tempo růstu hrubého domácího produktu vykazuje 4,5%. I v tomto roce se podařilo snížit deficit státního rozpočtu o dalších 14,98 miliard korun, dosahoval tedy hodnoty 62,81 miliard korun. V tomto roce byl podíl salda na hrubém domácím produktu vy výši -1,4%. Celková expanzivní fiskální politika v podobě rostoucích výdajů na spolufinancování společných programů Evropské unie a České republiky a růstu kapitálových výdajů, dále podporovala pozitivní rozvoj české ekonomiky. I přes snížení sazby daně z přidané hodnoty na léky a podobně bylo dosaženo nad očekávání vysokých daňových příjmů. Zároveň došlo také k plnému obnovení valorizace důchodů a zrušení dalších opatření z období fiskální restrikce. V České republice se tak vytvořilo dobré sociální i makroekonomické prostředí.

V následujícím roce, tedy v roce 2016 bylo poprvé za sledované období a také od vzniku samostatné České republiky vůbec zaznamenáno kladné saldo státního rozpočtu a přebytek vykazoval hodnoty 61,77 miliard korun, přesto, že byl očekáván deficit státního rozpočtu zhruba 70 miliard korun. Podařilo se tak dosáhnout nejen pomocí poklesu kapitálových výdajů, které byly redukovány zhruba na polovinu oproti předchozímu období. Za úsporou stály převážně snížené výdaje na společné programy Evropské unie a České republiky a na obsluhu státního dluhu. Na straně příjmů státního rozpočtu se na kladném saldu státního rozpočtu podepsaly hlavně vysoké daňové příjmy. Daňové zatížení však v České republice patří mezi ta nejvyšší v Evropské unii. Například snížená sazba daně z přidané hodnoty je na úrovni 15% a tím je třetí nejvyšší v Evropské unii. Významně také přispělo efektivní čerpání prostředků z evropských fondů. Přesto, ale lze takový úspěch v úsporách přisuzovat spíše probíhajícímu ekonomickému růstu než jednotlivým krokům vlády. Zároveň bude důležité zhodnocení těchto kroků pro budoucí vývoj, jelikož propad státních investic a rozšiřující se byrokratický aparát se projeví až v dalších letech.

V roce 2017 očekává vláda nárůst daňových příjmů pomocí již zmíněného zavedení elektronické evidence tržeb. Od počátku roku také vstupuje platnost zákon o dani z hazardních her, který stanovil daň 35% u technických her a 23% u ostatních druhů hazardu. Změny se také dotkly daní z příjmu zvýšením daňového zvýhodnění na děti a dále pak například snížením limitu pro výdajové paušály živnostníku na 1 milion korun. Zároveň by mělo také dojít k postupnému čerpání nových fondů Evropské unie na podporu investic. Právě investice plánuje vláda v tomto roce postupně zvyšovat. Stejně tak je v plánu i zvýšení běžných výdajů. Nejvíce se pak růst výdajů projeví ve zvýšení penzí, platů státních zaměstnanců a výdajích na bezpečnost a obranu. Dle návrhu ministerstva financí tak došlo ke schválení rozpočtového deficitu ve výši 60 miliard korun. Vzhledem k přebytku v roce 2016 se takto vysoký deficit může zdát příliš vysoký.

4.2.4 Saldo sektoru vládních institucí v mezinárodním srovnání

Pro porovnání České republiky se sousedními státy byl vybrán ukazatel podíl deficitu či přebytku sektoru vládních institucí na objemu hrubého domácího produktu v běžných cenách od roku 2005 do roku 2015. Maastrichtská smlouva vymezuje deficit či přebytek jako čisté výpůjčky nebo půjčky sektoru vládních institucí podle Evropského systému účtů.

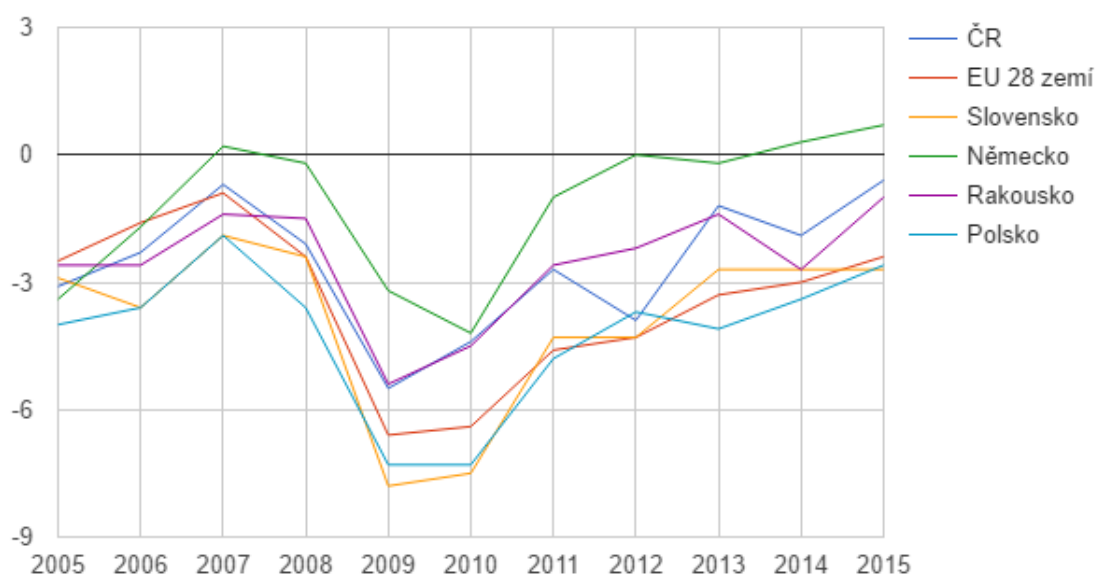
Do sektoru vládních institucí jsou započítávány ústřední vládní instituce, národní vládní instituce, místní vládní instituce a fondy sociálního zabezpečení. Tento ukazatel by dle Maastrichtských kritérií neměl přesáhnout podíl vládního deficitu na objemu hrubého domácího produktu v běžných cenách výši 3%.

Tabulka 10: Vývoj salda sektoru vládních institucí jako % z hrubého domácího produktu v letech 2005 až 2015 (v %)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ČR	-3,1	-2,3	-0,7	-2,1	-5,5	-4,4	-2,7	-3,9	-1,2	-1,9	-0,6
EU 28 zemí	-2,5	-1,6	-0,9	-2,4	-6,6	-6,4	-4,6	-4,3	-3,3	-3	-2,4
Slovensko	-2,9	-3,6	-1,9	-2,4	-7,8	-7,5	-4,3	-4,3	-2,7	-2,7	-2,7
Německo	-3,4	-1,7	0,2	-0,2	-3,2	-4,2	-1	0	-0,2	0,3	0,7
Rakousko	-2,6	-2,6	-1,4	-1,5	-5,4	-4,5	-2,6	-2,2	-1,4	-2,7	-1
Polsko	-4	-3,6	-1,9	-3,6	-7,3	-7,3	-4,8	-3,7	-4,1	-3,4	-2,6

(Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z Eurostatu)

Obrázek 18: Vývoj salda sektoru vládních institucí jako % z hrubého domácího produktu v letech 2005 až 2015 (v %)

(Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z Eurostatu)

Dle porovnání je zřejmé, že podíl vládního salda na objemu hrubého domácího produktu za sledované období se nejlépe vyvíjel pro Německo. Jako jediné dosáhlo dokonce

kladných hodnot, převážně v posledních letech. Naopak nejhorších výsledků dosahovalo Slovensko a Polsko, které se pohybovaly lehce pod průměrem zemí Evropské unie. Česká republika pak měla velmi podobný vývoj jako Rakousko, tedy naopak nad průměrem zemí Evropské unie. Společným znakem trendového vývoje ukazatele bylo krizové období, kdy žádná ze sledovaných zemí nedokázala naplnit Maastrichtské kritérium. Výrazným výkyvem oproti trendu sledovaných zemí byly roky 2012 a 2014, kdy Česká republika zaznamenala nárůst vládního deficitu na objemu hrubého domácího produktu.

V rámci sledovaného období zaznamenaly všechny sousední státy problémy s plněním Maastrichtského kritéria. Česká republika a Německo se přes hranici 3% vládního deficitu na objemu hrubého domácího produktu dostaly třikrát od roku 2005. Jediná země, které se podařilo kritérium plnit lépe, bylo Rakousko, u kterého k plnění nedošlo pouze dvakrát a to v krizových letech. Ostatní země měly s plněním Maastrichtského kritéria výrazně větší problémy a i samotný průměr zemí Evropské unie 3% hranici přesáhl hned pětikrát. Polsko ze všech sledovaných zemí sice splnilo Maastrichtské kritérium pouze dvakrát, avšak jeho vývoj tempa růstu hrubého domácího produktu byl výrazně stabilnější než u ostatních zemí a to i v krizovém období. Z této skutečnosti vyplývá, že se polská vláda zaměřovala především na udržení místních investic a podporu ekonomického růstu i za cenu růstu deficitu sektoru vládních institucí.

4.3 Vládní dluh

4.3.1 Vývoj vládního dluhu

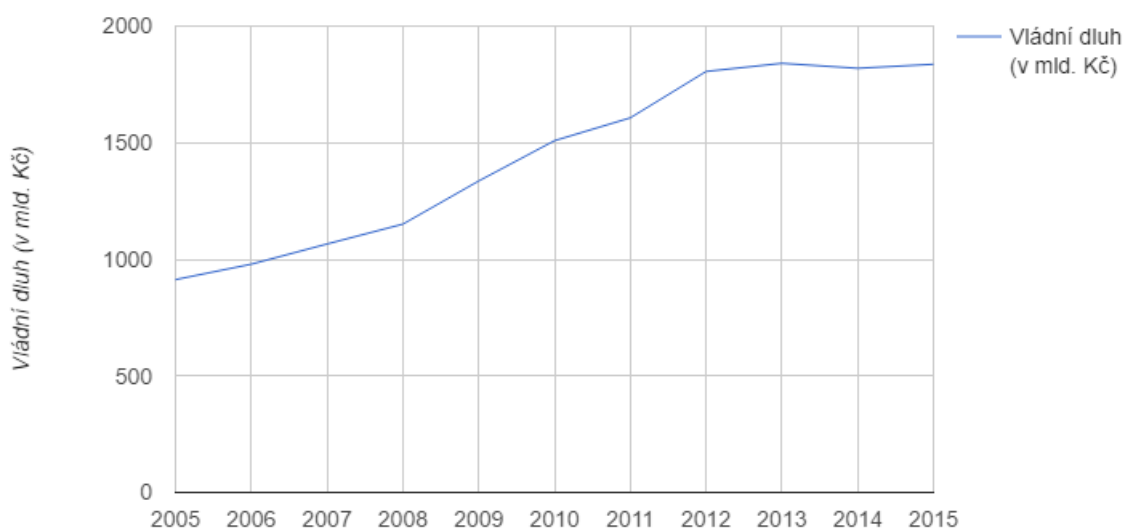
V rámci sledování vývoje vládního dluhu bude zahrnuto časové období mezi lety 2005 až 2015. Hodnocení vývoje vládního dluhu bude prováděno pomocí dvou ukazatelů, kterými jsou objem vládního dluhu v miliardách korun a podíl vládního dluhu na objemu hrubého domácího produktu v běžných cenách. Do vládního dluhu jsou zahrnovány státní dluh, dluhy krajů, obcí a ostatní dluhy. Podíl vládního dluhu na hrubém domácím produktu je zároveň jedním z dalších Maastrichtských kritérií, které nařizuje jeho maximální hranici do 60% podílu.

Tabulka 11: Vývoj vládního dluhu v letech 2005 až 2015

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Vládní dluh (v mld. Kč)	912,76	978,87	1065,51	1150,73	1335,68	1508,52	1606,49	1805,43	1840,41	1819,10	1836,26
Vládní dluh/HDP (v %)	28,0	27,9	27,8	28,7	34,1	38,2	39,8	44,5	44,9	42,2	40,3

(Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z Českého statistického úřadu)

Obrázek 19: Vývoj vládního dluhu v letech 2005 až 2015 (v mld. Kč)

(Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z Českého statistického úřadu)

V prvním roce sledovaného období, tedy v roce 2005 byl zaznamenán vládní dluh ve výši 912,76 miliard korun a podíl vládního dluhu na hrubém domácím produktu v hodnotě 28%. V následujících letech, až do roku 2013 docházelo k postupnému růstu vládního dluhu. V roce 2006 vládní dluh vzrostl o 66,11 miliard korun a podíl vládního salda na hrubém domácím produktu tak dosahoval 27,9%. V dalším roce byl zaznamenán růst vládního dluhu o dalších 86,64 miliard korun. V tomto roce podíl vládního dluhu na hrubém domácím produktu vykazoval hodnoty 27,8%. V roce 2008 vládní dluh dosahoval hodnoty 1150,73 miliard korun a podíl vládního dluhu na hrubém domácím produktu se pohyboval na úrovni 28,7%. V krizovém období, tedy v roce 2009 byl zaznamenán nárůst vládního dluhu až o 184,95 miliard korun a vykazoval tak 1335,68 miliard korun. Hodnota podílu

vládního dluhu na hrubém domácím produktu v tomto roce vykazovala úrovně 34,1%. Následující rok vládní dluh vzrostl opět o velmi vysokou hodnotu, tedy o dalších 172,84 miliard korun. Podíl vládního dluhu na hrubém domácím produktu v tomto roce byl na úrovni 38,2%. V roce 2011 byl zaznamenán vládní dluh ve výši 1606,49 miliard korun a podíl vládního dluhu na hrubém domácím produktu vykazoval hodnoty 39,8%. V dalším období vládní dluh vzrostl o dalších 198,94 miliard korun a jedná se největší meziroční nárůst za sledované období. Podíl vládního dluhu na hrubém domácím produktu byl na úrovni 44,5%. V roce 2013 se vládní dluh vyšplhal až na hodnotu 1840,41 miliard korun a podíl salda hrubého domácího produktu byl zaznamenán na hodnotě 44,9%. V roce 2014 poprvé za sledované období došlo k poklesu vládního dluhu, konkrétně o 21,31 miliard korun a vykazoval tak hodnoty 1819,10 miliard korun. V tomto roce vykazoval podíl vládního dluhu na hrubém domácím produktu 42,2%. V dalším roce sledovaného období se vládní dluh vrátil zpět ke svému růstovému trendu a vykazoval tak 1836,26 miliard korun a podíl salda na hrubém domácím produktu dosahoval 40,3%. V roce 2016 dle výpočtu ministerstva financí došlo k poklesu vládního dluhu na hodnotu 1766 miliard korun. Dle schváleného deficitu státního rozpočtu je možné, že dojde k mírnému prohloubení veřejného dluhu. Otázkou však zůstává, dojde-li k naplnění deficitu státního rozpočtu.

Za celé sledované období docházelo k růstu vládního dluhu s výjimkou roku 2014. Poklesu bylo dosaženo díky stabilizované úrovni státního dluhu, v kombinaci s poměrně vysokým tempem růstu hrubého domácího produktu. Nejnižší hodnoty vládního dluhu bylo dosaženo pouze v počátku sledovaného období, tedy v roce 2005, avšak nebyla to nejnižší hodnota vládního dluhu od vzniku České republiky, ta byla zaznamenána v roce 1996 a dosahovala tak 201,1 miliard korun. Nejvyšší vládní dluh byl zaznamenán v roce 2013 a nejvyšší meziroční růst v roce 2012. Maastrichtské kritérium bylo splněno ve všech letech sledovaného období.

4.3.2 Vývoj vládního dluhu v mezinárodním srovnání

Pro porovnání zadluženosti České republiky a sousedních států byl vybrán jako ukazatel podíl vládního dluhu na objemu hrubého domácího produktu v běžných cenách, který bude analyzován od roku 2005 do roku 2015. Tento parametr je zároveň dalším z Maastrichtských kritérií a jeho hranice plnění je stanoveno do hodnoty 60% poměru

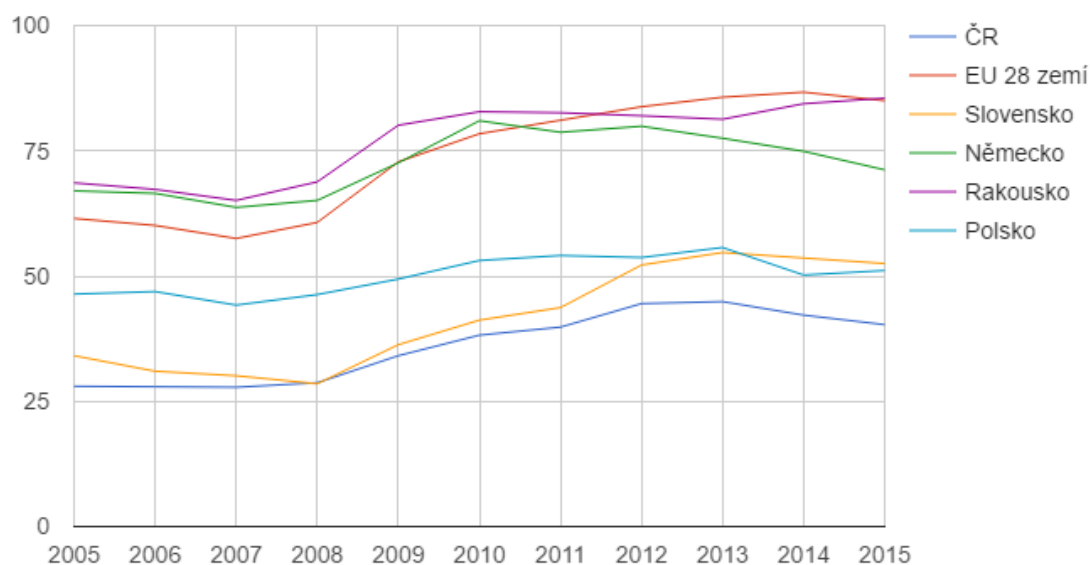
vládního dluhu k hrubému domácímu produktu v běžných cenách. Maastrichtská smlouva vymezuje vládní dluh jako celkový konsolidovaný dluh sektoru vládních institucí, které v sobě zahrnují oběživo a vklady, dluhové cenné papíry a půjčky.

Tabulka 12: Vývoj vládního dluhu jako % z hrubého domácího produktu v letech 2005 až 2015 (v %)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ČR	28	27,9	27,8	28,7	34,1	38,2	39,8	44,5	44,9	42,2	40,3
EU 28 zemí	61,5	60,1	57,5	60,7	72,8	78,4	81,1	83,8	85,7	86,7	85
Slovensko	34,1	31	30,1	28,5	36,3	41,2	43,7	52,2	54,7	53,6	52,5
Německo	67	66,5	63,7	65,1	72,6	81	78,7	79,9	77,5	74,9	71,2
Rakousko	68,6	67,3	65,1	68,8	80,1	82,8	82,6	82	81,3	84,4	85,5
Polsko	46,4	46,9	44,2	46,3	49,4	53,1	54,1	53,7	55,7	50,2	51,1

(Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z Eurostatu)

Obrázek 20: Vývoj vládního dluhu jako % z hrubého domácího produktu v letech 2005 až 2015 (v %)

(Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z Eurostatu)

V rámci sledovaného období je překvapivým zjištěním, že země Evropské unie v průměru plnily Maastrichtské kritérium pouze v roce 2007. Ekonomicky velmi rozvinuté země jako Německo a Rakousko, které v předchozích analýzách vycházely spíše pozitivně,

nyiní nesplnili Maastrichtské kritérium ani v jednom ze sledovaných let. Opačným způsobem však vychází hodnocení ostatních sousedních států, které s plněním kritéria neměly žádný problém, ani v krizovém a pokrizovém období. Ze všech sledovaných zemí pak nejlépe vycházela Česká republika, která ve většině případů dosahovala poloviny hodnoty průměru zemí Evropské unie.

5 Zhodnocení výsledků

Praktická část diplomové práce byla v první řadě zaměřena na analýzu makroekonomických ukazatelů v České republice a sousedních státech za sledované období. V roce 2006 tempo růstu hrubého domácího produktu dosahovalo vrcholové hodnoty, konkrétně 6,9% a docházelo k růstu ekonomického výkonu pomocí růstu domácí poptávky. Stěžejní pro práci bylo období Celosvětové finanční krize, a jak si Česká republika se sousedními státy v tomto období vedli. Česká republika zažívala v roce 2009 hospodářský propad, tempo růstu hrubého domácího produktu se dostalo do záporných hodnot, konkrétně až na -4,8%. Míra inflace se v tomto roce pohybovala na úrovni 0,6% a míra nezaměstnanosti se vyšplhala na hodnotu 6,7%. Krize rovněž poznamenala sousední státy České republiky, nejméně se však projevila na výkonech ekonomiky Polska, které si i v tomto období udrželo kladné tempo růstu hrubého domácího produktu, nejspíše pomocí pokračujících investic, vysoké domácí poptávky a stabilního bankovního systému. V letech 2010 a 2011 se Česká republika dostala zpět do kladných hodnot tempa růstu hrubého domácího produktu, ale v letech 2012 a 2013 nastal opět propad. V roce 2012 se tempo růstu hrubého domácího produktu pohybovalo na úrovni -0,8% a v roce 2013 na -0,5%. Na tento propad pravděpodobně měly vliv fiskální restrikce, které měly za účel konsolidaci veřejných financí a probíhaly od roku 2010 právě do roku 2013. Strach z krize společně s fiskálními opatřeními vedly ke snížení investic a spotřeby domácností. V roce 2013 už výdaje domácností ovšem nepatrně vzrostly a vývoj ekonomiky se nepatrně zlepšil oproti minulému roku. V tomto roce také skončily fiskální restrikce a díky tomu byl růst hrubého domácího produktu podpořen i vládními výdaji. Toto období však pro sousední země České republiky neznamenovalo propad, ale naopak již trend růstu. Od roku 2014 nastal v České republice ekonomický růst a tempo růstu hrubého domácího produktu dosahovalo hodnoty 2,7%. Míra nezaměstnanosti v tomto roce dosahovala 6,1%, ale další roky se jí podařilo postupně snižovat. Míra inflace v tomto roce dosahovala 0,4% a až do konce sledovaného období se pohybovala pod hranicí 1%. Cenová hladina byla udržována pomocí devizových intervencí České národní banky, které stále trvají. Společně s upuštěním vlády od fiskálních restrikcí a podporou investic se zlepšila celková důvěra k odeznívání krizového období. Optimistický vývoj ekonomiky nejvíce zasáhl zpracovatelský průmysl, který má dlouhodobě největší podíl na pozitivním vývoji. V roce 2016 míra nezaměstnanosti poklesla až na hodnou 3,9% a pohybovala se tak blízko přirozené míry nezaměstnanosti.

V druhé fázi praktické části práce byly postupně analyzovány příjmy, výdaje a vzniklé saldo státního rozpočtu ve sledovaném období. Pomocí ukazatele podílu salda vládních institucí na hrubém domácím produktu bylo analyzováno plnění Maastrichtského kritéria nejen v České republice, ale i v sousedních státech. Stejně tak byl porovnán i ukazatel vývoje podílu vládního dluhu na hrubém domácím produktu. Z pohledu výkyvu salda státního rozpočtu byly nejvýznamnější roky 2009 a 2016. Od počátku sledovaného období deficit státního rozpočtu postupně klesal až do roku 2009, kdy se naplno projeví dopady krize a schodek dosáhl hodnoty 192,39 miliard korun. Od tohoto období se vládními opatřeními dařilo snižovat deficit státního rozpočtu až do roku 2016, kdy se podařilo dosáhnout poprvé od vzniku samostatné České republiky dokonce kladných hodnot rozpočtového salda 61,77 miliard korun. Právě mezi těmito lety vláda uplatňovala restriktivní opatření za účelem konsolidace veřejných financí. K ukončení restrikcí došlo v roce 2013, jelikož vláda změnila svojí orientaci směrem k podporování začínajícího ekonomického růstu. Krize byla klíčovým obdobím pro všechny sledované země, jelikož žádná z nich nedokázala splnit Maastrichtské kritérium ukazatele podílu salda vládních institucí na hrubém domácím produktu v období krize. Česká republika se ve sledovaném období držela s tímto ukazatelem převážně nad úrovní průměru zemí Evropské unie. Za sledované období došlo k několika zásadním změnám také v příjmech státního rozpočtu. Velmi společensky důležité změny proběhly například v daňových příjmech. První nárůst daně z přidané hodnoty nastal v období bezprostředně po krizi v roce 2010, kdy došlo ke zvýšení základní sazby z 19% na 20% a snížené sazby z 9% na 10%. Další zvýšení snížené sazby daně z přidané hodnoty z 10% na 14% proběhlo v roce 2012. Tyto změny však dlouho nesetřvaly a hned v dalším roce došlo k dalšímu navýšení snížené sazby daně z přidané hodnoty z 14% na 15%, ale i základní sazby z 20% na 21%. Dalším mezinárodně srovnávaným Maastrichtským kritériem v této práci byl podíl vládního dluhu na hrubém domácím produktu. V tomto ohledu byla Česká republika velmi úspěšná, jelikož kritérium plnila po celé sledované období. To se ale nedá říci o průměru zemí Evropské unie, ale o ekonomicky jinak stabilních zemích, jako Německo a Rakousko. Český vládní dluh pak ve sledovaném období pouze rostl, kromě roku 2014, kdy došlo k jeho mírnému snížení, především díky ekonomickému rozvoji.

Trend ekonomického rozvoje by měl dle posledních dat a predikcí pokračovat i v následujících letech. Očekávaný růst hrubého domácího produktu by měl dosáhnout

hodnoty kolem 2,6%, již nízká míra nezaměstnanosti by se měla dotknout hranice přirozené míry nezaměstnanosti a míra inflace by se měla pohybovat kolem cílové hodnoty 2%. Dle schváleného rozpočtu pro rok 2017 by mělo dojít k několika změnám struktury příjmů i výdajů státního rozpočtu a přesunu jeho salda zpět do záporných hodnot díky zvýšení investičních i běžných výdajů. Vzhledem k přebytku státního rozpočtu v roce 2016 se takový obrat může zdát nelogický, avšak otázkou zůstává, jak se na rozpočtu projeví zavedené změny v podobě elektronické evidence tržeb, daňových úprav a čerpání fondů Evropské unie. Jelikož není fiskální politika jediným nástrojem, který ovlivňuje ekonomický rozvoj České republiky, je složité určit, do jaké míry se podílí vládní rozhodnutí na aktuálním pozitivním vývoji ekonomiky a jakým způsobem ovlivnila vláda národní hospodářství v období recese. Vzhledem k dlouhému doznívání krizových vlivů lze však diskutovat o správnosti restriktivních opatření, které vláda v tomto období uplatňovala.

6 Závěr

Diplomová práce měla za cíl sledování ekonomického vývoje na základě vybraných ukazatelů výkonu hospodářství České republiky a srovnání údajů se sousedními státy a průměrnou hodnotou zemí Evropské unie. Zhodnocení ekonomického vývoje pak mělo být dáno do souvislosti s jednotlivými kroky fiskální politiky, aby mohl být posouzen její vliv na hospodářský výkon v různých situacích. Dílčím cílem bylo sledování vývoje veřejného dluhu a rozpočtového salda. Zjištěné skutečnosti měly být porovnány se sousedními státy České republiky a průměrem zemí Evropské unie.

V úvodu teoretické části byly jednotlivé makroekonomické ukazatele vydefinovány a popsány. Těmito ukazateli jsou hrubý domácí produkt, inflace a nezaměstnanost. V návaznosti na tyto ukazatele byl vysvětlen hospodářský cyklus, včetně jeho jednotlivých fází. Následující teoretická část práce popsala význam a nástroje hospodářské politiky, včetně fiskálních nástrojů a rozpočtové soustavy.

Praktická část byla zpracována pro sledované období od roku 2005 až do současnosti, kdy docházelo k významným ekonomickým výkyvům, jelikož byly zaznamenány všechny fáze hospodářského cyklu. Od roku 2006, kdy dosahovalo tempo růstu hrubého domácího produktu nejvyšších hodnot, tedy 6,9% se ekonomika vydala směrem k ekonomickému útlumu, který byl završen v roce 2009. V tomto roce Českou republiku zasáhla naplno Celosvětová finanční krize. Právě z tohoto důvodu dosáhl deficit státního rozpočtu největších hodnot za sledované období 192,39 miliard korun a tempo růstu hrubého domácího produktu se nacházelo v záporných hodnotách, tedy -4,8%, které bylo tak nejnižší za sledované období. Sousední státy čelily obdobné ekonomické situaci, přestože se s ní vyrovnávaly různými způsoby a nejméně se projevíly dopady na výkonech ekonomiky Polska, které si jako jediné udrželo kladné tempo růstu hrubého domácího produktu díky pokračujícím investicím, vysoké domácí poptávce a stabilnímu bankovnímu systému. Česká vláda reagovala na nastalou krizi uplatňováním restriktivních opatření za účelem konsolidace veřejných financí. Přesto, že se České republice podařilo v následujících letech posunout tempo růstu hrubého domácího produktu zpět do kladných hodnot, v roce 2012 a 2013 nastal opět propad. V tomto období se také podařilo postupně snižovat deficit státního rozpočtu, veřejný dluh pak po celou dobu nezadržitelně rostl. Soustředění vlády především na snížení veřejného dluhu omezováním kapitálových i běžných výdajů v období, kdy měl

být podporován ekonomický růst, společně se strachem z návratu krize vedli k oddalování ekonomické expanze.

Restriktivní omezení byla ukončena až v roce 2013, kdy vláda změnila svoji orientaci směrem k podporování začínajícího ekonomického růstu. Skutečnost, že opatření nebyla příliš vhodná, potvrzuje zjištění, že se Česká republika se svým tempem růstu hrubého domácího produktu ve sledovaném období pohybovala nad evropským průměrem s výjimkou právě v letech 2012 a 2013. Tato skutečnost ukazuje důležitost fiskální politiky, převážně v pokrizových obdobích, kdy vládní rozhodnutí určí buď úsporný směr, nebo spíše podporu ekonomického rozvoje. Od roku 2013 byl doprovázen ekonomický růst poklesem míry inflace a míry nezaměstnanosti až k hranicím téměř nulové míry inflace a přirozené míry nezaměstnanosti. Aby Česká republika zabránila případné deflaci, zavedla již v roce 2013 devizové intervence, jejichž zrušení je plánováno v polovině roku 2017, kdy by se rostoucí ceny spotřebního zboží a růst pohonných hmot měly postarat zvýšení cenové hladiny směrem k inflačnímu cíli. Z pohledu vývoje ekonomiky je velmi důležité, aby fiskální i monetární politika ubíraly stejným směrem, jelikož v opačném případě tento nesoulad zapříčiňuje například zpomalení ozdravného procesu po hospodářské krizi.

Po ukončení fiskálních restrikcí v roce 2013 započaly růst také výdaje státního rozpočtu, včetně kapitálových výdajů, které byly ovšem podporovány rostoucími příjmy. Hlavními složkami těchto státních příjmů bylo efektivní čerpání fondů Evropské unie a několik významných zásahů do daňové politiky. K prvnímu zvýšení základní i snížené sazby daně z přidané hodnoty došlo sice již v roce 2010, ale hned v roce 2012 byla snížená sazba opět zvýšena a v roce 2013 došlo ke zvýšení obou sazeb daně z přidané hodnoty. Zatímco v roce 2013 dosáhl veřejný dluh své historicky nejvyšší hodnoty 1840,41 miliard korun, hned v následujícím roce se ho podařilo snížit o více jak 20 miliard korun. V roce 2016 se poprvé od vzniku České republiky podařilo dosáhnout kladného salda státního rozpočtu, dokonce ve výši 61,77 miliard korun, i přes očekávání rozpočtového deficitu ve výši až 70 miliard korun. Významnou roli na těchto úsporách sehrály snížené kapitálové výdaje státního rozpočtu společně s vysokými daňovými příjmy, které patří k nejvyšším v Evropské unii. Základ tohoto výsledku je však skutečnost, že ekonomika v té době velmi prosperovala. Tempo růstu hrubého domácího produktu dosahoval v roce 2016 hodnoty 2,4% a předchozí rok dokonce hodnoty 4,5%. Úroveň míry nezaměstnanosti v této době také naznačovala hospodářský růst, jelikož se v roce 2016 dotýkala hranice přirozené míry

nezaměstnanosti a v roce 2017 je dokonce předpokládán její pomyslné dosažení na úrovni 3,9%. Stejně pozitivně by se mělo vyvíjet tempo růstu hrubého domácího produktu, avšak v případě státního rozpočtu ministerstvo financí počítá pro rok 2017 s návratem k zápornému rozpočtovému saldu.

Pro srovnání vládní hospodářské činnosti byly využity Maastrichtská kritéria podílu salda sektoru vládních institucí a vládního dluhu k hrubému domácímu produktu. Z pohledu celkového zadlužení státu Česká republika dosahovala nejlepších výsledků mezi sledovanými zeměmi a ve sledovaném období Maastrichtské kritérium, tedy hranici 60% celkového dluhu z hrubého domácího produktu nepřekročila. Z pohledu druhého ukazatele pak lze říci, že Česká republika kopíruje ekonomický trend sousedních zemí, avšak hranici 3% ve sledovaném období několikrát překročila.

7 Zdroje

7.1 Literární zdroje

1. BRČÁK, Josef a Bohuslav SEKERKA. Makroekonomie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-245-5.
2. BRČÁK, Josef. Česká republika ve světle ekonomických teorií. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-369-8.
3. BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA a Dana STARÁ. Makroekonomie - teorie a praxe. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-492-3.
4. DVOŘÁK, Pavel. Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize. V Praze: C.H. Beck, 2008. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-075-1.
5. HAMERNÍKOVÁ, Bojka a Alena MAAYTOVÁ. Veřejné finance. 2., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-497-0.
6. HOLMAN, Robert. Makroekonomie: středně pokročilý kurz. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7179-861-3.
7. IZÁK, Vratislav. Fiskální politika. Praha: Oeconomica, 2005. ISBN 9788024509761.
8. JUREČKA, Václav. Makroekonomie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-4386-8.
9. KLÍMA, Jan. Makroekonomie. Praha: Alfa Publishing, 2006. ISBN 80-86851-27-3.
10. KRAMEŠ, Jaroslav. Makroekonomie: základní kurz. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1176-4.
11. LAJTKEPOVÁ, Eva. Veřejné finance v České republice: teorie a praxe. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2013. ISBN 978-80-7204-861-8.
12. LIŠKA, Václav. Makroekonomie. 2. vyd. Praha: Professional Publishing, c2004. ISBN 80-86419-54-1.
13. MAAYTOVÁ, Alena, František OCHRANA a Jan PAVEL. Veřejné finance v teorii a praxi. Praha: Grada Publishing, 2015. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-5561-8.
14. OCHRANA, František, Jan PAVEL a Leoš VÍTEK. Veřejný sektor a veřejné finance: financování nepodnikatelských a podnikatelských aktivit. Praha: Grada, 2010. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3228-2.

15. PAVELKA, Tomáš. Makroekonomie: základní kurz, III. vydání. Nakladatelství a vydavatelství Melandrium, 2007, ISBN 80-86175-58-4.
16. PEKOVÁ, Jitka, Jaroslav PILNÝ a Marek JETMAR. Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2005. ISBN 80-7357-052-1.
17. SAMUELSON, Paul Anthony a William D. NORDHAUS. Ekonomie: 18. vydání. Přeložil Martin GREGOR. Praha: NS Svoboda, 2007. ISBN 978-80-205-0590-3.
18. SEKERKA, Bohuslav. Makroekonomie. Praha: Profess Consulting, 2007. ISBN 80-7259-050-2.
19. TETŘEVOVÁ, Liběna. Veřejná ekonomie. Praha: Professional Publishing, 2008. ISBN 978-80-86946-79-5.
20. TULEJA, Pavel, Pavel NEZVAL a Ingrid MAJEROVÁ. Základy makroekonomie. 2. vyd. Brno: BizBooks, 2012. ISBN 978-80-265-0007-0.

7.2 Elektronické zdroje

1. Česká národní banka: systém časových řad ARAD. Statistická data [online], 2017. [cit. 2017-02-19]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.STROM_DRILL?p_strid=A&p_lang=CS
2. Česká národní banka. Aktuální prognóza ČNB [online], 2017. [cit. 2017-03-10] Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/menova_politika/prognoza/
3. Český statistický úřad. Makroekonomické údaje [online], 2017. [cit. 2017-02-24] Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hmu_cr
4. Český statistický úřad: česká verze Eurostatu. Míra růstu reálného HDP [online], 2017. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=tec00115>
5. Český statistický úřad: česká verze Eurostatu. Míra inflace [online], 2017. [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=tec00118>
6. Český statistický úřad: česká verze Eurostatu. Míra nezaměstnanosti [online], 2017. [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=tsdec450>

7. Český statistický úřad: česká verze Eurostatu. Deficit a přebytek sektoru vládních institucí [online], 2017. [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=teina200>
8. Český statistický úřad: česká verze Eurostatu. Celkový vládní dluh [online], 2017. [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=tsdde410>
9. Český statistický úřad. Změna výpočtu ukazatele registrované míry nezaměstnanosti [online], 2012. [cit. 2017-03-26]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/zmena_vypoctu_ukazatele_registrovane_nezamestnanosti20121107
10. Ministerstvo financí České republiky. Makroekonomická predikce [online], 2017. [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/makroekonomika/makroekonomicka-predikce/2017/makroekonomicka-predikce-leden-2017-27446>

8 Seznam obrázků a tabulek

8.1 Seznam obrázků

Obrázek 1: Graf hospodářského cyklu.....	21
Obrázek 2: Phillipsova křivka.....	27
Obrázek 3: Magický čtyřúhelník	30
Obrázek 4: Lafferova křivka.....	36
Obrázek 5: Soustava rozpočtu ČR.....	40
Obrázek 6: Rozpočtová soustava ČR.....	42
Obrázek 7: Proces sestavování, schvalování a kontroly státního rozpočtu	43
Obrázek 8: Členění veřejných příjmů	45
Obrázek 9: Členění daní v České republice.....	46
Obrázek 10: Výdaje veřejného rozpočtu	48
Obrázek 11: Vývoj tempa růstu hrubého domácího produktu v letech 2005 až 2016 (v %)	53
Obrázek 12: Vývoj tempa růstu hrubého domácího produktu v letech 2005 až 2016 (v%)	58
Obrázek 13: Vývoj míry inflace v letech 2005 až 2016 (v %)	61
Obrázek 14: Vývoj míry inflace v letech 2005 až 2016 (v %)	63
Obrázek 15: Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v letech 2005 až 2016 (v %)	66
Obrázek 16: Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v letech 2005 až 2016 (v %)	68
Obrázek 17: Celkový přehled státního rozpočtu v letech 2005 až 2016 (v mld. Kč).....	76
Obrázek 18: Vývoj salda sektoru vládních institucí jako % z hrubého domácího produktu v letech 2005 až 2015 (v %)	81
Obrázek 19: Vývoj vládního dluhu v letech 2005 až 2015 (v mld. Kč).....	83
Obrázek 20: Vývoj vládního dluhu jako % z hrubého domácího produktu v letech 2005 až 2015 (v %)	85

8.2 Seznam tabulek

Tabulka 1: Vývoj hrubého domácího produktu v letech 2005 až 2016.....	53
Tabulka 2: Vývoj tempa růstu hrubého domácího produktu v letech 2005 až 2016 (v%)..	57
Tabulka 3: Vývoj míry inflace v letech 2005 až 2016 (v %)..	61

Tabulka 4: Vývoj míry inflace v letech 2005 až 2016 (v %)	63
Tabulka 5: Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v letech 2005 až 2016 (v %)	65
Tabulka 6: Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v letech 2005 až 2016 (v %)	67
Tabulka 7: Struktura příjmů státního rozpočtu v letech 2005 až 2016 (v mld. Kč)	71
Tabulka 8: Struktura výdajů státního rozpočtu v letech 2005 až 2016 (v mld. Kč)	73
Tabulka 9: Celkový přehled státního rozpočtu v letech 2005 až 2016 (v mld. Kč)	76
Tabulka 10: Vývoj salda sektoru vládních institucí jako % z hrubého domácího produktu v letech 2005 až 2015 (v %)	81
Tabulka 11: Vývoj vládního dluhu v letech 2005 až 2015	83
Tabulka 12: Vývoj vládního dluhu jako % z hrubého domácího produktu v letech 2005 až 2015 (v %)	85